

Agnieszka Hess, Michał Bukowski, Joanna Grzechnik, Wioletta Klytta

DIALOG OBYWATELSKI W KRAKOWIE

3

REPREZENTACJE MEDIALNE

**DIALOG
OBYWATELSKI
W KRAKOWIE**

DIALOG OBYWATELSKI W KRAKOWIE

REPREZENTACJE MEDIALNE

**AGNIESZKA HESS   MICHAŁ BUKOWSKI
JOANNA GRZECHNIK   WIOLETTA KLYTTA**

KRAKÓW 2017

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Jagielloński ze środków
Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej.

Recenzent:
prof. dr hab. Janina Pach

Redakcja:
Maciej Zweiffel

Copyright © 2017 Gmina Miejska Kraków
Copyright © 2017 Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji
Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego

Do pobrania:
www.odo.wzks.uj.edu.pl
www.ngo.krakow.pl

Skład, łamanie, wersja cyfrowa, projekt okładki: Wydawnictwo ToC

Wydawca:
Wydawnictwo ToC
ul. Szaflarska 85
34-400 Nowy Targ
www.toc-editions.com

ISBN 978-83-946879-2-2 (wydanie drukowane)
ISBN 978-83-946879-3-9 (wydanie elektroniczne)

SPIS TREŚCI

Wstęp	13
Rozdział 1	
Dlaczego badać media w dialogu obywatelskim i w jaki sposób to robić?	17
1.1. Badania dialogu obywatelskiego a medialna sfera publiczna	17
1.2. Cele badawcze	21
1.3. Zakres czasowy badania	22
1.4. Zakres podmiotowy badania – dobór próby badawczej	22
1.5. Operacjonalizacja pojęć	24
1.6. Metody, techniki i narzędzie badawcze	25
1.7. Przebieg badania	25
1.8. Analiza formalna	27
Rozdział 2	
Narzędzia dialogu obywatelskiego jako determinanty analizy mediów	29
2.1. Decydująca rola narzędzi. Szczegółowa analiza determinantów analizy artykułów dziennikarskich	34
2.1.1. Współwystępowanie narzędzi dialogu obywatelskiego	34
2.1.2. Narzędzia w rękach jednostek samorządowych	35
2.1.3. Narzędzia w rękach zorganizowanych obywateli	38
2.2. Autorzy materiałów medialnych o dialogu obywatelskim	41

2.2.1.	Rodzaj autorstwa artykułu o dialogu obywatelskim	42
2.2.2.	Autorzy – aktorzy medialni dialogu	44
2.2.3.	Dialog na agendzie – dni publikacji artykułów	47
2.2.4.	Dialog w druku i w sieci	51
2.2.5.	Atrakcyjność wizualna dyskursu o dialogu	53
2.2.6.	Dialog między informacją a komentarzem w mediach	61

Rozdział 3

Terminologia opisu dialogu obywatelskiego

w tekstach dziennikarskich

67

3.1.	Czym jest dialog obywatelski?	69
3.2.	Jak badać dziennikarskie interpretacje pojęcia dialogu obywatelskiego?	71
3.3.	Ile dialogu w dialogu?	73
3.4.	Terminologia na poziomie idei	76
3.5.	Lokalność w opisie dialogu obywatelskiego	77
3.6.	Budżet obywatelski jako dialog obywatelski	78
3.7.	Organizacje obywatelskie w terminologii dialogu obywatelskiego	80
3.8.	Terminologia dialogu obywatelskiego w poszczególnych mediach	83

Rozdział 4

Reprezentacje medialne aktorów dialogu obywatelskiego

89

4.1.	Operacjonalizacja pojęć, czyli kto uczestniczy w dialogu obywatelskim	89
4.2.	Kim są uczestnicy dialogu obywatelskiego w Krakowie?	90
4.3.	Aktorzy dialogu obywatelskiego w Krakowie w ujęciu statystycznym	98
4.4.	Miasto Kraków ma głos	104
4.5.	Miasto – dzielnice się liczą?	105
4.6.	Organizacje pozarządowe i obywatele kolektywnie	106

Rozdział 5**Dokumenty regulujące dialog obywatelski
w przekazie krakowskich mediów 109**

5.1.	Prawne regulacje dialogu w przekazie medialnym	110
5.2.	Dokumenty istotne z punktu widzenia mediów	111

Rozdział 6**Dialog obywatelski w świetle cytowanych wypowiedzi 117**

6.1.	Cytowania w ujęciu statystycznym	118
6.2.	Cytaty anonimowe	127
6.3.	Cytowani przedstawiciele władz miasta	132
6.4.	Obywatele – liderzy opinii	140

Rozdział 7**Dialog obywatelski w kontekście tematycznym 149**

7.1.	Katalog tematów – uwagi ogólne	151
7.2.	Tematyka główna i poboczna	152
7.3.	Tematyka a polityka redakcyjna badanych mediów	155
7.4.	Tematyka i jej kontekst	159
7.4.1.	Infrastruktura i rozwiązania komunikacyjne	159
7.4.2.	Budowa lub odnowienie infrastruktury miejskiej/budowlanej	160
7.4.3.	Przestrzenie zielone i rekreacyjne	161
7.4.4.	Porządek, czystość, estetyka przestrzeni publicznej	162
7.4.5.	Ochrona środowiska naturalnego	163
7.4.6.	Budżet obywatelski/budżet partycypacyjny	163
7.4.7.	Wydatki z budżetu miejskiego lub samorządowego	164

Wnioski i propozycje	166
Bibliografia	174
Aneks	177

SPIS TABEL

Tabela 1.1.	Popularność profili wybranych gazet lokalnych oraz portali informacyjnych na Facebooku (dane z 5 marca 2016 roku)	23
Tabela 1.2.	Instrukcje dotyczące badania poszczególnych mediów	26
Tabela 1.3.	Udział artykułów dotyczących dialogu obywatelskiego w badanych mediach	27
Tabela 2.1.	Liczbowy rozkład artykułów dla poszczególnych mediów ze względu na związek tematyki z dialogiem obywatelskim. Udział tekstów niezakwalifikowanych do analizy, według medium	33
Tabela 2.2.	Najczęściej wskazywane wzajemne relacje współwystępowania poszczególnych narzędzi dialogu obywatelskiego	34
Tabela 2.3.	Liczbowy i procentowy rozkład występowania narzędzi ogólnych w analizowanych artykułach, według medium	36
Tabela 2.4.	Liczbowy i procentowy rozkład występowania narzędzi oddolnych w analizowanych artykułach, według medium	39
Tabela 2.5.	Liczbowy i procentowy rozkład autorstwa redakcyjnego artykułów w poszczególnych mediach	42
Tabela 2.6.	Liczbowy i procentowy rozkład rodzajów autorstwa wszystkich analizowanych artykułów	43
Tabela 2.7.	Zestawienie dziennikarzy lokalnych najczęściej piszących o dialogu obywatelskim	45
Tabela 2.8.	Liczbowy rozkład opublikowanych artykułów dla 10 dni z największym odsetkiem publikacji, według rodzaju medium	49
Tabela 2.9.	Średnia długość artykułów poddanych analizie według medium uszeregowana malejąco	52
Tabela 2.10.	Liczbowy rozkład źródeł artykułów o dialogu obywatelskim według redakcji	53
Tabela 2.11.	Liczbowy i procentowy rozkład artykułów o dialogu obywatelskim opatrzonych ilustracją, według medium	54

Tabela 2.12. Rozkład liczbowy „sprzężenia ilustracji z dialogiem obywatelskim” według wariantów ilustracji	56
Tabela 2.13. Procentowy udział ilustracji „sprzężonych z dialogiem obywatelskim” w artykułach ilustrowanych, według medium	59
Tabela 2.14. Procentowy udział artykułów z materiałem audiowizualnym w artykułach poddanych analizie, według medium	60
Tabela 2.15. Liczbowy i procentowy rozkład artykułów według gatunków dziennikarskich	63
Tabela 2.16. Procentowy udział artykułów należących do poszczególnych rodzajów dziennikarskich we wszystkich artykułach poddanych analizie, według mediów	64
Tabela 3.1. Liczbowy udział wyrażeń opisujących dialog obywatelski	75
Tabela 3.2. Liczbowy oraz procentowy udział wyrażeń opisujących dialog obywatelski na poziomie idei	76
Tabela 3.3. Liczbowy oraz procentowy udział wyrażeń uwzględniających aspekt lokalności przy opisie dialogu obywatelskiego	77
Tabela 3.4. Liczbowy oraz procentowy udział przekazów, w których wystąpiły wyrażenia opisujące dialog obywatelski w poszczególnych mediach (N=207)	83
Tabela 4.1. Występowanie aktorów dialogu obywatelskiego w badanych mediach	99
Tabela 5.1. Liczbowy rozkład wystąpień dokumentów związanych z dialogiem obywatelskim we wszystkich poddanych analizie artykułach	111
Tabela 5.2. Rozkład liczbowy podkategorii dokumentów we wszystkich poddanych analizie artykułach	112
Tabela 5.3. Liczbowy i procentowy rozkład występowania dokumentów związanych z dialogiem obywatelskim w analizowanych artykułach, według medium	114
Tabela 6.1. Rodzaj cytowania w zależności od badanego medium. Podstawą procentowania są tylko artykuły z przynajmniej jednym cytatem (N=421)	120
Tabela 6.2. Cytowania aktorów dialogu obywatelskiego w badanych mediach	121
Tabela 6.3. Cytaty dosłowne, omówienia oraz głosy anonimowe w grupach aktorów dialogu obywatelskiego	127

Tabela 6.4.	Najczęściej cytowani przedstawiciele władz miasta i innych instytucji miejskich (górną decyl)	132
Tabela 6.5.	Najczęściej przywoływani przedstawiciele strony obywatelskiej – liderzy opinii	140
Tabela 7.1.	Główna tematyka artykułów (pierwszy temat)	152
Tabela 7.2.	Najważniejsze tematy główne w podziale na badane media (procentowanie w wierszach)	156

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1.1.	Proces zwiększania odpowiedzialności społecznej	20
Wykres 4.1.	Reprezentacje procentowe poszczególnych aktorów dialogu obywatelskiego w próbie badawczej	98
Wykres 4.2.	Reprezentacje procentowe odgórných oraz oddolnych aktorów dialogu obywatelskiego w próbie badawczej	99
Wykres 4.3.	Występowanie aktorów dialogu obywatelskiego w badanych mediach	101
Wykres 4.4.	Reprezentacje procentowe odgórných oraz oddolnych aktorów dialogu obywatelskiego w poszczególných mediach	102
Wykres 4.5.	Występowanie oraz współwystępowanie odgórných i oddolnych aktorów dialogu obywatelskiego w badanych mediach	103
Wykres 4.6.	Występowanie aktorów dialogu obywatelskiego reprezentujących władze miejskie Krakowa w próbie badawczej	104
Wykres 6.1.	Odsetek artykułów, w których pojawił się przynajmniej jeden cytat	118
Wykres 6.2.	Proporcje wypowiedzi władz i obywateli w badanych mediach	122
Wykres 6.3.	Rozkład procentowy artykułów z wypowiedziami tylko władz, tylko obywateli oraz wspólnie władz i obywateli.	123
Wykres 6.4.	Proporcje długości cytatów władz i obywateli w badanych mediach	126
Wykres 7.1.	Trzy główne wymiary tematyczne dyskursu o dialogu obywatelskim	158

WSTĘP

Niniejsza publikacja jest trzecim opracowaniem diagnozującym kondycję dialogu obywatelskiego w Krakowie, która została przygotowana przez pracowników, doktorantów i studentów Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. W książce prezentowane są wyniki badań prowadzonych w ramach porozumienia o współpracy przy realizacji projektu **Obserwatorium Dialogu Obywatelskiego** (ODO) nr W/V/22/SO/16/2015 z dnia 5 lutego 2015 roku, zawartego pomiędzy Gminą Miejską Kraków – Urzędem Miasta Krakowa a Uniwersytetem Jagiellońskim.

Obserwatorium Dialogu Obywatelskiego jest projektem dydaktyczno-naukowym, realizowanym wspólnie przez dwa instytuty WZiKS UJ: Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej (IDMiKS) oraz Instytut Spraw Publicznych (ISP), w porozumieniu z Miejskim Ośrodkiem Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS). Przedsięwzięcie ma charakter długoterminowy (2015-2018), a jego główny cel polega na obserwacji i diagnozie relacji pomiędzy władzami Krakowa a organizacjami pozarządowymi oraz przygotowywaniu rekomendacji działań usprawniających tę współpracę. Badania prowadzone przez ODO skupiają się na sytuacjach uruchamiających różne formy dialogu obywatelskiego, rozmaitych inicjatywach i instytucjach przyczyniających się do tego dialogu oraz biorących w nim udział, a także wydarzeniach, w których dialog ten nie zachodzi, choć powinien.

Każdy z partnerów naukowych wnosi do projektu własną perspektywę badań nad dialogiem obywatelskim. IDMiKS koncentruje się na komunikowaniu i obiegu informacji pomiędzy uczestnikami dialogu obywatelskiego, na analizie roli mediów i wykorzystywaniu nowych technologii komunikacyjnych w tym procesie. Obszarem

zainteresowań ISP jest przede wszystkim ocena współdziałania Gminy Miejskiej Kraków i organizacji pozarządowych oraz zdolności tych aktorów do podejmowania współpracy z innymi instytucjami. W wymiarze ogólnym realizowane badania zakładają diagnozowanie społecznych, instytucjonalnych i medialnych warunków prowadzenia dialogu obywatelskiego w Krakowie. Tę diagnozę umożliwia analiza funkcjonowania instytucji dialogu obywatelskiego, ich wizerunku medialnego oraz postrzegania przez obywateli, badanie procesów komunikacyjnych, organizacji obiegu komunikacji i współpracy pomiędzy instytucjami dialogu obywatelskiego, monitoring przebiegu dialogu obywatelskiego i procesów decyzyjnych.

Do tej pory ukazały się dwie publikacje podsumowujące prace zespołu. Pierwsza książka – *Dialog obywatelski w Krakowie w opiniach mieszkańców, przedstawicieli organizacji pozarządowych i mediów*¹ – zawiera raport z początkowego etapu badań, zrealizowanych w 2015 roku. Miały one charakter wstępny, pilotażowy. Ich celem było poznanie stopnia znajomości pojęć i zagadnień dialogu obywatelskiego oraz sposobów postrzegania instytucji dialogu obywatelskiego przez mieszkańców Krakowa, krakowskie organizacje pozarządowe i w przekazie krakowskich mediów. W publikacji pokazano, w jaki sposób podmioty te definiują dialog obywatelski, zidentyfikowano czynniki sprzyjające i utrudniające jego rozwój w Krakowie oraz starano się ustalić przyczyny opinii wskazujących bariery tego dialogu. Druga książka – *Dialog obywatelski w Krakowie. Formy i współdziałanie z organizacjami pozarządowymi*² – zawiera omówienie wyników badań przeprowadzonych w 2016 roku. Na tym etapie projektu analizą objęto współpracę Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi, czyli

-
- 1 E. Bogacz-Wojtanowska, A. Hess, M. Lisowska-Magdziarz, M. Lendzion, K. Nowak, *Dialog obywatelski w Krakowie w opiniach mieszkańców, przedstawicieli organizacji pozarządowych i mediów. Raport z badań*, Wydawnictwo Attyka, Kraków 2015.
  - 2 A. Hess, E. Bogacz-Wojtanowska, K. Gad, S. Wrona, *Dialog obywatelski w Krakowie. Formy i współdziałanie z organizacjami pozarządowymi*, Wydawnictwo ToC, Nowy Targ 2016.

podstawowych aktorów dialogu obywatelskiego. W publikacji omówiono uwarunkowania, regulacje i podstawy prawne ich wzajemnych relacji. Ocenie poddano przebieg konsultacji GMK z organizacjami pozarządowymi w 2015 roku, kondycję krakowskich organizacji pożytku publicznego (w szczególności ich misji, celów, potencjału społecznego i finansowego oraz zdolności do współdziałania z innymi instytucjami) oraz jakość komunikowania między organizacjami pozarządowymi a Urzędem Miasta na portalu internetowym www.ngo.krakow.pl, poświęconym krakowskim organizacjom pozarządowym.

Najnowsze badania z 2017 roku zaplanowano i opracowano na podstawie dotychczasowych doświadczeń, informacji i wyników analiz, pozyskanych przez zespół ODO. Na tym etapie projektu postawiono dwa cele badawcze: zdiagnozowanie otoczenia medialnego dialogu obywatelskiego w Krakowie (czyli uzyskanie odpowiedzi na pytania, jak dialog obywatelski prezentowany jest w krakowskich mediach i jakie może to mieć znaczenie dla jakości współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi, a także społecznego postrzegania dialogu obywatelskiego) oraz ewaluację Centrum Obywatelskiego, które jest zadaniem publicznym, zleconym do realizacji organizacjom pozarządowym przez Gminę Miejską Kraków. Dwutorowy profil obserwacji wymagał zastosowania odrębnych dla każdego celu badań, podejść teoretycznych, metodologii i sposobów prowadzenia analizy. Dlatego efekty projektu ODO w 2017 roku zostały zaprezentowane w dwóch tematycznych tomach publikacji. W niniejszej książce omówiono medialne uwarunkowania prowadzenia dialogu obywatelskiego w Krakowie. W drugim tomie – *Dialog obywatelski w Krakowie. Ewaluacja Centrum Obywatelskiego*³ – przedstawiono ocenę współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi na konkretnym przykładzie.

W monitoringu krakowskich mediów uczestniczyli studenci Instytutu Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej oraz Instytutu Spraw Publicznych UJ (Koło Naukowe Studentów Dziennikarstwa,

---

3 E. Bogacz-Wojtanowska, E. Góral, S. Wrona, *Dialog obywatelski w Krakowie. Ewaluacja Centrum Obywatelskiego*, Wydawnictwo ToC, Nowy Targ 2017.

Koło Naukowe FOCUS i Koło Naukowe Meritum), którym należą się serdecznie podziękowania za skrupulatność i zaangażowanie. Materiał badawczy kodowały następujące osoby: Angelika Barnowska, Inga Baran, Dominika Bogdanowicz, Karolina Bonk, Agnieszka Filapek, Kinga Gumińska, Aldona Gwóźdź, Anna Kruczyńska, Elżbieta Korszak, Mariola Lis, Daria Lisowska, Aleksandra Ludew, Anna Magiera, Karolina Magiera, Zuzanna Majeran, Michał Małecki, Paulina Małota, Katarzyna Matura, Justyna Nizio, Katarzyna Ragan, Konrad Serafin, Agnieszka Siciarz, Ewa Skrzypczyk, Nina Skwira, Alina Szczurek, Edyta Szporko, Paulina Świstak, Joanna Walczak, Ewelina Węgrzyn, Monika Winnicka, Anna Wiśniewska, Paulina Woroźbit, Mariola Wróblewska, Roksana Zdunek, Sławomir Żyła.

ROZDZIAŁ 1

DLACZEGO BADAĆ MEDIA W DIALOGU OBYWATELSKIM I W JAKI SPOSÓB TO ROBIĆ?

1.1. Badania dialogu obywatelskiego a medialna sfera publiczna

Istota dialogu obywatelskiego polega na aktywnym komunikowaniu się obywateli i władzy w sferze publicznej. Brytyjscy medioznawcy Stephen Coleman i Karen Ross twierdzą, że potencjał tworzenia dyskursywnej sfery publicznej tkwi przede wszystkim w mediach⁴. Współcześnie różne istotne dla sfery publicznej procesy społeczne toczą się z bezpośrednim udziałem mediów. Jednym z nich jest demokratyzacja społeczeństw poprzez media. Rozwój technologiczny, a szczególnie *web 2.0* sprawił, że zaciera się granica między produkcją i odbiorem przekazów. Powstają wielokierunkowe wzorce komunikowania, sprzyjające budowie nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego. Dyskursywną sferę publiczną warunkuje także większe zaangażowanie obywateli w działalność mediów. Ponadto zmienia się model publiczności mediów: biernych odbiorców zastępują aktywni partnerzy dialogu toczącego się w sferze publicznej. Kolejnym czynnikiem

---

4 S. Coleman, K. Ross, *The Media and the Public. "Them" and "Us" in Media Discourse*, Wiley-Blackwell, Chichester 2010, s. 39-45.

sprzyjającym demokratyzowaniu się sfery publicznej pod wpływem mediów jest pluralizacja dyskursu, dokonująca się za sprawą nadawców spoza głównego nurtu. Dzięki nim rynek opinii staje się bardziej różnorodny i bogatszy w nowe formy interakcji publiczności⁵. Gdyby wszystkie te procesy zaistniały jednocześnie, mielibyśmy do czynienia z modelową sferą publiczną, w której informacje i idee ścierałyby się na wolnym rynku opinii.

Rzeczywisty obraz sfery publicznej zasadniczo odbiega od jej ideału. Media w swojej działalności w niewielkim stopniu wsłuchują się w głos opinii publicznej. Zgorzkniali obywatele są coraz bardziej świadomi zabiegów, jakie wobec nich stosują elity (utożsamiane z politykami i mediami) i słabo lub wcale nie wierzą w możliwość efektywnego wpływu opinii publicznej na procesy podejmowania decyzji. Doniesienia medialne skupione na negatywnych aspektach władzy i skandalizacji przekazu wywołują frustrację i zniechęcenie społeczne. Uczestnictwo w dyskusjach i działalność publiczna są traktowane przez zwykłych obywateli częściej jako przymus niż przywilej. Obywatele wyrażają wprawdzie wolę wpływania na procesy podejmowania decyzji i możliwość ich kontrolowania, ale raczej nie chcą lub nie czują się na siłach ponieść współodpowiedzialności za konsekwencje wprowadzanych decyzji⁶. Takie wyobrażenia dotyczące sfery publicznej i wzajemnych relacji między obywatelami i władzą nie sprzyjają myśleniu o demokracji w kategoriach deliberatywnych⁷.

Medialna sfera publiczna pozostaje jednak swoistym barometrem nastrojów i zmian społecznych. Przekaz mediów jest jednym z elementów kształtujących i oddziałujących na jakość dyskursu w przestrzeni publicznej. Dzieje się tak między innymi dlatego, że sfera publiczna nie może być forum artykulacyjnym dla wszystkich obywateli i grup

5 Zob.: A. Hess, *Spółeczni uczestnicy medialnego dyskursu politycznego w Polsce. Mediatyzacja i strategie komunikacyjne organizacji pozarządowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013, s. 49.

6 R. Szwed, *Reprezentacje opinii publicznej w dyskursie publicznym*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2011, s. 271-274.

7 A. Hess, *Spółeczni uczestnicy medialnego dyskursu*, dz. cyt., s. 50.

społecznych. W konsekwencji obserwuje się stale obecny problem reprezentacji społecznej oraz selekcji tematów i opinii. To media tworzą agendy tematyczne i same dyskursy, które wpływają na klimat relacji w przestrzeni społecznej. Jednocześnie nowe technologie informacyjne czy programy dialogowe ułatwiają dostęp do opinii publicznej i umożliwiają publiczne wypowiedzanie się. I choć nie zawsze prowadzi to do gromadzenia publiczności, nasycenie tematów w medialnej sferze publicznej rośnie. Dzięki możliwościom, jakie dają ich użytkownikom nowe technologie komunikacyjne i narzędzia internetowe, konstruuje się nowe przestrzenie komunikacyjne, które zmieniają struktury społeczne. Dochodzi do usieciowienia niektórych treści komunikacyjnych, aktywizowania się aktorów społecznych włączonych i wyłączonych z „zewnątrznej” opinii publicznej, a także do konstruowania się alternatywnej opinii publicznej. To wszystko sprawia, że analiza przekazu mediów stanowi jeden z mierników kondycji i rozwoju procesów społecznych.

Analizy medioznawcze skupiają się z jednej strony na poznaniu sposobów prezentacji określonych tematów i zjawisk w przestrzeni publicznej. Z drugiej zaś identyfikują dominujące funkcje mediów w odniesieniu do procesów społecznych. W przypadku wyników badań opisywanych w niniejszej publikacji cele te dotyczą problematyki instytucjonalizacji dialogu obywatelskiego.

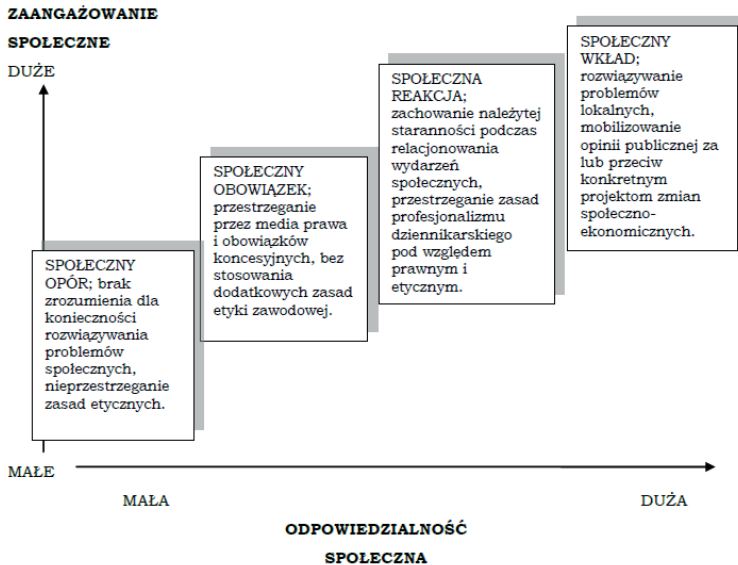
Dobrze funkcjonujące społeczeństwo obywatelskie, a zatem także dialog obywatelski, wymaga otwartości i pluralizmu instytucji w nim pośredniczących. Stąd tak istotna jest rola mediów, ponieważ gdy są właściwie zorganizowane, a więc stwarzają warunki do przepływu informacji i debaty, wtedy można traktować je jako jedną z ważniejszych instytucji sfery publicznej⁸. W kontekście niniejszych badań należy odwołać się do jednej z normatywnych teorii komunikowania masowego, a mianowicie teorii odpowiedzialności społecznej. Według niej „media mają obowiązki wobec społeczeństwa [...]”; powinny być

---

8 D. McQuail, *Teoria komunikowania masowego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 193-194.

prawdomówne, rzetelne, uczciwe, obiektywne i adekwatne [...]; powinny przestrzegać dobrych praktyk zawodowych [...]"⁹.

Wykres 1.1. Proces zwiększania odpowiedzialności społecznej

Źródło: *Modyfikacja modelu* [z:] R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 152 [za:] K. Nowakowski, *Raport z badania społecznej odpowiedzialności mediów w systemie gospodarki rynkowej*, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 9.

Ricky W. Griffin, odnosząc się do teorii odpowiedzialności społecznej, wskazuje cztery postawy etyczne charakteryzujące współczesne korporacje medialne. Są to: stawianie oporu wobec społecznej odpowiedzialności, prezentowanie realizacji obowiązku społecznego, reaktywność oraz społeczny wkład, czyli włączanie się w rozwiązywanie problemów społecznych¹⁰. Zależność zachowania firm medialnych

⁹ D. McQuail, *Teoria komunikowania...*, dz. cyt., s. 185.

¹⁰ R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 152.

od ich zaangażowania społecznego przedstawiono w formie graficznej na wykresie 1.1.

Można stwierdzić, że monitoring mediów przeprowadzony w ramach ODO miał za zadanie także określić, jaką postawę w stosunku do dialogu obywatelskiego wykazują krakowskie media lokalne.

1.2. Cele badawcze

Badanie przeprowadzone przez zespół Obserwatorium Dialogu Obywatelskiego w 2017 roku miało na celu zdiagnozowanie medialnych uwarunkowań prowadzenia dialogu obywatelskiego w Krakowie. Główne pytania badawcze otwierające dotyczyły tego, *czy dziennikarze krakowskich mediów piszą o dialogu obywatelskim w Krakowie oraz w jaki sposób to robią*. Natomiast pytania szczegółowe, które umożliwiły zrealizowanie celu badawczego, to:

- Kto i w jaki sposób pisze o dialogu obywatelskim w Krakowie?
- Czy dziennikarze, pisząc o dialogu obywatelskim, używają stosownej terminologii, czyli jakie są medialne reprezentacje dialogu obywatelskiego?
- Jacy aktorzy dialogu obywatelskiego reprezentujący Miasto Kraków, organizacje pozarządowe oraz obywatele występują w artykułach dotyczących dialogu obywatelskiego?
- Jakie narzędzia dialogu obywatelskiego oraz dokumenty występują w medialnych reprezentacjach dialogu obywatelskiego?
- W jakim kontekście, tzn. w związku z jaką tematyką, mamy do czynienia z dialogiem obywatelskim w Krakowie?
- Czyje głosy prezentują dziennikarze, pisząc o dialogu obywatelskim w Krakowie? Czy możliwie jest określenie liderów opinii publicznej?

Powyższe pytania nawiązują bezpośrednio do głównych kategorii analizy, które zostały wyodrębnione w toku przygotowania badań.

Pełna lista kategorii analizy znajduje się w kluczu kategoryzacyjnym w aneksie na końcu książki.

1.3. Zakres czasowy badania

O dialogu obywatelskim generalnie pisze się mało, dlatego celowo do badania został wybrany przedział czasowy od marca do czerwca 2017 roku, w którym to, można przypuszczać, będzie miało miejsce wzmożone zainteresowanie mediów lokalnych tym tematem. Dwa główne wydarzenia uzasadniające powyższą hipotezę to trwająca kolejna edycja budżetu obywatelskiego oraz kampanie organizacji pożytku publicznego związane z terminem rozliczeń podatkowych.

1.4. Zakres podmiotowy badania – dobór próby badawczej

Jednym z elementów badań zrealizowanych przez Obserwatorium Dialogu Obywatelskiego w 2015 roku było określenie źródeł, z których mieszkańcy Krakowa czerpią informacje¹¹. Na tej podstawie stwierdzono, że w głównej mierze wiedzę na temat życia społecznego w Krakowie oraz różnego typu inicjatyw społecznych Krakowianie czerpią z *internetu* (46% respondentów). Istotnym źródłem informacji dla mieszkańców Krakowa jest także *krakowska prasa codzienna* (13% respondentów). Jeśli chodzi o strony internetowe, w 2015 roku respondenci wymienili m.in.: zakładkę krakowską Onet.pl (13%), Krakow.NaszeMiasto.pl (9%), zakładkę krakowską Wp.pl (7%), zakładkę

---

¹¹ E. Bogacz-Wojtanowska, A. Hess, M. Lisowska-Magdziarz, M. Lendzion, K. Nowak, *Dialog obywatelski w Krakowie w opiniach mieszkańców...*, dz. cyt., s. 39-41, 75.

krakowską Interia.pl (5%), LoveKrakow.pl (5%). W przypadku portali społecznościowych jako jedyne wskazane źródło informacji uznany został Facebook, który wymieniło 78% respondentów, dodatkowo ponad jedna czwarta z nich przyznała, że obserwuje konkretne fanpage organizacji i inicjatyw obywatelskich. Respondenci podkreślali równocześnie, że poszukują na Facebooku nie tylko informacji, ale także traktują go jako przestrzeń „wymiany opinii na temat aktywności społecznej i obywatelskiej”¹².

Uwzględniając wyniki badań z 2015 roku, dokonano doboru próby badawczej o charakterze celowym. Ale biorąc pod uwagę zmieniające się trendy użytkowania mediów, istotnym czynnikiem wyboru materiału badawczego była aktualna popularność stron internetowych na poziomie lokalnym, determinowana przez liczbę polubień profili stron na Facebooku.

Tabela 1.1. Popularność profili wybranych gazet lokalnych oraz portali informacyjnych na Facebooku (dane z 5 marca 2016 roku)

Profile prasy codziennej		Profile portali internetowych	
Tytuł	liczba polubień	tytuł	liczba polubień
„Gazeta Krakowska” (www.gazetakrakowska.pl/)	45368	LoveKraków.pl (lovekrakow.pl)	67164
„Dziennik Polski” (http://www.dziennikpolski24.pl/)	16469	Onet Kraków (krakow.onet.pl)	37490
„Gazeta Wyborcza” – Kraków (krakow.wyborcza.pl/)	15234	Kraków.Naszemiasto.pl (krakow.naszemiasto.pl)	21823
		KRKnews.pl (krknews.pl)	21174

Po uwzględnieniu wyników badań ODO z 2015 roku oraz aktualnych rankingów popularności fanpage’ów, do analizy wytypowano trzy gazety codzienne w postaci wydań elektronicznych PDF oraz siedem portali internetowych. W przypadku prasy były to: „Gazeta Krakowska”, „Dziennik Polski” z dodatkiem „Kronika Krakowska” oraz krakowskie wydanie „Gazety Wyborczej”. Natomiast w przypadku internetu analizie zostały poddane portale internetowe badanych gazet, tj.: GazetaKrakowska.pl, DziennikPolski24.pl, Krakow.Wyborcza.pl

12 Tamże, s. 40.

oraz najpopularniejsze lokalne portale informacyjne: Krakow.Onet.pl, KRKnews.pl, LoveKrakow.pl, Krakow.NaszeMiasto.pl. Za jednostkę analizy przyjęto pojedynczy artykuł prasowy.

1.5. Operacjonalizacja pojęć

W literaturze przedmiotu mówi się o szerokim oraz wąskim, tzw. instytucjonalnym, rozumieniu pojęcia dialogu obywatelskiego¹³. W niniejszym badaniu, odwołując się do przyjętej przez ODO definicji, dialog obywatelski rozumiany jest w sensie wąskim.

Jest to forma kontaktu między władzą publiczną na różnych szczeblach a organizacjami trzeciego sektora, polegająca na wzajemnym przekazywaniu sobie opinii, informacji czy ustaleń dotyczących celów, instrumentów i strategii wdrażania polityki publicznej. Innymi słowy, dialog obywatelski to pozarządowo-publiczna współpraca o charakterze pozafinansowym, w ramach której, oprócz wzajemnej komunikacji, powstają zespoły doradcze, inicjatywne i konsultacyjne¹⁴.

Dlatego też za artykuł dotyczący dialogu obywatelskiego uznawano publikację prasową lub internetową, w której treści pojawiła się nazwa co najmniej jednego narzędzia dialogu obywatelskiego (realizowanego z inicjatywy odgórnej, tzn. miasta, lub oddolnej, tj. organizacji pozarządowych lub obywateli). Narzędzia dialogu obywatelskiego zostaną zdefiniowane w kolejnym rozdziale.

13 T. Schimanek, *Dialog obywatelski. Polska 2007. Ocena wybranych instytucji dających obywatelom możliwość wpływania na podejmowanie decyzji publicznych*, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007, s. 8.

14 Na podstawie: www.pozYTEK.gov.pl/Podstawowe_pojecia (dostęp: 10.10.2014).

1.6. Metody, techniki i narzędzie badawcze

Do analizy zebranych danych wykorzystano połączenie metod ilościowych i jakościowych. Narzędziem wykorzystanym do analizy zawartości mediów był klucz kategoryzacyjny, który został załączony w aneksie na końcu książki.

Główne kategorie analizy to:

- analiza formalna,
- analiza zawartości:
  - » dialog obywatelski i pojęcia z nim związane,
  - » aktorzy dialogu obywatelskiego,
  - » narzędzia dialogu obywatelskiego,
  - » dokumenty, programy, uchwały, ramy prawne,
  - » liderzy opinii – cytowania,
  - » kontekst – tematyka.

1.7. Przebieg badania

Badanie zostało zrealizowane przez 36 koderów, którzy zostali przeszkoleni w zakresie problematyki badań oraz korzystania z narzędzia badawczego. Koderzy pracowali w 10 zespołach. Jeden zespół badał jedno medium. Zakres czasowy badania to okres trzech miesięcy (od 13.03.2017 do 10/12.06.2017 roku¹⁵). W ramach badania przeprowadzono pilotaż, a następnie badanie właściwe. W jego ramach każdy zespół czytał i kodował wszystkie artykuły (poza reklamami, ogłoszeniami handlowymi, ogłoszeniami technicznymi, artykułami sponzorowanymi, prognozami pogody itp. elementami niemerytorycznymi), które ukazały się w danym medium każdego dnia w okresie trwania badań.

---

15 Data zakończenia badań była uzależniona od rodzaju badanego medium.

Badanie obejmowało wyłącznie artykuły o charakterze lokalnym (tzn. dotyczące wydarzeń mających miejsce w mieście Kraków), natomiast niektóre z badanych mediów mają charakter ogólnopolski. W poniższej tabeli przedstawiono instrukcje dotyczące doboru materiału badawczego dla każdego z badanych tytułów prasowych oraz portali internetowych.

Tabela 1.2. Instrukcje dotyczące badania poszczególnych mediów

Lp.	Tytuł gazety/portalu do badań	Materiał badawczy
1.	Dziennik Polski – portal: http://www.dziennikpolski24.pl/	zakładka Region: Kronika Krakowska: http://www.dziennikpolski24.pl/region/kronika-krakowska/ » Kronika Nowohucka: http://www.dziennikpolski24.pl/region/kronika-nowohucka/ (wszystkie artykuły opublikowane danego dnia)
2.	„Dziennik Polski”	każdy numer + dodatek „Kronika Krakowska” » artykuły o charakterze lokalnym (Kraków)
3.	Gazeta Krakowska – portal: http://www.gazetakrakowska.pl/	zakładka Wiadomości » Kraków (wszystkie artykuły opublikowane danego dnia)
4.	„Gazeta Krakowska” – mutacja Kraków (w piątki: „Magazyn Gazety Krakowskiej”)	każdy numer » artykuły o charakterze lokalnym (Kraków)
5.	Gazeta Wyborcza – portal: http://wyborcza.pl/	zakładka Miasta » Kraków: http://krakow.wyborcza.pl » zakładka Wiadomości (wszystkie artykuły opublikowane danego dnia)
6.	„Gazeta Wyborcza”	każdy numer: tylko „Gazeta Wyborcza” Kraków
7.	Krakow.NaszeMiasto.pl	zakładka Wydarzenia » dział Wiadomości » po przewinięciu strony na dół: wybierz pasek „Zobacz wszystkie z kategorii: Wiadomości Kraków, Wydarzenia Kraków – ARTYKUŁY” http://krakow.naszemiesto.pl/wydarzenia/artykuly/ (wszystkie artykuły opublikowane danego dnia)
8.	Krakow.Onet.pl	zakładka Aktualności: http://krakow.onet.pl/wiadomosci/ (wszystkie artykuły opublikowane danego dnia)
9.	KRKnews.pl	zakładka Miasto: http://krknews.pl/category/miasto/ (wszystkie artykuły opublikowane danego dnia)
10.	LoveKrakow.pl	zakładka Życie Miasta » Najnowsze Wiadomości: http://lovekrakow.pl/aktualnosci/zycie-miasta (wszystkie artykuły opublikowane danego dnia)

1.8. Analiza formalna

W toku badań analizie zawartości poddano 10 503 jednostki, tj. artykuły prasowe oraz internetowe. Artykuły dotyczące dialogu obywatelskiego w rozumieniu przyjętym w założeniach badawczych, a zatem takie, w których występuje przynajmniej jedno z wymienionych narzędzi dialogu obywatelskiego, stanowiły 5,9% próby badawczej, co daje 616 jednostek analizy. Natomiast artykuły, które można uznać za mówiące o dialogu obywatelskim w szerokim sensie, czyli poruszające temat dialogu obywatelskiego, ale bez używania nazw konkretnych jego narzędzi, stanowiły kolejne 6% próby badawczej.

Tabela 1.3. Udział artykułów dotyczących dialogu obywatelskiego w badanych mediach

Medium	N	Liczba artykułów dotyczących dialogu obywatelskiego	Udział artykułów dotyczących dialogu obywatelskiego [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	1966	85	4,3
Dziennik Polski – portal	1310	92	7,0
„Gazeta Krakowska” – gazeta	1009	62	6,1
Gazeta Krakowska – portal	1309	70	5,3
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	1005	67	6,7
Gazeta Wyborcza – portal	1116	101	9,1
KRKnews.pl	367	23	6,3
LoveKrakow.pl	989	36	3,6
Krakow.NaszeMiasto.pl	755	28	3,7
OnetKrakow.pl	677	52	7,7
Ogółem	10503	616	5,9

Tabela 1.3 pokazuje, w jaki sposób rozkłada się udział artykułów dotyczących dialogu obywatelskiego w poszczególnych mediach. Jak widać, istnieje stosunkowo duże zróżnicowanie zarówno jeśli chodzi o ogólną liczbę opublikowanych materiałów, jak i samą liczbę treści dotyczących dialogu obywatelskiego. Najwięcej artykułów zostało opublikowanych w „Dzienniku Polskim” (N=1966), jednak odsetek tych dotyczących dialogu wynosi zaledwie 4,3%, co stanowi wartość

niższą niż średnia, tj. 5,9%. Najrzadziej publikował portal KRKnews.pl (N=367), jednak tutaj odsetek treści objętych badaniem był wyższy – osiągnął wartość 6,3%. Najmniejsze zainteresowanie dialogiem obywatelskim wykazały portale LoveKrakow.pl i Krakow.NaszeMiasto.pl – w obu udział tychże publikacji był mniejszy niż 4%. Natomiast najczęściej o dialogu pisał krakowski portal „Gazety Wyborczej”, gdzie ten odsetek wynosił 9,1%.

Analizując zestawienie procentowych udziałów artykułów obejmujących tematykę dialogu obywatelskiego, można wnioskować, że typ medium (prasa tradycyjna lub portal internetowy) nie stanowi zmiennej wyjaśniającej. To raczej konkretne tytuły, tj. redakcje, zwracają większą lub mniejszą uwagę na problematykę lokalnego dialogu obywatelskiego.

ROZDZIAŁ 2

NARZĘDZIA DIALOGU OBYWATELSKIEGO JAKO DETERMINANTY ANALIZY MEDIÓW

Fundamentem właściwego funkcjonowania samorządu lokalnego staje się obecnie przestrzeń, w której zachodzić mogą procesy podejmowane w ramach dobrowolnej współpracy i komunikacji aktorów życia społecznego z jednostkami samorządu terytorialnego¹⁶. W nowoczesnym ujęciu to współdziałanie polegać ma już nie tylko na legitymizowaniu decyzji, a na ich konsultacji i deliberacji w celu osiągnięcia *wspólnie* wyznaczonych celów. Partycypacja obywatelska staje się więc współcześnie faktycznym udziałem lokalnej społeczności w procesach decyzyjnych danego samorządu, a jej zakres i intensywność ściśle zależą od przyjętego w nim modelu zarządzania¹⁷. W demokratycznych społeczeństwach systematyczny proces komunikacji władzy z zorganizowanymi obywatelami, reprezentowanymi niejednokrotnie przez pojedyncze jednostki, odbywa się na trzech poziomach: jednostronnym, wzajemnym i partnerskim, w którym to poprzez kontakt dochodzi się do wspólnych rozwiązań¹⁸. Stąd też wśród form uczestnictwa w komunikacji z władzą publiczną wyróżnia się informowanie, konsultowanie

---

16 E. M. Boryczka, *Partycypacyjne instrumenty zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego*, [w:] A. Nosowska (red.), *Nowoczesne metody i narzędzia zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, s. 43.

17 Tamże, s. 46.

18 A. Hess, *Spółeczni uczestnicy medialnego dyskursu...*, dz. cyt., s. 119.

oraz współdecydowanie¹⁹, realizowane zarówno poprzez instrumenty odgórnego, jak i oddolnego inicjowania dialogu.

Dialog obywatelski jako typ relacji między „zorganizowanymi i działającymi w ramach konkretnych podmiotów” obywatelami a władzą opiera się na względnie trwałych i konkretnych procedurach²⁰, tworzących zestaw instrumentów, określanych w niniejszej publikacji mianem „narzędzi dialogu obywatelskiego”. Rozumiane jako pozostające w dyspozycji aktorów procesy mechanizmy, służące i umożliwiające komunikację oraz współdziałanie, zostały ujęte w kluczu kategoryzacyjnym w dwie podgrupy: tzw. *narzędzia odgórne* oraz *narzędzia oddolne*. Przyjęte w wymienionym podziale nazewnictwo odpowiada stronie – odpowiednio władzy i zorganizowanym obywatelom – która może zapoczątkować proces komunikacji, stając się inicjatorem nowej relacji z partnerem dialogu.

Zestaw tzw. *narzędzi odgórnych* został określony na podstawie art. 5.2. *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 roku*²¹. Wyszczególnia on formy prowadzenia współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami określonymi w tej ustawie przez organy administracji publicznej, wymieniając: konsultowanie, zlecenie zadania publicznego, umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej oraz tworzenie zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym. Do *narzędzi odgórnych* zaliczono także na poziomie klucza kategoryzacyjnego budżet obywatelski (partycypacyjny) oraz referendum, będące procesami decyzyjnymi, których organizowanie należy do kompetencji organów władzy.

19 W. Misztal, *Dialog obywatelski we współczesnej Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 2011, s. 160.

20 G. Makowski, *Dialog obywatelski i jego instytucje. Wyzwania dla teoretyka i badacza*, [w:] B. Lewenstein (red.), *Lokalny dialog obywatelski. Refleksje i doświadczenia*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 48-49.

21 *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 roku*, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=wdu20030960873> (dostęp: 10.07.2017).

Podobnie na podstawie wskazanej ustawy²² oraz literatury przedmiotu²³ stworzono kafeterię odpowiedzi dla *narzędzi oddolnych*, zamieszczając w niej: inicjatywę lokalną, protest i manifestację, petycję, list otwarty, wniosek i pismo w sprawie, strajk i bojkot, wystąpienie o dofinansowanie realizacji zadania publicznego, a także referendum i konsultacje społeczne, których podejmowanie pozostaje również w zakresie kompetencji zorganizowanych obywateli. *Narzędzia oddolne* mogły zostać wskazane w toku pogłębionej analizy zawartości nie tylko w odniesieniu do działań wspomnianych „obywateli zorganizowanych”, ale także w kontekście działalności pojedynczych jednostek, które albo zinstytucjonalizowały swoje działania, albo „reprezentowały nie tyle stanowiska indywidualne, ile interesy grup czy organizacji, w których imieniu występują”²⁴.

Pojawianie się w artykułach zakwalifikowanych do badań, a więc dotyczących tematyki lokalnej (a ściślej: Krakowa), tak definiowanych narzędzi dialogu obywatelskiego stawało się przesłanką podjęcia pogłębionej analizy zawartości tekstu opublikowanego na łamach medium należącego do próby badawczej. Stąd też narzędzia dialogu obywatelskiego, przyjęte na potrzeby niniejszych badań jako wyznaczniki jego istnienia, stanowią wstęp do analizy otrzymanych wyników.

Jak wspomniano w rozdziale metodologicznym, kwalifikacja do podjęcia analizy zawartości odbywała się w trzech etapach, których kryteriami były kolejno: temat „lokalny” (rozumiany jako miejski), poruszanie tematyki dialogu obywatelskiego (w jakimkolwiek zakresie) oraz występowanie narzędzi dialogu obywatelskiego *explicite*. Wstępna analiza tekstów pozwoliła na zakwalifikowanie do badań łącznie 10503 artykułów prasowych i internetowych („lokalnych”), spośród których tematyki związanej z dialogiem obywatelskim nie dotyczyło aż 88,1% (9256) tekstów.

---

22 Tamże.

23 Por. A. Olech, P. Sobiesiak-Penszko, *Partycypacja publiczna w Polsce. Diagnoza i rekomendacje*, „Analizy i Opinie” 2013, nr 3, s. 14.

24 G. Makowski, *Dialog obywatelski i jego instytucje...*, dz. cyt., s. 48-49.

Po dokonaniu wstępnej selekcji koder zdecydował, odpowiadając na dwa pytania wielokrotnego wyboru, czy w danym artykule pojawia się odgórny bądź oddolny instrument relacji obywatele-samorząd, uwzględniając przy tym tylko te jednostki analizy, w których narzędzie zostało wymienione *explicite* – określone bezpośrednio z nazwy, nie zaś w formie parafrazy pojęcia. O zakwalifikowaniu artykułu do pogłębionej analizy zawartości zdecydowało wystąpienie co najmniej jednego wyznacznika – narzędzia dialogu obywatelskiego – w tekście.

Co zaś istotne, podczas dokonywania ostatniego etapu kwalifikacji zarówno w pytaniu o odgórne, jak i o oddolne narzędzia dialogu obywatelskiego koder miał możliwość wyboru odpowiedzi „brak”, której obecność w kafeterii pozwoliła na wyciągnięcie dodatkowych wartościowych wniosków z prowadzonej analizy mediów lokalnych w Krakowie.

Gdy po wstępnej kwalifikacji tekstów do badań zostało przyjętych 1247 publikacji jako tych, które dotyczą dialogu obywatelskiego, można było stwierdzić, że 11,9% artykułów opublikowanych w badanym okresie zawiera przesłankę dowodzącą istnienia relacji „zorganizowani obywatele-organy władzy”. Wskazane teksty potencjalnie mogły więc stać się przedmiotem pogłębionej analizy zawartości, to spośród nich bowiem wybierano te, w których występowało jedno lub więcej odgórnych bądź oddolnych narzędzi dialogu obywatelskiego, wzmiankowanych przy użyciu terminologii przedmiotu.

Analiza zawartości dowiodła, że określony powyżej, a dostrzeżony w 1247 tekstach, „potencjał dialogowy”²⁵ nie został wykorzystany w 631 przypadkach. Niewiele ponad połowa wstępnie zakwalifikowanych do badań tekstów nie zawierała bowiem wprost nazwanego narzędzia dialogu, dlatego też w poniższych zestawieniach teksty te określono jako „artykuły o potencjalnie istniejącym dialogu obywatelskim” i nie poddano ich pogłębionej analizie. Wśród 1247

25 Określenie robocze, przyjęte przez zespół badawczy, charakteryzujące teksty, które dotyczą sytuacji dialogowych, lecz nie wymieniają *explicite* żadnego z narzędzi dialogu obywatelskiego. Trudno zatem orzekać o ich bezpośrednim związku z tym procesem i poddać je pogłębionej analizie.

publikacji instrumentów odgórnych nie wskazano w 884 artykułach, instrumentów oddolnych natomiast w 867.

Tabela 2.1. Liczbowy rozkład artykułów dla poszczególnych mediów ze względu na związek tematyki z dialogiem obywatelskim. Udział tekstów niezakwalifikowanych do analizy, według medium

Medium	Liczba artykułów o potencjalnie istniejącym dialogu obywatelskim	Liczba artykułów o dialogu obywatelskim	Udział artykułów o potencjalnie istniejącym dialogu obywatelskim – niezakwalifikowanych do analizy [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	125	85	59,5
Dziennik Polski – portal	70	92	43,2
„Gazeta Krakowska” – gazeta	86	62	58,1
Gazeta Krakowska –portal	108	70	60,7
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	33	67	33
Gazeta Wyborcza – portal	68	101	40,2
KRKnews.pl	27	23	54
LoveKrakow.pl	33	36	47,8
Krakow.NaszeMiasto.pl	25	28	47,2
OnetKrakow.pl	56	52	51,9

Wymienienie *explicite* narzędzia dialogu obywatelskiego w publikacji było wskaźnikiem dla koderów – sygnałem, by podjąć pogłębioną analizę tekstu. Ponadto jego wystąpienie mogło stać się w dalszej interpretacji dowodem na oswojenie dziennikarzy z pojęciami z zakresu badanej tematyki bądź edukowanie społeczności lokalnej i upowszechnianie terminologii przez media tak, by przyjęła się w ich najbliższym otoczeniu. Bez wątplenia warto zatem poszukiwać odpowiedzi na pytanie, dlaczego dziennikarze, pisząc o dialogu obywatelskim, w większości przypadków nie używają związanych z nim pojęć i specjalistycznych terminów. Wskutek tego rodzaju działań reporterów „artykuły o potencjalnie istniejącym dialogu” (ponad 50% tekstów wstępnie zakwalifikowanych do badań), bezspornie nie mniej wartościowe, a niejednokrotnie na wysokim poziomie szczegółowości opisujące mechanizmy współdziałania obywateli i władzy, nie zostały

zakwalifikowane do pogłębionej analizy zawartości. Największy odsetek „utraconych”, a więc niepoddanych analizie tekstów, dotyczył publikacji dziennikarzy „Gazety Krakowskiej”, najmniejszy natomiast – „Gazety Wyborczej”.

2.1. Decydująca rola narzędzi. Szczegółowa analiza determinantów analizy artykułów dziennikarskich

Łącznie poddano pogłębionej analizie 616 tekstów spełniających kryteria wszystkich trzech etapów kwalifikacji do badań. Spośród nich 363 publikacje bezpośrednio wskazywały na *narzędzie odgórne*, 380 natomiast na *narzędzie oddolne*, co oznacza, że w zakwalifikowanej grupie 616 tekstów oba te rodzaje instrumentów musiały ze sobą w części przypadków współwystępować.

2.1.1. Współwystępowanie narzędzi dialogu obywatelskiego

Analiza dowiodła, że w 233 artykułach prasowych i internetowych wystąpiło tylko *narzędzie odgórne*, w 250 natomiast *narzędzie oddolne*. Instrumenty odgórne i oddolne współwystępowały zaś ze sobą w 130 publikacjach, w których powstało łącznie 165 relacji między obydwoma omawianymi typami narzędzi.

Tabela 2.2. Najczęściej wskazywane wzajemne relacje współwystępowania poszczególnych narzędzi dialogu obywatelskiego

Oddolne narzędzia dialogu obywatelskiego						
Odgórne narzędzia dialogu obywatelskiego	konsultacje społeczne	inicjatywa lokalna	protest, manifestacja	wniosek, pismo w sprawie	referendum	wystąpienie o dofinansowanie realizacji zadania publicznego
Konsultacje społeczne	50	8	10	24		3
Budżet obywatelski	5	12		12		7
Referendum					4	

Dla przykładu „umowa o inicjatywie lokalnej” współwystępowała w trzech publikacjach z „wystąpieniem o dofinansowanie”, jednocześnie zaś w jednej z nich weszła dodatkowo w relację z „inicjatywą lokalną”, innym narzędziem o charakterze oddolnym.

Najczęściej pojawiającym się w treści analizowanych publikacji powiązaniem narzędzi odgórnych i oddolnych było łącznie 99-krotne współwystępowanie konsultacji społecznych (tych pozostających w kompetencjach organów władzy) z narzędziami oddolnymi (w tym w 50 przypadkach z konsultacjami pozostającymi także w gestii aktorów oddolnych). Wysoki odsetek relacji: konsultacje społeczne odgórne-konsultacje społeczne oddolne, stanowiący 60% wszystkich współwystępowań, wskazywać może na faktyczną deliberację i sprzężenie zwrotne zachodzące w procesie konsultowania na poziomie miasta planowanych decyzji i projektów. Potrzeba ta istnieje, odnosząc się do otrzymanych wyników, wśród aktorów znajdujących na obu biegunach dialogu obywatelskiego, a dziennikarze stosunkowo często podejmują jej temat.

Drugim z kolei narzędziem odgórnym, najczęściej współwystępującym z oddolnymi instrumentami dialogu, okazał się budżet obywatelski (partycypacyjny), który 40 razy pojawiał się w artykułach, korespondując aż z siedmioma rodzajami narzędzi oddolnych. Najczęściej na łamach mediów pojawiał się on w tych samych publikacjach, co inicjatywa lokalna (12 razy) oraz wniosek, pismo w sprawie (12 razy). Analizując natomiast otrzymane wyniki ze strony narzędzi oddolnych, występujących w relacji z odgórnymi instrumentami prowadzenia dialogu, stwierdzić można, że wśród nich zdecydowanie dominowały konsultacje społeczne, tworzące łącznie 59 relacji z narzędziami odgórnymi, a także wnioski, pisma w sprawie (40 relacji) i inicjatywy lokalne (25 relacji).

2.1.2. Narzędzia w rękach jednostek samorządowych

W zestawie analizowanych artykułów, zawierającym 616 jednostek analizy, średnio na jeden tekst przypadało 0,6 odgórnego narzędzia dialogu obywatelskiego. Oznacza to, że spośród wszystkich tekstów

poddanych pogłębionej analizie (a więc tekstów, w których wystąpił co najmniej jeden instrument odgórny bądź oddolny) narzędzia należące do kompetencji instytucji samorządowych *nie* wystąpiły w 253 tekstach. Natomiast 363 jednostki analizy, tj. 58,9%, wymieniało z nazwy jedno lub więcej odgórnych narzędzi dialogu obywatelskiego. Łącznie, w badanym przedziale czasowym i na łamach analizowanych mediów, instrumenty odgórnego systemu komunikacji z obywatelami nazwano 394 razy – bezpośrednio i za pomocą odpowiedniej terminologii.

Dziennikarze, podejmując w artykule kwestię prowadzenia dialogu przez organy władzy, w opisie stosowanych przez nie mechanizmów najczęściej odwoływali się *explicite* do pojęć „konsultacji społecznych” oraz „budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego”. Te narzędzia stanowiły odpowiednio 55,8% (220 wystąpień) i 30,7% (121 wystąpień) wszystkich wzmiankowanych bezpośrednio narzędzi odgórnych. Pozostałe z nich w przekazach medialnych występowały średnio 13,3 razy: „zlecenie zadania publicznej organizacji pozarządowej” – 10 razy (2,5%), „umowa o wykonanie inicjatywy lokalnej” – 20 razy (5,1%), „tworzenie zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym” – 10 razy (2,5%), „referendum” – 13 razy (3,3%).

Spśród wszystkich mediów należących do próby badawczej w głównej mierze dokładne nazewnictwo odgórnych narzędzi dialogu obywatelskiego stosowali redaktorzy, których teksty ukazywały się: na portalach internetowych „Dziennika Polskiego” oraz „Gazety Wyborczej”, a także w ich drukowanych wersjach oraz na portalu [Krow.Onet.pl](http://Krow.onet.pl).

Tabela 2.3. Liczbowy i procentowy rozkład występowania narzędzi odgórnych w analizowanych artykułach, według medium

Medium	Liczba artykułów poddanych analizie z danego medium [N]	Liczba wskazań narzędzi odgórnych w artykułach	Udział wskazań narzędzi odgórnych w artykułach poddanych analizie z danego medium [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	85	58	68,2

Medium	Liczba artykułów poddanych analizie z danego medium [N]	Liczba wskazań narzędzi odgórnych w artykułach	Udział wskazań narzędzi odgórnych w artykułach poddanych analizie z danego medium [%]
Dziennik Polski – portal	92	71	77,2
„Gazeta Krakowska” – gazeta	62	35	56,5
Gazeta Krakowska – portal	70	30	42,9
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	67	41	61,2
Gazeta Wyborcza – portal	101	64	63,4
KRKnews.pl	23	13	56,5
LoveKrakow.pl	36	28	77,8
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	17	60,7
OnetKrakow.pl	52	37	71,2
Ogółem	616	394	64

W publikacjach, w których odgórne instrumenty dialogu zostały opisane za pomocą pojęć, występowało średnio 1,1 narzędzia na jednostkę analizy (394 narzędzia na 363 teksty z wymienionym narzędziem odgórnym). Dowodzi to faktu, że narzędzia te w obrębie 363 publikacji musiały ze sobą współwystępować w co najmniej kilkunastu przypadkach. Pogłębiona analiza wykazała, że w 29 artykułach pojawiało się ze sobą w określonych relacjach 60 powtarzających się pojęć określających „odinstytucjonalne” instrumenty dialogu obywatelskiego, przy czym w 27 tekstach zostały wskazane dwa narzędzia, a w dwóch – trzy.

Otrzymany bilans tych współwystępowania, wykazujący, że odgórne mechanizmy pojawiają się razem w tekście najczęściej w układzie: „konsultacje społeczne-budżet obywatelski” (48% wszystkich współwystępowania narzędzi odgórnych), napawać może optymizmem badaczy i praktyków dialogu obywatelskiego. Wyraźnie zdominowany przez wspomnianą relację bilans (pozostałe relacje występowały średnio 1,25 razy) może bowiem stanowić dowód na to, że procedury te faktycznie współistnieją ze sobą w debacie publicznej i są istotną składową udostępnianych obywatelom przez władzę mechanizmów deliberowania odgórnych decyzji. Jednocześnie instrumenty te stają się jednymi

z najpopularniejszych narzędzi pozostających w obszarze zainteresowania lokalnych mediów.

2.1.3. Narzędzia w rękach zorganizowanych obywateli

Instrumenty pozostające w gestii zorganizowanych obywateli pojawiły się na łamach analizowanych mediów w 380 tekstach. We wszystkich tych przypadkach, stanowiących 62% poddanych analizie jednostek, oddolne narzędzia dialogu obywatelskiego zostały wymienione *explicite* w sumie aż 439 razy. W związku z tym na jeden analizowany tekst przypadało 0,7 oddolnego mechanizmu umożliwiającego budowanie relacji z organami władzy. Spośród wszystkich artykułów, poddanych pogłębionej analizie z racji wystąpienia w nich co najmniej jednego narzędzia dialogu obywatelskiego, wyszczególniono w sumie 236 takich, w których zabrakło instrumentu oddolnego. Zgodnie z przyjętą w metodologii zasadą, w tekstach tych musiały zatem wystąpić odgórne narzędzia dialogu, ponieważ zostały one zakwalifikowane do analizy zawartości, stanowiąc część wspomnianych niejednokrotnie 616 jednostek analizy.

Pisząc o działalności zorganizowanych obywateli oraz występujących w ich imieniu jednostkach, autorzy badanych artykułów najczęściej, bo w 130 przypadkach (29,6%), stosowali terminy „wniosek, pismo w sprawie”. Nieznacznie mniej, bo w 106 tekstach (24,1%) dotyczących działań oddolnych, pojawiała się narzędzie określane jako „protest, manifestacja”, co z jednej strony może dowodzić dostrzeganych w środowisku społeczności lokalnej braków i niedociągnięć, z drugiej natomiast okazać się streszczeniem obywatelskiej roszczeńowości bądź też, w pozytywnym ujęciu – świadomego wykorzystywania przypisanej obywatelom kompetencji występowania w imię własnych racji.

Spośród tych oddolnych narzędzi dialogu, które wymieniano w analizowanych artykułach porównywalnie często, tj. „strajku, bojkotu” – 17 tekstów (3,9%), „listu otwartego” – 15 tekstów (3,4%), „referendum” – 13 tekstów (3%) oraz „wystąpienia o dofinansowanie realizacji zadania publicznego” – 11 tekstów (2,5%), wyróżnić można

jeszcze dwa narzędzia o wyższej częstotliwości występowania. „Inicjatywa lokalna” i „petycja” pojawiły się bowiem w publikacjach łącznie 80 razy, w odpowiednim rozkładzie: 49 (11,2%) i 31 (7,1%) artykułów. Ponadto na wyszczególnienie na tle wszystkich instrumentów oddolnych zasługują także „konsultacje społeczne” (najpopularniejsze narzędzie odgórne, które w tej części analizy odnosi się jednak do uprawnienia obywateli), wzmiankowane w 67 artykułach (15,3%) bezpośrednio i za pomocą właściwej terminologii.

W ujęciu całościowym najwięcej o oddolnych narzędziach, które mają do dyspozycji podmioty zrzeszające obywateli, pisano w badanym okresie na stronach portali internetowych trzech analizowanych gazet: „Gazety Krakowskiej”, „Dziennika Polskiego” i „Gazety Wyborczej”. Natomiast wyjątkowo niski odsetek wskazań *explicitie* oddolnych narzędzi dialogu analiza zawartości ujawniła dla tekstów publikowanych na portalu LoveKrakow.pl.

Tabela 2.4. Liczbowy i procentowy rozkład występowania narzędzi oddolnych w analizowanych artykułach, według medium

Medium	Liczba artykułów poddanych analizie z danego medium [N]	Liczba wskazań narzędzi oddolnych w artykułach	Udział wskazań narzędzi oddolnych w artykułach poddanych analizie z danego medium [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	85	48	56,5
Dziennik Polski – portal	92	74	80,4
„Gazeta Krakowska” – gazeta	62	45	72,6
Gazeta Krakowska – portal	70	65	92,9
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	67	57	85,1
Gazeta Wyborcza – portal	101	75	74,3
KRKnews.pl	23	12	52,2
LoveKrakow.pl	36	10	27,8
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	19	67,9
OnetKrakow.pl	52	34	65,4
Ogółem	616	439	71,3

W 380 tekstach, w których znalazło się pojęcie określające oddolne narzędzie dialogu obywatelskiego, znalazło się łącznie 439 terminów, co, podobnie jak w przypadku instrumentów odgórnych, wskazuje na istnienie artykułów zawierających więcej niż jedno bezpośrednio określenie tych mechanizmów. Poczynione obrachunki i analiza wartości wykazały, że na jeden opublikowany tekst zawierający nazwę instrumentu oddolnego przypada 1,2 narzędzia dialogu będącego kompetencją obywateli, co stało się przesłanką do zdiagnozowania współwystępowania oddolnych instrumentów w artykułach. Łącznie w 53 tekstach pojawiło się 112 powtarzających się narzędzi „obywatelskich” w określonych relacjach: w 48 artykułach – dwa narzędzia, w czterech – trzy, w jednym natomiast – aż cztery narzędzia.

W wyodrębnionych w ten sposób artykułach najczęściej zachodziła relacja dwóch najpopularniejszych narzędzi oddolnych: „protestu, manifestacji” z „wnioskiem, pismem w sprawie”. Współwystępowanie to odnotowano w 10 publikacjach, co sprawiło, że otrzymany dla narzędzi oddolnych bilans nie został zdominowany przez jedną relację, jak to miało miejsce w przypadku odgórnych instrumentów dialogu. Niewiele rzadziej, bo łącznie sześć razy, wystąpiły w analizowanych artykułach współwystępowania: „protestu, manifestacji” z „petycją”, „konsultacji społecznych” z „wnioskiem, pismem w sprawie” oraz „inicjatywy lokalnej” z „wnioskiem, pismem w sprawie”. Pozostałe zauważone w publikacjach relacje między narzędziami oddolnymi występowały we wspomnianych 53 tekstach średnio 1,5 razy.

Wysoki odsetek protestów i manifestacji, w zestawieniu z licznie występującymi wnioskami czy pismami w sprawie, powinien stać się istotnym sygnałem świadczącym o kondycji społeczeństwa obywatelskiego w Krakowie i potencjalnym braku potrzebnych zasobów czy umiejętności, umożliwiających korzystanie równie często z pozostałych dostępnych narzędzi. Niewykluczone również pozostaje, że częste korzystanie z tych form uczestnictwa w dialogu obywatelskim ze strony jego oddolnych aktorów wynika z względnie największej skuteczności właśnie tych mechanizmów. Spory zaś czy społeczne poruszenia, zwłaszcza wśród lokalnych zbiorowości, z oczywistych względów stają

się zawsze atrakcyjnym medialnie tematem i przedmiotem licznych publikacji.

2.2. Autorzy materiałów medialnych o dialogu obywatelskim

Badania, którym poświęcono niniejszy raport, miały na celu zdiagnozowanie dialogu obywatelskiego istniejącego w dyskursie medialnym. Przyczynkiem do zadania pytań badawczych stały się wyniki analizy przeprowadzonej w roku 2015 w ramach Obserwatorium Dialogu Obywatelskiego, kiedy to mieszkańcy Krakowa przyznawali, że w znikomym stopniu znane im jest pojęcie dialogu obywatelskiego i jego narzędzi. Otrzymane wówczas średnio trzynastoprocentowe wskazania prasy, jako źródła wiedzy o mechanizmach związanych z omawianą problematyką²⁶, stały się impulsem do zgłębienia stopnia zaangażowania aktorów medialnych w kreowanie wizerunku dialogu obywatelskiego wśród lokalnej społeczności.

Czy na łamach krakowskiej prasy i portali informacyjnych istnieje przestrzeń dla terminologii związanej z wzajemnym komunikowaniem się władzy z obywatelami? Czy media stwarzają warunki do prowadzenia rzeczywistej debaty w sferze publicznej, do prowadzenia dialogu obywatelskiego zarówno w jego szerokim, jak i w wąskim rozumieniu? Czy w sensie dosłownym przedmiot niniejszych badań istnieje w przekazach medialnych, a jeśli tak, to w jakich, a przede wszystkim w *czyich* tekstach dialog obywatelski się pojawia?

---

²⁶ E. Bogacz-Wojtanowska, A. Hess, M. Lisowska-Magdziarz, M. Lendzion, K. Nowak, *Dialog obywatelski w Krakowie w opiniach mieszkańców...*, dz. cyt., s. 39.

2.2.1. Rodzaj autorstwa artykułu o dialogu obywatelskim

Analiza zawartości zakwalifikowanych do badań przekazów medialnych wskazała już na etapie ich wstępnego rozpoznania formalnego, że zdecydowana większość, bo aż 92,2% (w sumie 568) artykułów poddanych analizie, jest autorstwa dziennikarzy redakcyjnych. Największy ich odsetek odnotowano dla redakcji „Dziennika Polskiego” oraz „Gazety Wyborczej”, których materiały, publikowane zarówno w wersji drukowanej, jak i internetowej, sygnowane były nazwiskami ich reporterów redakcyjnych.

Tabela 2.5. Liczbowy i procentowy rozkład autorstwa redakcyjnego artykułów w poszczególnych mediach

Medium	Liczba artykułów poddanych analizie z danego medium [N]	Liczba artykułów autorstwa dziennikarza redakcyjnego	Udział artykułów autorstwa dziennikarza redakcyjnego w artykułach poddanych analizie z danego medium [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	85	84	98,8
Dziennik Polski – portal	92	92	92
„Gazeta Krakowska” – gazeta	62	58	93,5
Gazeta Krakowska – portal	70	62	88,6
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	67	63	94
Gazeta Wyborcza – portal	101	97	96
KRKnews.pl	23	14	60,9
LoveKrakow.pl	36	32	88,9
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	22	78,6
OnetKrakow.pl	52	44	84,6
Ogółem	616	568	92,2

Wszystkie pozostałe typy autorstwa wymienione w kafeterii odpowiedzi dotyczyły 9,8% tekstów, z czego autorstwo aż 3% (21) publikacji oznaczono jako „inne”. Do kategorii tej sklasyfikowane zostały artykuły, co do których niemożliwym było orzekanie o autorstwie – autor nie został w żaden sposób wskazany bądź też za twórcę tekstu uchodziła redakcja danego medium. Pozostałe rodzaje autorstwa, wyodrębnione m.in. w kluczu kategoryzacyjnym i wskazane przez koderów

analizujących zawartość badanych przekazów, to „agencje prasowe”, „eksperti (gościnnie)”, czytelnicy (w formie „listów do redakcji”), a także „inne medium”, z którego tekst opublikowany został w formie przedruku. Wszystkie te rodzaje autorstwa wskazywano w sumie 25 razy, co stanowiło 4% wszystkich artykułów, w których wystąpiło przynajmniej jedno narzędzie dialogu obywatelskiego. Co natomiast znaczące, na 616 analizowanych tekstów tylko raz pojawił się wśród nich komunikat urzędowy traktujący o dialogu obywatelskim. Podobnie tylko raz wystąpił komunikat organizacji pozarządowej dotyczący omawianej problematyki.

Tabela 2.6. Liczbowy i procentowy rozkład rodzajów autorstwa wszystkich analizowanych artykułów

Rodzaj autorstwa	Liczba wystąpień autorstwa	Procentowy udział autorstwa we wszystkich artykułach [N=616]
Materiał agencyjny (PAP i podobne)	4	0,6
Dziennikarz redakcyjny	568	92,2
Gościnnie: ekspert	2	0,3
Przedruk (inne medium, wymienione z nazwy)	16	2,6
Czytelnik (list od czytelnika)	3	0,5
Komunikat urzędowy	1	0,2
Komunikat organizacji pozarządowych i innych	1	0,2
Inne	21	3,4

Otrzymany rozkład wskazań rodzajów autorstwa może dowodzić istnienia dwóch zależności, pozostających w przypadku niniejszych badań na poziomie ogólnej interpretacji. Po pierwsze, może być on sygnałem pozytywnym, świadczącym o zawodowym zaangażowaniu lokalnych dziennikarzy w sprawy dialogu obywatelskiego w mieście. Prawdopodobna wiara reporterów w większą skuteczność tekstów autorskich owocuje ich poczuciem odpowiedzialności za temat i podejmowaniem go z własnej inicjatywy. Po drugie jednak, otrzymany wynik może być sygnałem negatywnym, a jeśli nie tyle negatywnym,

to co najmniej ostrzegawczym dla środowiska instytucji dialogu obywatelskiego. Dowodzić bowiem może istnienia barier bądź niechęci w budowaniu wzajemnej relacji zaufania między aktorami dialogu obywatelskiego a mediami, które to przecież mają w tym procesie odgrywać jedną z fundamentalnych ról. Otrzymany rozkład rodzajów autorstwa określany jest jednak wyłącznie sygnałem, gdyż na poziomie analizy zawartości nie sposób stwierdzić, czy artykuły sygnowane nazwiskami reporterów nie zostały stworzone na podstawie otrzymanych od aktorów dialogu obywatelskiego notatek prasowych. Niemniej wydaje się zasadne, by tego rodzaju komunikaty, które są najprostszymi spośród technik PR, możliwie często kierować do mediów, gdyż w dużej mierze to one pozwalają dziennikarzowi nadążać za wydarzeniami i ujmować dany problem w szerokie, acz rzetelne ramy²⁷.

2.2.2. Autorzy – aktorzy medialni dialogu

Jednym z wyznaczników prasowości, o których mówi literatura przedmiotu, jest utożsamianie osoby mówiącej w tekście (tzw. narratora) z jego autorem. Wówczas zarówno jego nazwisko, jak i funkcja zawodowa czy społeczna mają być poręczeniem wiarygodności publikacji, a także gwarantem jej „prawdziwości i odpowiedzialności”²⁸.

Analiza artykułów zakwalifikowanych do badań wykazała, że przy 616 tekstach pojawiło się łącznie 669 sygnatur referujących: imiona i nazwiska autorów (82% sygnatur), ich inicjały (15% sygnatur) oraz redakcje rodzime bądź te, z których dokonano przedruku (3% sygnatur). Ponadto wskazanych zostało w analizie 7 artykułów, które nie zostały podpisane żadnym zapisem, umożliwiającym określenie autorstwa.

---

27 W. Furman, A. Kaliszewski, K. Pokorna-Ignatowicz, K. Wolny-Zmorzyński, *Źródła informacji dla dziennikarza*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 148-149.

28 W. Furman, A. Kaliszewski, K. Wolny-Zmorzyński, *Gatunki dziennikarskie. Teoria, praktyka, język*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 19.

Warto podkreślić fakt, że na potrzeby niniejszych rozważań teksty napisane przez dwóch lub więcej autorów sklasyfikowano nie w osobnych kategoriach „podwójnego autorstwa”, a jako artykuły autorstwa zarówno jednej, jak i drugiej osoby, osobno przypisując dany tekst każdemu z twórców. Występujące współautorstwa nie dały bowiem żadnych istotnych na tle próby wyników, stanowiąc niewielki odsetek jednostek analizy (42 teksty na 616, czyli 6,8% wszystkich poddanych analizie artykułów), nie wykazując ponadto żadnych zależności czy powtarzalności, mogących mieć znaczenie dla prowadzonej analizy.

Tabela 2.7. Zestawienie dziennikarzy lokalnych najczęściej piszących o dialogu obywatelskim²⁹

Imię i nazwisko dziennikarza	Medium reprezentowane przez dziennikarza	Inne medium, w którym pojawiły się artykuły autorstwa dziennikarza	Liczba artykułów sygnowanych nazwiskiem dziennikarza	Udział artykułów sygnowanych nazwiskiem dziennikarza we wszystkich artykułach [N=616]
Piotr Ogórek	„Gazeta Krakowska”	„Dziennik Polski”, Krakow.NaszeMiasto.pl	69	11,2
Dawid Serafin	Krakow.Onet.pl	brak	43	7,0
Marzena Rogozik	„Dziennik Polski”	„Gazeta Krakowska”, Krakow.NaszeMiasto.pl	39	6,3
Piotr Tymczak	„Gazeta Krakowska”	„Dziennik Polski”, Krakow.NaszeMiasto.pl	38	6,2
Bartosz Dybała	„Gazeta Krakowska”	„Dziennik Polski”, Krakow.NaszeMiasto.pl	37	6,0
Renata Radłowska	„Gazeta Wyborcza”	brak	28	4,5
Agnieszka Maj	„Dziennik Polski”	„Gazeta Krakowska”	22	3,6
Piotr Drabik	„Dziennik Polski”	„Gazeta Krakowska”	22	3,6
Aleksander Gurgul	„Gazeta Wyborcza”	brak	21	3,4
Małgorzata Mrowiec	„Dziennik Polski”	„Gazeta Krakowska”	19	3,1

Autorem, którego nazwisko najczęściej sygnowało artykuły ze wskazanymi *explicite* narzędziami dialogu obywatelskiego, był Piotr Ogórek, redaktor „Gazety Krakowskiej”. Wskazano łącznie 69 (11,2%)

29 Lista wszystkich autorów tekstów – zob. Aneks, załącznik 5.

tekstów opatrzonych jego nazwiskiem, z czego siedem artykułów ukazało się na łamach „Dziennika Polskiego”, a jednaście na portalu Krakow.NaszeMiasto.pl, który od początku swego istnienia współpracował, a obecnie należy do Grupy Wydawniczej Polska Press, kooperując niezmiennie z „Gazetą Krakowską”³⁰ w zakresie źródeł i zasobów informacji. Tym samym w odniesieniu do otrzymanych wyników Piotr Ogórek stał się najczęściej publikującym reporterem nie tylko na tle wszystkich objętych analizą mediów i nie tylko na łamach „Gazety Krakowskiej”, dla której stworzył łącznie 51 (39%) publikacji w wersji drukowanej i internetowej. Poczynione obrachunki dowiodły, że ten dziennikarz jest także autorem największej liczby tekstów zakwalifikowanych do badań z portalu Krakow.NaszeMiasto.pl, będąc twórcą 39% analizowanych artykułów z tego medium.

Dla innej analizowanej redakcji, należącej również do Grupy Wydawniczej Polska Press, najwięcej tekstów ze wskazaniem na narzędzie dialogu obywatelskiego stworzyli w badanym przedziale czasu Marzena Rogozik i Piotr Tymczak, tworząc po 18% analizowanych artykułów z „Dziennika Polskiego” w wersji papierowej i wersji online. Publikacji sygnowanych ich nazwiskami wskazano łącznie w tym medium 64 (po 32 teksty autorstwa każdego z wymienionych reporterów).

Największe zróżnicowanie sygnatur pojawiających się przy artykułach zakwalifikowanych do badań odnotowano w przypadku „Gazety Wyborczej”, a zwłaszcza jej portalu internetowego. Z tej przyczyny publikująca na łamach „Gazety Wyborczej” dziennikarka, której najwięcej artykułów stało się jednostkami analizy, jest autorką wyłącznie 8 publikacji. Nazwisko Magdaleny Kursy pojawia się zatem tylko przy 5% tekstów, które w „Gazecie Wyborczej” przeszły wszystkie etapy kwalifikacji do badań.

Natomiast na stronach trzech portali, przy których nie jest wydawana prasa drukowana, tj.: Krakow.Onet.pl, LoveKrakow.pl oraz KRKnews.pl, odsetki publikacji autorstwa jednego reportera były zdecydowanie wyższe. I tak, na portalu stanowiącym część grupy

30 Zob. *Nasze.Miasto – O nas*, <http://naszemiasto.pl/onas/> (dostęp: 11.07.2017).

Ringier Axel Springer Media AG, najwięcej tekstów opublikowanych i zakwalifikowanych do badań sygnowanych było nazwiskiem Dawida Serafina. W liczbie 43 stanowiły one łącznie 83% badanych publikacji z portalu Krakow.Onet.pl, co wyraźnie wyróżnia działalność tego reportera, ponieważ żadnemu dziennikarzowi nie udało się osiągnąć w swojej redakcji tak wysokiego odsetka tekstów o dialogu i jego narzędziach. Z kolei w przypadku LoveKrakow.pl autorem najliczniejszej grupy artykułów poddanych analizie okazał się Jakub Drath, którego nazwisko pojawiło się przy 15 publikacjach (42% wszystkich analizowanych z tego portalu tekstów). Wreszcie KRKnews.pl to medium, na którego łamach ukazało się niewiele tekstów sygnowanych imieniem i nazwiskiem dziennikarza. Tylko dwa teksty (9%) podpisane zostały odpowiednio przez Justynę Słowikowską i Jerzego Bukowskiego, zaś te stanowiące największy odsetek badanych tekstów (61%) opatrzone wyłącznie inicjałami: „wm”. Prowadzona analiza ich zawartości z punktu widzenia potencjalnego czytelnika nie dała jednak możliwości zidentyfikowania autora tych 14 tekstów, choć dziennikarz ten na łamach portalu KRKnews.pl bezsprzecznie najczęściej podejmuje problematykę dialogu obywatelskiego. Warto zaznaczyć, że wspomniane inicjały „wm” były jednocześnie najczęściej występującymi inicjałami sygnującymi wszystkie zakwalifikowane do badań teksty.

2.2.3. Dialog na agendzie – dni publikacji artykułów

Według założeń badany przedział czasu, powiązany z wydarzeniami istotnymi dla procesu dialogu obywatelskiego w mieście, winien być przypuszczalnie odpowiednio liczebniejszy w przekazy medialne na jego temat. Porównanie więc w analizie wyników prostego wskaźnika, jakim był dzień publikacji artykułu w mediach, wykazało, że istnieje pewna grupa tematów, wokół których analizowane media prowadziły wówczas ożywioną debatę. Co znaczące, dzień, w którym ukazało się najwięcej publikacji na tle wszystkich mediów – 4 kwietnia 2017 roku – nie był dniem znaczącym z punktu widzenia harmonogramów budżetu obywatelskiego i kampanii organizacji pożytku

publicznego – procesów mających przypuszczalnie generować w badanym okresie zainteresowanie mediów omawianą problematyką.

Pomimo jednak braku widocznego związku między *harmonogramami* wspomnianych procesów a dniem 4 kwietnia, analiza dowiodła, że termin ten stał się prawdopodobnie pierwszą okazją do podsumowania zgłoszeń czwartej edycji budżetu obywatelskiego w Krakowie, których termin upłynął kilka dni wcześniej. Wśród zatem poddanych analizie 26 publikacji czwartokwietniowych można było znaleźć 13 tekstów, w których tytułach zdecydowanie dominował aspekt „braku obywatelskości” projektów tegorocznej edycji budżetu obywatelskiego. Ponadto opublikowane tego dnia materiały dotyczyły wygranego przetargu na zagospodarowanie terenu części parku Bagry Wielkie oraz spraw miasta często zajmujących łamy gazet: walki ze smogiem, miejsc postojowych oraz zezwolenia na spożywanie alkoholu na nadwiślańskich bulwarach.

21 marca, co również zastanawiające, był drugim z kolei dniem, w którym pojawiło się na łamach analizowanych mediów najwięcej tekstów (21 publikacji) dotyczących narzędzi dialogu obywatelskiego. Wyniki pogłębionej analizy zawartości dowiodły kilku wniosków. Po pierwsze zatem – żadne z wydarzeń, co do których oczekiwano, że zwiększą liczbę publikacji, nie spełniło tych oczekiwań. Budżet partycypacyjny, który pojawił się jedynie w trzech tekstach, tylko w jednym artykule opisany został w kontekście tegorocznej edycji, w dwóch zaś – w odniesieniu do zrealizowanego właśnie zwycięskiego projektu z pierwszej edycji budżetu obywatelskiego w Krakowie. Zdecydowana większość podejmowanych tego dnia przez media tematów ogniskowała się wokół inicjatyw i pomysłów oddolnych, niezwiązanych z budżetem obywatelskim, wokół protestów obywateli, ich oczekiwań, żądań i istniejących możliwości składania wniosków.

Wysoki odsetek publikacji analiza wykazała również dla pierwszych dni prowadzenia niniejszych badań: 13 i 14 marca. Kwestie związane z tegoroczną edycją budżetu obywatelskiego nie przeważały jednak w agendzie tych dni, a stanowiły jej poboczny aspekt. Zainteresowanie mediów zdominowały wówczas bieżące problemy, zaistniałe w relacji

obywatele-miasto, takie jak: korki w mieście (zwłaszcza na południu Krakowa), parkomaty, infrastruktura budowlana i urbanizacja miasta, a także trwające konsultacje Strategii Rozwoju Kultury 2030 i możliwość zgłaszania uwag do projektów: „Park Kulturowy Nowa Huta” i skweru przy ulicy Królowej Jadwigi, co uzasadnia wysokie występowanie w publikacjach z tych dni pojęcia konsultacji społecznych.

Tabela 2.8. Liczbowy rozkład opublikowanych artykułów dla 10 dni z największym odsetkiem publikacji, według rodzaju medium

Data	Liczba opublikowanych artykułów dla danego rodzaju medium	
	prasa drukowana	portale internetowe
04.04.2017	11	15
21.03.2017	8	13
13.03.2017	9	9
02.05.2017	5	13
14.03.2017	7	10
28.03.2017	8	8
29.03.2017	7	9
12.04.2017	4	12
27.03.2017	9	6
31.03.2017	4	11
Ogółem	72	106

Bezsprzecznie można stwierdzić na podstawie utworzonego zestawienia, że końcowe dni zgłaszania propozycji projektów do budżetu obywatelskiego to czas wysokiej aktywności mediów lokalnych. Zainteresowanie powodzeniem czwartej edycji tego procesu zwiększyło odsetek tekstów dotyczących narzędzi dialogu obywatelskiego, stąd też wysokie wskazania liczbowe publikacji w dniach: 27-29 marca oraz 31 marca, który był ostatnim dniem składania propozycji projektów.

Daty mieszczące się w obrębie dziesięciu dni zawierających najwięcej tekstów o narzędziach dialogu obywatelskiego, a w czasie których trudno znaleźć istotne wydarzenie lub zmiany mogące uzasadniać zwiększenie zainteresowania mediów i wysokie odsetki publikacji,

to 12 kwietnia oraz 2 maja. Analiza zawartości artykułów opublikowanych w tych dniach na łamach badanych mediów wskazała jednak, że ich wyraźnym punktem wspólnym jest wysoki odsetek występowania następujących narzędzi: konsultacji społecznych jako kompetencji władz oraz wniosków czy pism w sprawie jako oddolnych instrumentów dialogu.

Otrzymane wyniki analizy tego tylko pozornie prostego wskaźnika, jakim został określony dzień publikacji, pozwalają wysnuć zatem kilka przypuszczeń dotyczących kreowania agend tematycznych przez media. Fakt, że budżet obywatelski, a zwłaszcza jego tegoroczna edycja, mimo hipotez określonych w rozdziale metodologicznym, nie zdominował przekazów medialnych, świadczyć może o dwóch okolicznościach. Z jednej strony rozkład publikacji dowodzić może braku systematycznego i płynnego informowania mediów o przebiegu tego procesu tak, by mogły one za pomocą swoich publikacji promować to narzędzie wśród lokalnej społeczności. Z drugiej natomiast może przemawiać za zainteresowaniem mediów szeroko pojętą tematyką dialogu obywatelskiego. Zgodnie z tym przypuszczeniem, a także uznając motywacje determinujące pewne redakcyjne decyzje, wytłumaczyć można zaangażowanie mediów w podejmowanie tematów kwestii spornych, wątpliwych, wywołujących niezadowolenie społeczne, a przy tym nierozzerwalnie wiążących się z dialogiem obywatelskim w mieście. W tym kontekście medialni aktorzy tego procesu, bez względu na swe motywacje, stają się reprezentantami i edukatorami mieszkańców miasta, poszerzającymi ich wiedzę na temat pozostających w ich zasięgu narzędzi komunikowania się z władzą.

Agendy tematyczne mediów lokalnych niezaprzeczalnie ogniskują się przede wszystkim wokół tematów bieżących. Możliwym jest jednak, dzięki przeprowadzonej analizie, wyodrębnienie tych kwestii, które niezależnie od swej aktualności pozostają w obszarze zainteresowań dziennikarzy. Dlatego też zarówno w tym, jak i w późniejszych wnioskowaniach konsultacje społeczne jako podstawowy instrument komunikacji na linii obywatele-władza okazywać się będą jednym

z najpopularniejszych, a i być może najatrakcyjniejszych medialnie, narzędzi dialogu obywatelskiego.

2.2.4. Dialog w druku i w sieci

Szansą utrzymania wysokiej jakości gazety czy też portalu okazuje się w dobie społeczeństwa informacyjnego już nie tyle dotarcie i dążenie do zainteresowania każdego czytelnika, co „dogłębne rozpracowanie tematu”³¹. Skuteczne wykorzystanie tej szansy wymaga zarówno czasu, jak i miejsca na łamach medium na podjęcie danego problemu³². Sposób, w jaki lokalni dziennikarze i redaktorzy naczelni redakcji podchodzili do tematów związanych z dialogiem obywatelskim w mieście, tj. ile poświęcali im miejsca i jaki kanał wybierali dla ich rozprzestrzeniania, został także uznany za istotną zmienną w badaniach prowadzonych przez zespół Obserwatorium Dialogu Obywatelskiego w roku 2017.

Średnia długość tekstów zakwalifikowanych do pogłębionej analizy prowadzonej w ramach tych badań wyniosła 411,3 słowa. Wartość mediany dla zestawienia artykułów uszeregowanych rosnąco według liczby słów w tekście równała się natomiast 369 wyrazom w publikacji, przy czym najniższą i najwyższą ich liczbę odnotowano odpowiednio w „Gazecie Krakowskiej” (dwa teksty o długości 27 słów) i w „Dzienniku Polskim” (artykuł o długości 2826 słów). Wartość dominanty oddającej liczbę słów w 5 jednostkach analizy wskazała 388 wyrazów w publikacji.

---

31 W. Furman, A. Kaliszewski, K. Wolny-Zmorzyński, *Gatunki dziennikarskie...*, dz. cyt., s. 19.

32 Tamże.

Tabela 2.9. Średnia długość artykułów poddanych analizie według medium uszeregowana malejąco

Medium	Średnia długość artykułów [liczba słów]
Dziennik Polski – portal	511
Gazeta Wyborcza – portal	503
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	499
KRKnews.pl	440
Krakow.NaszeMiasto.pl	416
Gazeta Krakowska – portal	399
LoveKrakow.pl	389
OnetKrakow.pl	354
„Gazeta Krakowska” – gazeta	297
„Dziennik Polski” – gazeta	255

Uśrednione długości tekstów dla każdego z poddanych analizie mediów potwierdziły tendencje panujące w redakcjach – oszczędność miejsca w gazetach drukowanych na rzecz publikowania dłuższych artykułów na portalach internetowych, związanych z danym medium. Zgodnie z tą tendencją średnia długość tekstów na łamach tradycyjnych mediów wyniosła 350 słów, zaś tych opublikowanych w internecie – odpowiednio 430 słów w publikacji. Co jednak istotne, kierunkom, o których wspomniano na początku niniejszego akapitu, wyraźnie nie odpowiada „Gazeta Wyborcza” – jej artykuły znacznie przewyższały swą długością teksty opublikowane na większości poddanych analizie portali. Wymowny jest również rozkład liczby słów w internetowej i drukowanej wersji „Dziennika Polskiego”, które to odpowiednio otwierają i zamykają powyższe zestawienie.

Mając na uwadze panujące w mediach trendy, w trakcie analizy zaobserwowano, że ponad dwie trzecie publikacji upowszechniono za pośrednictwem portali internetowych, z czego najwięcej tekstów zamieszczonych zostało na stronie internetowej „Gazety Wyborczej”.

Tabela 2.10. Liczbowy rozkład źródeł artykułów o dialogu obywatelskim według redakcji

Medium	Źródło artykułu	
	prasa drukowana	portale internetowe
„Dziennik Polski”	85	92
„Gazeta Krakowska”	62	70
„Gazeta Wyborcza”	67	101
KRKnews.pl	0	23
LoveKrakow.pl	0	36
Krakow.NaszeMiasto.pl	0	28
OnetKrakow.pl	0	52
Ogółem	214	402

Otrzymane wskazania, dowodzące, że 34,7% zanalizowanych publikacji wyszło w prasie, zaś 65,3% na portalach internetowych, dodatkowo skorelowane z długościami tekstów, mogą mimo wszystko świadczyć o pozytywnej przemianie mediów z punktu widzenia przedmiotu niniejszych badań. Długie teksty dotyczące dialogu obywatelskiego, publikowane ze zdecydowanie większą częstotliwością na portalach internetowych aniżeli w prasie, mogą w ten sposób skuteczniej docierać do lokalnej społeczności. W tym kontekście ta stosowana przez redakcje „oszczędność” tradycyjnych środków masowego przekazu może okazać się korzystną tendencją, zwłaszcza dla tych mediów, które publikują „lokalnie” i ogniskują swą uwagę wokół lokalnych problemów.

2.2.5. Atrakcyjność wizualna dyskursu o dialogu

Prasa, a co za tym idzie także i informacyjne portale internetowe, są „medium wizualnym”³³. Na swojego odbiorcę oddziałują zatem nie tylko warstwą tekstową, ale i graficzną. Wstępne zapoznanie się czytelnika z artykułem, o czym pisze literatura przedmiotu, zazwyczaj

33 W. Furman, A. Kaliszewski, K. Wolny-Zmorzyński, *Gatunki dziennikarskie...*, dz. cyt., s. 161.

rozpoczyna się od spojrzenia na fotografie i rysunki, którymi opatrzone tekst. Nie pozostawia więc wątpliwości fakt, że strona gazety, a w przypadku niniejszych badań także i strona portalu informacyjnego, jest, cytując Wojciecha Furmana, „jak witryna w sklepie”, która ma przyciągać uwagę swego potencjalnego czytelnika³⁴.

Odpowiadając niejako na te stwierdzenia, spośród 616 jednostek analizy aż 507 (82%) publikacji urozmaicono za pomocą ilustracji, zaś 148 (24%) materiałami audiowizualnymi. Teksty opatrzone fotografiami bądź rysunkami zdecydowanie częściej odnaleźć można było na stronach portali, gdyż stanowiły one tam niemalże 100% wszystkich publikowanych w sieci treści. Materiały audiowizualne natomiast, których występowanie dotyczyło z oczywistych względów tylko portali internetowych, znaleźć można było w 36,8% poddanych analizie tekstów zamieszczonych w internecie.

Tabela 2.11. Liczbowy i procentowy rozkład artykułów o dialogu obywatelskim opatrzonych ilustracją, według medium

Medium	Liczba artykułów poddanych analizie z danego medium [N]	Liczba artykułów opatrzonych ilustracją	Udział artykułów opatrzonych ilustracją w artykułach poddanych analizie z danego medium [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	85	47	55
Dziennik Polski – portal	92	73	79
„Gazeta Krakowska” – gazeta	62	33	53
Gazeta Krakowska – portal	70	67	96
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	67	48	72
Gazeta Wyborcza – portal	101	100	99
KRKnews.pl	23	23	100
LoveKrakow.pl	36	36	100
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	28	100
OnetKrakow.pl	52	52	100
Ogółem	616	507	82,3

34 Tamże, s. 162.

Zgodnie z kafeterią odpowiedzi w pytaniu dotyczącym dołączonych do publikacji ilustracji, koder mógł doprecyzować to, co one przedstawiają, poprzez wybór jednego z czterech wariantów: „jedna osoba”, „grupa osób”, „miejsce”, „inne” oraz opisanie w pytaniu otwartym tego, co konkretnie prezentuje fotografia bądź rysunek.

Spośród wszystkich analizowanych tekstów 8% (40 tekstów) ilustrowanych publikacji opatrzone fotografią, która przedstawiała jedną osobę, 17% (85 publikacji) urozmaicono materiałem wizualnym, w postaci zdjęcia grupy osób, w dużej mierze anonimowych. Zdecydowaną większość stanowiły jednak takie fotografie, na których lokalni obywatele mogli zidentyfikować miejsce prawdopodobnie znajdujące się w ich mieście. Tego rodzaju ilustracje dołączone były do 285 artykułów, co stanowiło 56% wszystkich ilustrowanych materiałów dziennikarskich, które poddano analizie. Ostatnia z odpowiedzi możliwa do wyboru z czteroelementowej kafeterii przeznaczona była dla wszystkich infografik, map, zeskanowanych dokumentów czy planów, komputerowych wizualizacji oraz wszelkich innych materiałów graficznych, niemieszczących się w wyżej omówionych kategoriach. Tego rodzaju rysunków wskazano podczas analizy łącznie 97, a więc 9,7% spośród wszystkich ilustracji sklasyfikowanych w niniejszych badaniach.

Pogłębiony przegląd odpowiedzi, poszerzających kategorie ilustracji o ich konkretny opis, pozwolił na dostrzeżenie zależności pomiędzy poszczególnymi fotografiami i stworzenie nowego podziału wszystkich materiałów graficznych ze względu na ich „sprzężenie z dialogiem obywatelskim”. W związku z tym na potrzeby niniejszego podsumowania stworzono nowe kategorie ilustracji, dzielące je na te mające „bezpośredni związek z dialogiem obywatelskim”, te zawierające „domyślny związek z dialogiem obywatelskim” i takie, w których ten „związek nie występuje”. Tego rodzaju zestawienie okazuje się o wiele wartościowsze z punktu widzenia celów postawionych badaniom prowadzonych w roku 2017, aniżeli katalog zawarty w kluczu kategoryzacyjnym kategorii ilustracji z podziałem na poszczególne media.

Dla nowej klasyfikacji materiałów graficznych przyjęto zatem różnicujące je kryteria, dowodzące ich korelacji z dialogiem obywatelskim

w Krakowie. Stąd też jako ilustracje bezpośrednio wiążące się z tym procesem, skategoryzowane zostały te fotografie, na których można było zidentyfikować aktora dialogu obywatelskiego, instytucję bądź narzędzie (np. zgromadzonych na konsultacjach społecznych obywateli), niejednokrotnie wskazywane przez podpis pod zdjęciem. Te ilustracje z kolei, dla których powiązanie z dialogiem obywatelskim pozostawało na poziomie domyślnym, przedstawiać musiały tzw. potencjalne sytuacje dialogowe. Jako takie uznawane były podczas analizy fotografie elementów przestrzeni publicznej, które mogłyby stać się (lub prawdopodobnie były, ale nie zostało to w tekście dookreślone) przedmiotem dialogu między obywatelami a władzą. Zgodnie z tym kryterium zdjęcia w drugiej kategorii przedstawiały zarówno obszary po wyrębie drzew w Krakowie czy uszkodzone chodniki, jak i rowerzystów oraz rolkarzy korzystających z nowych ścieżek w mieście.

Tabela 2.12. Rozkład liczbowy „sprzężenia ilustracji z dialogiem obywatelskim” według wariantów ilustracji

Liczba wystąpień ilustracji sprzężonych z dialogiem obywatelskim			
Wariant ilustracji	bezpośredni związek z dialogiem obywatelskim	domyślny związek z dialogiem obywatelskim	brak związku z dialogiem obywatelskim
Jedna osoba	11	10	19
Grupa osób	34	23	28
Miejsce	17	94	174
Inne	13	37	47
Ogółem	75	164	268

Utworzone w ten sposób zestawienie dowiodło niewielkiego odsetka fotografii zamieszczanych przy artykułach i korelujących bezpośrednio z dialogiem obywatelskim. Najwięcej wskazań, bo aż 268 (52,9%) publikacji ilustrowanych, okazało się opatrzonych ilustracjami niemającymi związku z mechanizmami relacji obywatele-władza. Wśród zakwalifikowanych do tej kategorii fotografii znalazły się te, na których

widniały osoby (często możliwe do zidentyfikowania z imienia i nazwiska) niereprezentujące żadnego z aktorów dialogu obywatelskiego; grupy osób wykonujące czynności niezwiązane ani nawet nienawiązujące do przedmiotu badań; miejsca, co do których niemożliwym bądź bardzo trudnym było określenie ich lokalizacji ze względu na wysoki poziom ogólności fotografii (prezentującej np. wycinek nieokreślonego parku, ścieżki czy parkingu, przedszkolną salę zabaw, fragment ulicy) oraz inne szkice, mapy, infografiki czy projekty, których nazwy i zawartość nie miały żadnego związku z dialogiem obywatelskim.

Kategoria stworzona dla ilustracji o domyślnym związku materiału graficznego z dialogiem obywatelskim zawierała w sumie 164 teksty (32,3% analizowanych publikacji), które zostały przez nie urozmaicone. Do grupy tej należały przede wszystkim fotografie przedstawiające anonimowe osoby, wykonujące czynności mogące wiązać się w dalszej perspektywie z dialogiem obywatelskim (np. rowerzystkę korzystającą z nowych stojaków na rowery, dziecko na wyremontowanym placu zabaw) lub grupy osób, które występowały w sytuacjach potencjalnie dialogowych bądź też dialogowych, jak np. protest, jednak prezentowały w nich głównie interesy o zasięgu ogólnopolskim, nie zaś lokalnym. Wśród 164 ilustracji sklasyfikowanych jako mające „domyślny związek z dialogiem obywatelskim”, podobnie jak w poprzedniej kategorii, największy odsetek stanowiły fotografie miejsc. Prezentowały one te elementy przestrzeni publicznej, które przypuszczalnie mogłyby stać się przedmiotem dialogu obywatelskiego, tj. wymagające remontu chodniki oraz remontowane drogi, wycięte drzewa, projektowane skwery i parki czy też nowe udogodnienia dla mieszkańców, takie jak wspomniane wcześniej stojaki na rowery. Klasyfikacji do „domyślnego związku” podlegały również te lokalizacje uwiecznione na fotografiach, co do których istniało przekonanie autorów niniejszej analizy, że są one przedmiotem prowadzonego obecnie w mieście dialogu obywatelskiego (np. Park Bagry Wielkie, Park Kulturowy Nowa Huta), jednak ani podpis, ani materiał wizualny sam w sobie nie wskazywał jednoznacznie na związek danej lokalizacji z tym procesem. Analizując zatem warstwę tekstową i wizualną materiału wyłącznie z punktu

widzenia przeciętnego czytelnika (w którego kontekście podjęte zostały niniejsze badania), nie sposób było stwierdzić bezpośredniego związku lokalizacji z dialogiem obywatelskim. Do omawianej kategorii zakwalifikowano także ilustracje przez koderów oznaczone jako „inne”, będące makietami miejsc parkingowych, planami ochrony parków czy mapami remontowanych dróg.

Materiały graficzne referujące natomiast wydarzenia, narzędzia bądź aktorów bezpośrednio związanych z dialogiem obywatelskim stanowiły, jak już wspomniano, niewielki odsetek 14,8% wszystkich poddanych analizie ilustracji. Na 75 fotografiach, sklasyfikowanych jako te najistotniejsze z punktu widzenia niniejszych badań, znajdowały się osoby, jak np. prezydent Krakowa, radni miejscy, założyciele organizacji pozarządowych, a więc aktorzy dialogu obywatelskiego bądź osoby składające projekty w ramach tegorocznej edycji budżetu obywatelskiego. Ilustracje przedstawiające z kolei grupy osób, najczęściej klasyfikowanych jako mających bezpośredni związek z dialogiem obywatelskim, to te, na których występowali liderzy społeczni, uczestnicy zebrań, spotkań konsultacyjnych i konferencji odbywających się np. w Miejskim Centrum Dialogu Urzędu Miasta Krakowa, a także podpisujący petycje lub zbierający podpisy obywatele. W przypadku tych fotografii w zdecydowanej większości to czynności wykonywane przez ich bohaterów, a więc udział w protestach, pikietach i akcjach społecznych, przesądzały o kwalifikacji ilustracji do omawianej w tej części kategorii. W przypadku miejsc przedstawionych na materiałach graficznych, bezpośrednio wiążących się z dialogiem obywatelskim, przyporządkowane do tej kategorii fotografie w większości ilustrowały miejsca mające związek z budżetem partycypacyjnym (prezentowały punkty obywatelskie/konsultacyjne lub projekty widoczne w przestrzeni publicznej, zrealizowane w poprzednich edycjach) oraz z Urzędem Miasta (przedstawały gmach budynku lub jego tabliczki adresowe). Odpowiadając powyższemu rozkładowi ilustracji, również „inne” elementy graficzne w artykułach utrzymywały ścisły związek z budżetem obywatelskim, przedstawiały bowiem najczęściej materiały promocyjne stworzone na potrzeby jego tegorocznej edycji lub karty

do głosowania. Wśród nich pojawiały się także zeskanowane fragmenty petycji i transparenty protestacyjne.

Tabela 2.13. Procentowy udział ilustracji „sprzężonych z dialogiem obywatelskim” w artykułach ilustrowanych, według medium

Medium	Liczba artykułów ilustrowanych z danego medium [N]	Udział ilustracji sprzężonych z dialogiem obywatelskim w danym medium [%]		
		bezpośredni związek z dialogiem obywatelskim	domyślny związek z dialogiem obywatelskim	brak związku z dialogiem obywatelskim
„Dziennik Polski” – gazeta	47	19,1	36,2	44,7
Dziennik Polski – portal	73	16,4	33,9	50,7
„Gazeta Krakowska” – gazeta	33	3,0	33,3	63,6
Gazeta Krakowska – portal	67	13,4	29,9	56,7
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	48	6,3	33,3	60,4
Gazeta Wyborcza – portal	100	20,0	32,0	48,0
KRKnews.pl	23	17,4	17,4	65,2
LoveKrakow.pl	36	22,2	30,6	47,2
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	7,1	57,1	35,7
OnetKrakow.pl	52	13,5	25,0	61,5
Ogółem	507	14,8	32,3	52,9

Biorąc pod uwagę rozkład bezwzględnych liczb ilustracji sklasyfikowanych w trzech nowo utworzonych kategoriach analizy, wywnioskować można, że na portalu „Gazety Wyborczej” pojawiła się największa liczba ilustracji obrazujących sytuacje dialogowe bądź potencjalnie dialogowe, gdyż łącznie opublikowano ich tam aż 52. Rozpatrując z kolei procentowy rozkład ilustracji w omawianych powyżej kategoriach, orzec można, że najczęściej zdjęcia bezpośrednio wiążące się z dialogiem obywatelskim, w stosunku do wszystkich ilustrowanych tekstów opublikowanych na swoich łamach, zamieszczała w artykułach redakcja portalu LoveKrakow.pl. Bardzo niskie ich odsetki wskazano natomiast dla „Gazety Wyborczej”, „Gazety Krakowskiej” oraz

(współpracującego z nią, co zostało wspomniane wcześniej) portalu Krakow.NaszeMiasto.pl.

Dominacja ilustracji niezwiązanych z dialogiem obywatelskim w całej poddanej analizie próbie, a zwłaszcza ponad 60-procentowe wskazania dla portali: Krakow.Onet.pl i KRKnews.pl, mogą być wyrazem istniejącego i niezaspokojonego w redakcjach zapotrzebowania na materiały graficzne, które mogłyby zilustrować pewnego rodzaju wydarzenia związane z inicjatywami miasta czy działaniami oddolnymi, a co za tym idzie – czynić tekst ciekawszym dla czytelnika. W równej mierze może to być jednak także oznaką prowadzonej w redakcjach polityki – wykorzystywania zasobów fotograficznych dostępnych w określonych bazach i niezabiegania o to, by rzetelnie obrazować problem, a po prostu uatrakcyjnić tekst.

Można również przypuszczać, że niskie wskazania materiałów graficznych, należycie obrazujących kwestie podejmowane w artykułach, znajdują odzwierciedlenie w wysokich odsetkach materiałów audiowizualnych zamieszczanych w publikacjach w celu doprecyzowania tematu. Analiza tekstów przeprowadzona pod tym kątem dowiodła jednak, że portale internetowe, na których pojawiło się niewiele ilustracji związanych z dialogiem obywatelskim, nie zamieściły w nich proporcjonalnie więcej materiałów audiowizualnych.

Tabela 2.14. Procentowy udział artykułów z materiałem audiowizualnym w artykułach poddanych analizie, według medium

Portal internetowy	Liczba artykułów poddanych analizie z danego medium [N]	Udział artykułów z materiałem audiowizualnym w artykułach poddanych analizie [%]
Dziennik Polski – portal	92	16,4
Gazeta Krakowska – portal	70	13,4
Gazeta Wyborcza – portal	101	20,0
KRKnews.pl	23	17,4
LoveKrakow.pl	36	22,2
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	7,1
OnetKrakow.pl	52	13,5
Ogółem	507	14,8

Co znaczące, najwięcej publikacji opatrzonych materiałami audiowizualnymi ukazało się w badanym przedziale czasu na portalach przynależących do redakcji prasowych, niskie zaś ich odsetki odnotowano dla pozostałych portali. Portal Krakow.Onet.pl i KRKnews.pl, których co prawda wszystkie artykuły zostały opatrzone ilustracjami, zawierały niewielką liczbę materiałów audiowizualnych. Odpowiednio 4- i 26-procentowe wskazania, z pewnością zatem nie zrekompensowały wysokiego odsetka ilustracji nienawiązujących do dialogu obywatelskiego zamieszczonych na tych portalach.

2.2.6. Dialog między informacją a komentarzem w mediach

Kazimierz Wolny-Zmorzyński i Andrzej Kaliszewski, teoretycy gatunków dziennikarskich, podkreślają, że zarówno miejsce publikacji, kanał informacji, jak i jej nośnik istotnie wpływają na poetykę artykułu dziennikarskiego³⁵. Mając więc na uwadze rozwój mediów oraz źródła tekstów, które w niniejszych badaniach zostały poddane analizie, przyjęto na potrzeby budowy klucza kategorizacyjnego opracowany przez wspomnianych autorów podział na rodzaje dziennikarskie oraz istniejące w ich obrębie gatunki. Wolny-Zmorzyński i Kaliszewski wyodrębniają w książce „Gatunki dziennikarskie. Teoria, praktyka, język” trzy rodzaje materiałów: informacyjne – ukazujące pewne zjawiska, publicystyczne – łączące je i interpretujące, oraz tzw. gatunki pogranicza, które częściowo odgrywają rolę typowo informacyjną, a częściowo – publicystyczną³⁶. W obrębie trzech głównych rodzajów funkcjonuje łącznie kilkanaście gatunków dziennikarskich, które w kluczu kategorizacyjnym zostały sklasyfikowane w następujących grupach:

- gatunki informacyjne: zajawka/zapowiedź artykułu, notatka/komunikat, zapowiedź (wydarzenia, spotkania, konsultacji), sprawozdanie (z wydarzenia, spotkania, konsultacji), raport;

35 W. Furman, A. Kaliszewski, K. Wolny-Zmorzyński, *Gatunki dziennikarskie...*, dz. cyt., s. 32.

36 Tamże, s. 27-32.

- gatunki publicystyczne: opinia, komentarz, felieton, recenzja, reportaż, inny;
- gatunki pogranicza: wywiad, dyskusja, list do redakcji, odpowiedź na list do redakcji.

Ze względu na objęcie analizą także portali internetowych, w których formy prezentacji informacji w wielu przypadkach trudno ująć w ramy tradycyjnych podziałów, w kluczu kategoryzacyjnym zamieszczono dodatkową kategorię: „inny, nietypowy (gra interaktywna, ankieta, itd.)”. Z uwagi zaś na przedmiot badań i postawione cele, do wyżej wymienionych rodzajów dziennikarskich dodano również odpowiedź: „płatne komunikaty UMK (oznaczane jako reklamy)”, ponieważ proponowane w literaturze klasyfikacje tekstów dziennikarskich ze względu na oczywistych nie uwzględniają reklam i artykułów sponsorowanych. Ten rodzaj jednak, który został dodany do klucza na potrzeby niniejszych badań, znajduje uzasadnienie w pytaniach badawczych sformułowanych przez zespół Obserwatorium Dialogu Obywatelskiego.

Przeprowadzona analiza 616 artykułów dziennikarskich pozwoliła sklasyfikować je w następującym rozkładzie ze względu na omówione już rodzaje: 502 teksty informacyjne (81,5% wszystkich analizowanych publikacji), 96 – publicystycznych (15,6%), 15 artykułów należących do gatunków pogranicza (2,4%) oraz 3 „inne” (0,5%). W dodanej na potrzeby niniejszych badań kategorii: „płatne komunikaty UMK”, nie wskazano żadnej publikacji, co oznaczać może brak dostarczania takich komunikatów do mediów w kontekście dialogu obywatelskiego przez odgórnych aktorów tego dialogu.

Tabela 2.15. Liczbowy i procentowy rozkład artykułów według gatunków dziennikarskich

Gatunek dziennikarski	Liczba artykułów zakwalifikowanych do gatunku	Udział artykułów zakwalifikowanych do gatunku we wszystkich artykułach poddanych analizie [N=616]
Notatka/komunikat	290	47,1
Zapowiedź (wydarzenia, spotkania, konsultacji)	83	13,5
Sprawozdanie (z wydarzenia, spotkania, konsultacji)	80	13
Raport	33	5,4
Zajawka/zapowiedź artykułu	16	2,6
Reportaż	49	8,0
Opinia, komentarz	30	4,9
Felieton	17	2,8
Wywiad	9	1,5
Dyskusja	3	0,5
List do redakcji	3	0,5

Szczegółowa analiza gatunków nie wskazała wśród artykułów nią objętych żadnych przykładów innych gatunków publicystycznych, recenzji ani odpowiedzi na list do redakcji. Trzy artykuły natomiast, które zostały zakwalifikowane podczas analizy na poziomie rodzajów do kategorii „inne, nietypowe”, dodanej do klucza kategorizacyjnego obok trójpodziału Wolnego-Zmorzyńskiego i Kaliszewskiego, to odpowiedź na list i listy, niemieszczące się jednak w gatunkach pogranicza. Nie są to bowiem ani listy skierowane bezpośrednio do redakcji, ani odpowiedzi redakcji na otrzymane przez nią listy. Wskazane w analizie przypadki „innych” rodzajów tekstów dziennikarskich to otwarte listy (otwarty list prezydenta miasta Jacka Majchrowskiego w sprawie edukacji najmłodszych mieszkańców opublikowany na portalu LoveKrakow.pl oraz list Polskiego Klubu Ekologicznego do prezydenta miasta, którego treść ukazała się na portalu KRKnews.pl) oraz odpowiedź na łamach portalu „Gazety Krakowskiej” dziennikarza tej redakcji – Piotra Rapalskiego – na list otwarty Zarządu Towarzystwa Sportowego Wisła Kraków, który Zarząd opublikował na swojej stronie.

Tabela 2.16. Procentowy udział artykułów należących do poszczególnych rodzajów dziennikarskich we wszystkich artykułach poddanych analizie, według mediów

Medium	Liczba artykułów poddanych analizie z danego medium [N]	Udział artykułów należących do rodzaju we wszystkich artykułach [%]			
		rodzaj informacyjny	rodzaj publicystyczny	gatunki pogranicza	inny, nietypowy
„Dziennik Polski” – gazeta	85	12,8	0,6	0,3	0
Dziennik Polski – portal	92	12,0	2,8	0,2	0
„Gazeta Krakowska” – gazeta	62	8,8	1,1	0,2	0
Gazeta Krakowska – portal	70	9,4	1,3	0,5	0,2
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	67	9,7	0,8	0,3	0
Gazeta Wyborcza – portal	101	13,8	1,8	0,8	0
KRKnews.pl	23	2,8	0,8	0	0,2
LoveKrakow.pl	36	5,5	0	0,2	0,2
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	1,1	3,4	0	0
OnetKrakow.pl	52	5,5	2,9	0	0
Ogółem	616	81,5	15,6	2,4	0,5

Najwyższy odsetek, co też zostało wykazane powyżej, spośród wszystkich rodzajów dziennikarskich osiągnęła informacja. Jej też najwięcej ukazało się na stronie internetowej „Gazety Wyborczej”, najmniej zaś – na portalu Krakow.NaszeMiasto.pl. Najczęściej występującym gatunkiem informacyjnym były notatki i komunikaty, które stanowiły 57,8% rodzaju (290 tekstów) i najczęściej ukazywały się na łamach „Dziennika Polskiego”. Z rodzaju publicystycznego najczęściej wskazań otrzymał gatunek reportażu, który stanowił 51% tego rodzaju (49 tekstów) i zdominował formy publicystyczne ukazujące się na portalu Krakow.Onet.pl. Gatunki pogranicza natomiast, stanowiące zaledwie 2,4% wszystkich analizowanych tekstów, ukazywały się najczęściej w formie wywiadów, które w liczbie 5 (33% rodzaju „gatunki pogranicza”) ukazały się na internetowym portalu informacyjnym „Gazety Wyborczej”.

Otrzymane w wyniku analizy rodzajowej i gatunkowej artykułów dziennikarskich wskazania sugerują, że dziennikarze chętniej

informują o procesie dialogu obywatelskiego w Krakowie, niż go komentują czy interpretują. Mając jednak na uwadze funkcję artykułów informacyjnych, jaką jest „maksymalne poszerzenie wiedzy o rzeczywistości”³⁷, uznać można, że w tej kwestii publikacje nieopatrzone komentarzem redaktorskim nie tracą na wartości, gdyż i one spełniać mogą funkcję poznawczą i edukacyjną. Dla zespołu prowadzącego niniejsze badania istotnym zjawiskiem wciąż pozostaje jednak nie tyle edukacja poprzez samo w sobie informowanie o dialogu obywatelskim, ile edukacja za pomocą informowania przy jednoczesnym systematycznym stosowaniu właściwego nazewnictwa narzędzi, aktorów i relacji funkcjonujących w mieście.

---

37 M. Szulczewski, *Informacja*, [w:] B. Golka, M. Kafel, Z. Mitzner (red.), *Teoria i praktyka dziennikarstwa*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1964, s. 92.

ROZDZIAŁ 3

TERMINOLOGIA OPISU DIALOGU OBYWATELSKIEGO W TEKSTACH DZIENNIKARSKICH

Dialog obywatelski jest trudnym obszarem badawczym już choćby ze względu na różnorodność i wieloznaczność samego pojęcia. Coraz powszechniej używa się go w literaturze naukowej, publicystyce, dokumentach programowych, tworzonych przez instytucje publiczne i pozarządowe, a także w regulacjach prawnych. W sferze publicznej przeplatają się odmienne znaczenia dialogu obywatelskiego i na różne sposoby stosuje się to pojęcie. To sprawia, że „zwykły obywatel” nie otrzymuje jednorodnego przekazu definiującego dialog obywatelski bądź wskazującego, czym on być powinien. Dlatego w początkowej fazie realizacji projektu ODO (czyli w 2015 roku) ważnym celem badań było nie tyle określenie poziomu poinformowania na temat dialogu obywatelskiego, ile poznanie stopnia znajomości tego pojęcia i związanych z nim zagadnień wśród mieszkańców Krakowa. W pierwszej kolejności chodziło bowiem o ustalenie, czy identyfikują oni dialog obywatelski i w jaki sposób to robią.

Na podstawie przeprowadzonych wywiadów ustalono, że samo pojęcie dialogu obywatelskiego nie zakorzeniło się w świadomości społecznej mieszkańców Krakowa. Tylko co piąty respondent stwierdził, że zna to pojęcie z mediów lub zetknął się z nim w rozmowach prywatnych. Jednocześnie analiza jakościowa pozyskanych w wywiadach treści wykazała, że idea i praktyka dialogu obywatelskiego nie

jest mieszkańcom Krakowa obca. Większość respondentów dobrze zidentyfikowała co najmniej jedną formę dialogu obywatelskiego lub podała podmioty w nim uczestniczące na poziomie instytucjonalnym. Badania potwierdziły przypuszczenie, że mieszkańcy na wiele sposobów postrzegają, czym jest dialog obywatelski. Najczęściej rozumiany lub kojarzony był on z szeroko pojmowaną działalnością społeczną, podejmowaną w celu poprawy życia w mieście. W tym sensie aktywni mieszkańcy postrzegani byli jako najważniejsze ogniwo tego dialogu. Rzadziej dialog obywatelski przyjmował w opiniach mieszkańców formę partnerskiej współpracy między mieszkańcami i władzami miasta lub postać kontaktu inicjowanego przez władze miasta w celu poznania opinii mieszkańców.

Słaba okazała się znajomość tego pojęcia w ujęciu instytucjonalnym – pojmowanym jako współpraca między władzą publiczną i organizacjami trzeciego sektora. Co więcej, respondenci, którzy w ten sposób określili istotę dialogu obywatelskiego, byli albo bezpośrednio zaangażowani w aktywność trzeciosektorową, albo znali osoby działające w organizacjach pozarządowych. Dialog obywatelski utożsamiano też czasami tylko z jedną z jego form – często z budżetem obywatelskim lub sporadycznie z konsultacjami społecznymi³⁸.

W definiowaniu dialogu obywatelskiego mieszkańcy używali następujących określeń i wyrażen: uczestnictwo, współpraca, emancypacja, współdziałanie, udział, porozumienie, dialog między ludźmi, rozmowa, wymiana informacji, zaufanie, wyrażanie opinii, kompromis. Określenia te odnosiły się jednak najczęściej do działalności społecznej i aktywności samych mieszkańców, rzadko do relacji pomiędzy organizacjami mieszkańców i miasta.

---

38 E. Bogacz-Wojtanowska, A. Hess, M. Lisowska-Magdziarz, M. Lendzion, K. Nowak, *Dialog obywatelski w Krakowie...*, dz. cyt., s. 21-24.

3.1. Czym jest dialog obywatelski?

Różnorodne sposoby rozumienia dialogu obywatelskiego wśród mieszkańców Krakowa można tłumaczyć z perspektywy rozważań naukowych. W ujęciu najszerszym dialog obywatelski pojmuje się jako typ relacji pomiędzy władzą a obywatelami, która umożliwia bezpośredni udział obywateli w procesie podejmowania decyzji, czyli sprawowaniu władzy. Pojęcie dialogu obywatelskiego w tym przypadku ściśle wiąże się z ideą społeczeństwa obywatelskiego oraz koncepcjami kapitału społecznego i demokracji bezpośredniej, które łączy partycypacyjne podejście do demokracji³⁹. Wyraża się ono w założeniu, że uczestnictwo polityczne powinno obejmować jak najszersze kręgi obywateli, którzy powinni jak najczęściej angażować się w różne formy aktywności społecznej we wszystkich sferach życia publicznego. Szerokie uczestnictwo społeczne postrzegane jest w tych koncepcjach jako czynnik pobudzający troskę o dobro wspólne i pomagający kształtować świadomych obywateli, którzy interesują się procesem rządzenia. W tworzących społeczeństwo obywatelskie instytucjach dostrzega się natomiast potencjał kształtowania umiejętności obywatelskich i nabywania doświadczeń demokratycznych wśród osób w nich uczestniczących. W ten sposób instytucje obywatelskie stymulują i równocześnie kumulują kapitał społeczny. Podejście to opiera się na założeniu, że rozwój demokracji i przyrost kompetencji obywatelskich w społeczeństwie wzmacniają się nawzajem i są sobie wzajemnie niezbędne⁴⁰. Ustrój demokratyczny potrzebuje bowiem obywateli, którzy chcą i potrafią obsługiwać jego mechanizmy, natomiast obywatele pozbawieni kompetencji obywatelskich nie są w stanie korzystać z możliwości wyrażania swoich preferencji i realizacji interesów, oferowanych im przez ustrój demokratyczny.

39 A. de Tocqueville, *O demokracji w Ameryce*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak oraz Fundacja im. Stefana Batorego, Kraków-Warszawa 1996, s. 116-120.

40 F. Fukuyama, *Kapitał społeczny*, [w:] L. E. Harrison, S. P. Huntington (red.), *Kultura ma znaczenie*, Zysk i S-ka, Warszawa 2003, s. 172.

Wąskie rozumienie dialogu obywatelskiego nie uwzględnia relacji pomiędzy pojedynczymi obywatelami i niesformalizowanymi grupami obywateli a władzą. Określa ono typ relacji między zorganizowanymi obywatelami, działającymi w ramach konkretnych podmiotów – organizacji społecznych, które są najbardziej zinstytucjonalizowaną formą społeczeństwa obywatelskiego i z zasady mają stanowić alternatywę dla tradycyjnych instytucji państwa. Dialog obywatelski jest w tym ujęciu systematycznym procesem komunikacji i negocjacji ujętym w konkretne procedury. Realizuje się on poprzez takie instrumenty, jak konsultacje społeczne, wysłuchania społeczne czy inne fora uzgadniania stanowisk i decyzji, na których reprezentowane są interesy grup i organizacji. Innymi słowy, zinstytucjonalizowany dialog obywatelski należy do form regulowania relacji społecznych między organizacjami obywatelskimi a państwem⁴¹.

Istotnym problemem w literaturze przedmiotu jest wymienne stosowanie pojęć dialogu obywatelskiego i dialogu społecznego. W swej istocie są one do siebie podobne, oba wyrażają formę regulowania relacji społecznych. Dialog społeczny oznacza jednak komunikację między władzami publicznymi, związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców dotyczącą zbiorowych stosunków pracy (zbiorowego prawa pracy). Tymczasem przedmiotem dialogu obywatelskiego są wszelkie zagadnienia związane z miejscem grup obywateli w państwie i społeczeństwie. Do uczestników dialogu obywatelskiego – obok władz publicznych – należą nie tylko tradycyjnie rozumiani partnerzy społeczni, ale także organizacje pozarządowe, działające na różnych płaszczyznach – społecznej, ekonomicznej, światopoglądowej, zawodowej lub terytorialnej⁴². Warto pamiętać, że koncepcja dialogu obywatelskiego jest młodsza i ma swoje korzenie w europejskiej koncepcji regulowania

41 G. Makowski, *Dialog obywatelski i jego instytucje. Wyzwania dla teoretyka i badacza*, [w:] B. Lewenstein (red.) przy współpracy M. Dutkiewicz, *Lokalny dialog obywatelski. Refleksje i doświadczenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 38-56.

42 E. Bogacz-Wojtanowska, A. Hess, M. Lisowska-Magdziarz, M. Lenzion, K. Nowak, *Dialog obywatelski w Krakowie...*, dz. cyt., s. 10.

zbiorowych stosunków pracy (dialogu społecznym). Świadczy o tym chociażby dokument programowy rządu przyjęty przez Radę Ministrów 22 października 2002 roku, zatytułowany *Zasady dialogu społecznego* i określający istotę dialogu obywatelskiego.

Organizacje pozarządowe współuczestniczą w wypracowywaniu i realizacji programów inicjowanych przez władze publiczne oraz uzupełniają działania administracji publicznej tam, gdzie nie jest ona w stanie samodzielnie wypełnić ważnych społecznie zadań⁴³.

Co więcej, w Polsce nadal trwa dyskusja nad kształtem instytucjonalnego dialogu między władzą a obywatelami. I choć nabrała ona tempa i można ją uznać za zaawansowaną, nie weszła jeszcze w decydującą fazę, która oznaczałaby rzeczywistą deliberację. Wszystko to sprawia, że przystępując do badań dialogu obywatelskiego w Polsce, należy przede wszystkim określić znaczenie tego pojęcia.

3.2. Jak badać dziennikarskie interpretacje pojęcia dialogu obywatelskiego?

Przystępując do analizy przekazu krakowskich dzienników i portali społecznościowych na temat dialogu obywatelskiego, uwzględniono różnorodność znaczeń tego pojęcia, występującą w literaturze przedmiotu i publicystyce oraz zidentyfikowane w poprzednich badaniach sposoby rozumienia i kojarzenia dialogu obywatelskiego wśród mieszkańców Krakowa.

Jednym z celów monitoringu mediów było stwierdzenie, czy twórcy przekazów medialnych używają pojęcia dialogu obywatelskiego, w jakim stopniu to robią oraz jakie wyrażenia stosują do opisanego sytuacji,

⁴³ *Zasady dialogu społecznego*, www.malopolska.uw.gov.pl/doc/Zasady_Dialogu_Spolecznego_dokument_programowy (dostęp: 09.06.2017).

w których ten dialog zachodzi. Innymi słowy, celem analizy była m.in. próba poznania sposobów interpretacji pojęcia dialogu obywatelskiego przez dziennikarzy. W tej części badań postawiono kilka pytań badawczych, odnoszących się do definiowania tego pojęcia i stosowanej terminologii w doniesieniach medialnych na temat przykładów dialogu obywatelskiego. Po pierwsze – czy dziennikarze lokalni zakorzeniają w medialnej sferze publicznej pojęcie dialogu obywatelskiego? To znaczy czy piszą o dialogu obywatelskim, używając stosownej terminologii, czy też bez jej przywoływania? Po drugie – czy interpretują dialog obywatelski szeroko, kojarząc go raczej z różnorodną aktywnością społeczną podejmowaną przez mieszkańców miasta, czy też piszą o nim w ujęciu wąskim, jako zinstytucjonalizowanym dialogu obywatelskim? Po trzecie – jakie są cechy wspólne dziennikarskich interpretacji pojęcia dialogu obywatelskiego i sposobów rozumienia tego terminu wśród mieszkańców Krakowa, a jakie są ich cechy różnicujące?

Warto wspomnieć, że pilotażowe badania mediów przeprowadzone przez ODO w 2015 roku nie do końca przyniosły spodziewane efekty w odniesieniu do kategorii definiowania dialogu obywatelskiego przez dziennikarzy. Badaniom poddano wtedy materiały, które ukazały się we wszystkich rodzajach mediów krakowskich: „Gazecie Krakowskiej”, „Dzienniku Polskim”, „Gazecie w Krakowie” (dodatku lokalnym do „Gazety Wyborczej”), w portalach internetowych poświęconych problematyce miejskiej: Magiczny Kraków, Love Kraków, Kraków Nasze Miasto, w wydaniach Kroniki Krakowskiej (serwisu informacyjnego TVP Kraków) oraz w Radiu Kraków. Próba objęła tydzień konstruowany w maju oraz jeden tydzień ciągły w czerwcu 2015 roku (w sumie 11 dni). Już wstępna analiza materiału wykazała znikomą obecność pojęcia dialogu obywatelskiego oraz mu pokrewnych w krakowskich mediach. Poszerzono więc zakres analizy. W badanym materiale poszukiwano terminów i określeń związanych z szeroko pojętą sferą komunikacji oraz dialogu obywatelskiego – jak samorząd, organizacja pozarządowa, społeczność lokalna, obywatel, konsultacje społeczne, debata, dialog obywatelski, budżet obywatelski lub

partycypacyjny, sfera publiczna, społeczeństwo obywatelskie, polityka społeczna, strategia rozwoju.

Stwierdzono, że materiały dziennikarskie zawierały doniesienia o rozmaitych przykładach dialogu obywatelskiego lub podobnego typu zdarzeniach komunikacyjnych, a także działaniach podmiotów zaangażowanych w komunikację wokół istotnych spraw miejskich, jednak bez używania wprost wyrażen i pojęć związanych ze sferą dialogu obywatelskiego. Nasycenie publikacji tymi terminami było nieznacznie wyższe w internecie niż w dyskursie prasowym, radiowym i telewizyjnym. W publikacjach sporadycznie występowały wyrażenia: budżet obywatelski (partycypacyjny), organizacja pozarządowa, konsultacje społeczne, społeczność lokalna⁴⁴. Wyniki badań z 2015 roku mogły świadczyć o tym, że w krakowskim dyskursie dziennikarskim o dialogu obywatelskim brakowało spójnego, fachowego słownictwa, które sytuowałoby tę problematykę w odpowiednim kontekście – czyli zgodnym z definiowaniem dialogu obywatelskiego. Trzeba pamiętać jednak, że na podstawie badań pilotażowych, przeprowadzonych na niewielkiej próbie, można jedynie wskazywać ogólne tendencje występujące w materiale badawczym. Można je traktować jako punkt wyjścia dla badań właściwych. Tak uczyniono w 2017 roku.

3.3. Ile dialogu w dialogu?

Istotnym celem badania było zidentyfikowanie, w jaki sposób autorzy materiałów medialnych definiują dialog obywatelski. Przede wszystkim sprawdzono zatem, czy pojęcie dialogu obywatelskiego lub inne, które zakwalifikowano jako pokrewne, są obecne w przekazach medialnych. W kluczu uwzględniono terminologię i określenia związane z dialogiem obywatelskim, którymi posługiwali się respondenci

---

⁴⁴ E. Bogacz-Wojtanowska, A. Hess, M. Lisowska-Magdziarz, M. Lendzion, K. Nowak, *Dialog obywatelski w Krakowie...*, dz. cyt., s. 92-109.

– mieszkańcy Krakowa i przedstawiciele organizacji pozarządowych – w wywiadach przeprowadzonych przez ODO w 2014 i 2015 roku, oraz wyrażenia zidentyfikowane w pilotażowej analizie przekazów medialnych w 2015 roku. Lista wyrażen zawierała ostatecznie trzy rodzaje terminów. Po pierwsze, były to pojęcia określające samą ideę dialogu obywatelskiego, wyrastającą z koncepcji społeczeństwa obywatelskiego i demokracji uczestniczącej: społeczeństwo obywatelskie, sfera publiczna, kapitał społeczny, partycypacja obywatelska, inicjatywa oddolna, ruch obywatelski, demokracja uczestnicząca lub deliberacyjna. Po drugie, w analizie uwzględniono terminy odnoszące się do lokalności: społeczność lokalna, wspólnota lokalna, demokracja miejska, ruch miejski, inicjatywa lokalna. W kluczu kategoryzacyjnym umieszczono także terminologię określającą niektóre formy i podmioty dialogu obywatelskiego, które w wywiadach lub przekazach medialnych z 2015 roku utożsamiano lub wiązano z tym pojęciem (organizacja pozarządowa, organizacja III sektora, społeczna odpowiedzialność biznesu, polityka społeczna).

W materiale badawczym (N=616) odnaleziono 207 jednostek badawczych (34%), w których 300 razy użyto terminów wyróżnionych w kluczu kategoryzacyjnym. W tym miejscu warto przypomnieć, że do analizy zostały zakwalifikowane tylko materiały, w których była – bezpośrednio lub pośrednio – mowa o dialogu obywatelskim. Już na podstawie danych ilościowych, dotyczących występowania wyróżnionych wyrażen w tekstach, można zauważyć różnicę w odniesieniu do wyników pilotażowych badań z 2015 roku. Pojęcie dialogu obywatelskiego nie pojawiło się wówczas w żadnym z analizowanych mediów, a obecność wyrażen określających dialog obywatelski była sporadyczna (w niecałych 5% materiału badawczego). W 2017 roku termin „dialog obywatelski” zlokalizowano w 19 materiałach, co stanowi ponad 3% wszystkich analizowanych tekstów.

Tabela 3.1. Liczbowy udział wyrażeń opisujących dialog obywatelski

Wyrażenie	Liczba
Dialog obywatelski	19
Sfera publiczna	18
Spółeczeństwo obywatelskie	2
Polityka społeczna	2
Spółeczność lokalna	36
Wspólnota lokalna	5
Inicjatywa lokalna	26
Kapitał społeczny	1
Demokracja miejska	1
Partycypacja obywatelska	8
Budżet obywatelski/budżet partycypacyjny	108
Demokracja uczestnicząca, demokracja deliberacyjna	1
Organizacja pozarządowa	27
Organizacja III sektora	12
Spółeczna odpowiedzialność biznesu (CSR)	1
Ruch miejski	4
Ruch obywatelski	11
Inicjatywa oddolna	18

W 191 tekstach (31%) zastosowano pozostałe – wyróżnione w kluczu kategoryzacyjnym – określenia, opisujące dialog obywatelski. Mimo że badań pilotażowych przeprowadzonych na małej próbie nie da się bezpośrednio porównywać do raportowanej w tym tomie analizy, to jednak można dopatrywać się zmiany w zakresie stosowania terminologii związanej z dialogiem obywatelskim w krakowskich mediach. Najnowsze badania pokazały, że lokalni dziennikarze zaczęli używać profesjonalnego słownictwa do jego opisu. Można stwierdzić, że krakowscy dziennikarze – przynajmniej w pewnym stopniu – świadomie zakorzeniają w medialnej sferze publicznej dialog obywatelski.

3.4. Terminologia na poziomie idei

W materiale badawczym zlokalizowano 61 wyrażen (stanowiły one ponad 20% wszystkich odnalezionych w materiale badawczym wyrażen, zawartych w kluczu kategoryzacyjnym) do opisu dialogu obywatelskiego, które związane są z szerokim rozumieniem tego pojęcia. Na podstawie analizy ilościowej można wnioskować, że – na poziomie idei – dialog obywatelski dziennikarze interpretowali przede wszystkim przez pryzmat uczestnictwa społecznego. Autorzy tekstów często używali terminów określających aktywność i działania obywatelskie („ruch obywatelski”, „inicjatywa oddolna” „partycypacja obywatelska”), natomiast rzadko odwoływali się do wyrażen, które wskazują na instytucjonalny lub systemowy kontekst dialogu obywatelskiego („polityka społeczna”, „demokracja uczestnicząca”). Istotnym wyrażeniem, często występującym w analizowanym materiale, okazała się „sfera publiczna” (6%). Dokładne dane przedstawia tabela nr 3.2.

Tabela 3.2. Liczbowy oraz procentowy udział wyrażen opisujących dialog obywatelski na poziomie idei

Wyrażenie	Liczba	Procent [N=300]
Sfera publiczna	18	6
Spoleczestwo obywatelskie	2	0,6
Polityka społeczna	2	0,6
Kapitał społeczny	1	0,3
Partycypacja obywatelska	8	2,6
Demokracja uczestnicząca	1	0,3
Ruch obywatelski	11	3,6
Inicjatywa oddolna	18	6

Już na tym etapie interpretacji wyników badań widać, że w krakowskiej przestrzeni medialnej dialog obywatelski interpretowany jest przede wszystkim jako inicjatywa oddolna i aktywność obywateli w sferze publicznej.

3.5. Lokalność w opisie dialogu obywatelskiego

Podobne wnioski można wysunąć, komentując wyniki badań odnoszących się do wyrażen stosowanych w opisie dialogu obywatelskiego, które uwzględniały aspekt lokalności. Dziennikarze często używali terminu „społeczność lokalna” przy opisie sytuacji, w których zaistniał dialog obywatelski. Pojawił się on 36 razy w analizowanym materiale. Sformułowanie mu pokrewne, czyli „wspólnota lokalna”, wystąpiło w badanym okresie pięć razy. „Inicjatywa lokalna”, czyli termin wskazujący na jakąś konkretną aktywność, został przez dziennikarzy zastosowany 26 razy, a „ruch miejski” 4 razy. W sumie wyrażenia te stanowiły prawie jedną czwartą wszystkich terminów odnalezionych w materiale badawczym.

Tabela 3.3. Liczbowy oraz procentowy udział wyrażen uwzględniających aspekt lokalności przy opisie dialogu obywatelskiego

Wyrażenie	Liczba	Procent [N=300]
Społeczność lokalna	36	12
Wspólnota lokalna	5	1,6
Inicjatywa lokalna	26	8,6
Demokracja miejska	1	0,3
Ruch miejski	4	1,3

Ponieważ analizowano media krakowskie, nie dziwi to, że aspekt lokalności był mocno akcentowany w ich przekazie. Uwagę zwraca natomiast wysoka reprezentacja wyrażen opisujących aktywność obywatelską przy niskiej reprezentacji terminów wskazujących na to, że dialog obywatelski jest elementem systemowym współczesnych demokracji, także na poziomie lokalnym. Dziennikarze lokalni nie rozważali dialogu obywatelskiego w kontekście demokracji miejskiej.

3.6. Budżet obywatelski jako dialog obywatelski

„Budżet obywatelski” to termin, który najczęściej występował w badanym materiale. Dziennikarze użyli tego pojęcia 108 razy, co stanowi 36% wszystkich zidentyfikowanych w tekstach wyrażań służących do opisu dialogu obywatelskiego. Budżet partycypacyjny (obywatelski) jest w projekcie ODO od początku definiowany jako

demokratyczny proces dyskusji i podejmowania decyzji, w którym mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego decydują o tym, w jaki sposób wydawać część budżetu. Najczęściej jest on tworzony poprzez wykorzystanie takich narzędzi, jak poznanie priorytetów w wydawaniu pieniędzy przez samych członków danej wspólnoty, wybór delegatów budżetowych, reprezentujących lokalne społeczności, wsparcie techniczne ze strony radnych, lokalne i regionalne zgromadzenia w celu debaty i głosowania nad priorytetowymi wydatkami, a następnie implementacja pomysłów mających bezpośrednio przełożenie na jakość życia mieszkańców⁴⁵.

Wysoką reprezentację tego pojęcia w tekstach medialnych można tłumaczyć co najmniej na trzy sposoby. Po pierwsze, polskie doświadczenia wskazują na wzrastające zainteresowanie lokalnych samorządów i mieszkańców tą formą partycypacji. Rośnie ono nie tylko w dużych ośrodkach miejskich, ale także w powiatach i gminach. Popularność tego mechanizmu wynika jednocześnie z rosnącej aktywności i ambicji mieszkańców, którzy chcą mieć wpływ na inwestycje w swoim otoczeniu, oraz z korzyści płynących z realizacji tych inwestycji dla rozwoju samorządów i społeczności lokalnych. Mimo częstych kontrowersji, wynikających z wysokości budżetów partycypacyjnych, stanowi on jedną z najważniejszych form deliberacji

⁴⁵ *Participatory budgeting in Brazil*, http://siteresources.worldbank.org/INTEMPowerment/Resources/14657_Particip-Budg-Brazil-web.pdf, Bank Światowy (dostęp: 29.10.2015).

oraz uczestnictwa społeczności lokalnych w decyzjach o wydatkowaniu środków z lokalnych budżetów. Po drugie, budżety obywatelskie są wprowadzane przez jednostki samorządowe na podstawie stosownych uchwał i to władze samorządowe odpowiadają za ich promocję i przebieg. Oznacza to wzmożone działania komunikacyjne ze strony jednostek samorządowych, co staje się szczególnie widoczne w okresie poprzedzającym wybory samorządowe. Po trzecie, temat jest atrakcyjny medialnie. Informacje są dla dziennikarzy łatwo dostępne (często w postaci notatek prasowych przesyłanych przez miasto), temat cechuje się wielowątkowością (zawiera opis zgłaszanych projektów, procedury samego mechanizmu, ale także kontrowersje związane z finansowaniem, przebiegiem i realizacją budżetu obywatelskiego) oraz zawiera elementy konkursu i rywalizacji (projekty wygrywają lub przegrywają w walce o finansowanie). To wszystko sprawia, że pojęcie budżetu obywatelskiego zdążyło się zakorzenić w sferze publicznej. Dziennikarze go używają, a odbiorcy mediów w przeważającej większości dobrze je dekodują.

Świadczą o tym wyniki badań pozyskane przez ODO już na podstawie wywiadów przeprowadzonych wśród mieszkańców Krakowa w 2015 roku. Pokazały one, że respondenci dobrze znali pojęcie budżetu obywatelskiego. Zetknęło się z nim 89% respondentów, spośród których 7% stwierdziło, że słyszało taką nazwę, ale nie byli oni w stanie nic więcej na jej temat powiedzieć. Pozostali (11%) nie kojarzyli takiego terminu. Respondenci posiadali zazwyczaj ogólne informacje na temat procedur zgłaszania projektów obywatelskich i sposobu ich głosowania.

W 2015 roku budżet obywatelski najczęściej kojarzył się z pewną sumą pieniędzy wydzieloną z budżetu miasta na realizację konkretnych projektów, zaproponowanych miastu przez samych mieszkańców. W poszczególnych odpowiedziach zaakcentowane zostały różne aspekty zagadnienia budżetu obywatelskiego. Dostrzegano w budżecie obywatelskim funkcje aktywizujące i integrujące obywateli. Zwrócono uwagę na istotę zgłaszania projektów i zadań przez samych mieszkańców, wygodę głosowania przez internet, na integrujący mieszkańców

walor budżetu obywatelskiego, dzięki któremu mieszkańcy mają poczucie współdecydowania o sprawach dla nich najistotniejszych. Stosunkowo wąska grupa mieszkańców posiadała natomiast bardziej szczegółowe informacje, np. na temat dotychczasowych projektów, rozdziału środków czy procedur zgłaszania projektów⁴⁶.

Wyniki analizy zawartości przekazu mediów krakowskich z 2017 roku świadczą o tym, że w sferze dialogu obywatelskiego dziennikarze najczęściej sięgają po pojęcie budżetu obywatelskiego. W dalszej części prezentacji wyników badań przedstawiona zostanie bardziej szczegółowa charakterystyka materiałów na temat budżetu obywatelskiego. Już na podstawie wstępnej analizy można jednak stwierdzić, że relacjonowanie zdarzeń na temat tego rodzaju budżetu (zwanego też partycypacyjnym) w Krakowie nie przekłada się w mediach na promocję idei czy też instytucji dialogu obywatelskiego. W ani jednym tekście na temat budżetu obywatelskiego nie znaleziono terminów, które wskazywałyby na szerszy kontekst prezentacji tego mechanizmu.

3.7. Organizacje obywatelskie w terminologii dialogu obywatelskiego

Bardzo istotnym zagadnieniem, które często występowało w materiałach dziennikarskich na temat dialogu obywatelskiego, była działalność organizacji pozarządowych. Termin ten wielokrotnie zastępowano określeniem „organizacje III sektora”.

W badanym okresie użyto je łącznie 39 razy (27 razy „organizacje pozarządowe”, 12 razy „organizacje trzeciosektorowe”), co stanowi 13% wszystkich zidentyfikowanych w tekstach wyrażen służących do opisu dialogu obywatelskiego.

---

46 E. Bogacz-Wojtanowska, A. Hess, M. Lisowska-Magdziarz, M. Lenzion, K. Nowak, *Dialog obywatelski w Krakowie...*, dz. cyt., s. 35-36, 48.

Medialne reprezentacje organizacji pozarządowych z 2017 roku pokrywają się w znacznej mierze ze sposobem rozumienia tego pojęcia przez mieszkańców Krakowa⁴⁷. W 2015 roku aż 97% respondentów stwierdziło, że spotkało się w sferze publicznej lub prywatnej z tym pojęciem. Ponad jedna czwarta respondentów potrafiła je wyjaśnić, ale jedynie na wysokim poziomie ogólności. Tylko co drugi respondent umiał doprecyzować swoje wypowiedzi o wyliczenie cech charakterystycznych dla organizacji pozarządowych. Termin ten był najczęściej utożsamiany z wszelkiego rodzaju stowarzyszeniami, fundacjami i organizacjami pożytku publicznego. Podobnie jak dziennikarze, mieszkańcy Krakowa często wymiennie używali terminu „organizacje trzeciego sektora”, mówiąc o instytucjach obywatelskich. Respondenci, którzy potrafili dokładniej opisać działalność organizacji pozarządowych, określali je najczęściej za pomocą jednej z czterech cech. Opisywane były one jako organizacje non-profit (charytatywne, nienastawione na zys swoich członków – 16% respondentów) oraz jako organizacje pomocowe (które pomagają ludziom bądź zwierzętom w sprawach, które są często zaniedbywane przez władzę – 16% respondentów). Do ważnych cech organizacji pozarządowych – w opinii respondentów – należało finansowanie spoza budżetu państwa (15% respondentów) oraz ich apolityczność, rozumiana jako brak strukturalnego i ideowego powiązania z którąkolwiek partią polityczną (14% respondentów)⁴⁸.

W tym miejscu warto zastanowić się, na ile pojęcie organizacji pozarządowych występujące w przekazach medialnych oraz funkcjonujące w świadomości mieszkańców Krakowa rozumiane jest zgodnie z terminologią obowiązującą w aktach normatywnych i innych dokumentach. Ustawa mówiąca o działalności pożytku publicznego i wolontariacie⁴⁹ zawiera definicję organizacji pozarządowej. Zgodnie z nią organizacjami pozarządowymi są osoby prawne utworzone na

47 Tamże, s. 25-26.

48 Tamże.

49 *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r.*, Dz.U. 2003, Nr 96, poz. 873.

podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia niebędące jednostkami sektora finansów publicznych i niedziałające w celu osiągnięcia zysku. Natomiast za takie organizacje nie uznaje się m.in. partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych, fundacji, których jedynym fundatorem jest Skarb Państwa.

Organizacje pozarządowe zwykle działają jako stowarzyszenia lub fundacje. Zakres i formy ich działania są bardzo różne. Najczęściej zajmują się kulturą, ekologią, prawami człowieka, nauką i techniką. W użyciu jest także skrót NGO, od *non-governmental organization* (organizacja pozarządowa po angielsku), oznaczający działalność charytatywną nienastawioną na zysk. Trzeci sektor to z kolei zbiorcza nazwa organizacji pozarządowych. Określenie to pochodzi z języka angielskiego i nawiązuje do podziału aktywności społeczno-gospodarczej nowoczesnych państw demokratycznych na trzy sektory. Według tej typologii pierwszy sektor to administracja publiczna, określana też niekiedy jako sektor państwowy. Drugi sektor to sfera biznesu, czyli wszelkie instytucje i organizacje, których działalność jest nastawiona na zysk, nazywany też sektorem prywatnym. Trzeci sektor to ogół prywatnych i działających społecznie – nie dla zysku – instytucji obywatelskich, w tym przede wszystkim organizacji pozarządowych.

Wyniki przeprowadzonych przez ODO badań mogą świadczyć o tym, że dziennikarze prawidłowo stosują terminologię związaną z problematyką organizacji pozarządowych, a ponadto przypuszczają, że jest ona także prawidłowo dekodowana przez odbiorców mediów. Warto zaznaczyć, że takie założenie nie musi pokrywać się z rzeczywistością.

3.8. Terminologia dialogu obywatelskiego w poszczególnych mediach

Po porównaniu terminologii stosowanej w opisie dialogu obywatelskiego w badanych mediach odnotowano znaczące różnice. Przede wszystkim stwierdzono, że wyróżnione w kluczu kategoryzacyjnym pojęcia o wiele częściej używane były w przekazach, które ukazały się na łamach dzienników drukowanych i na profilach prasy codziennej niż w tekstach opublikowanych na informacyjnych portalach internetowych.

Tabela 3.4. Liczbowy oraz procentowy udział przekazów, w których wystąpiły wyrażenia opisujące dialog obywatelski w poszczególnych mediach (N=207)

Medium	Liczba	Procent
„Dziennik Polski” – gazeta	29	14
Dziennik Polski – portal	24	11,6
„Gazeta Krakowska” – gazeta	14	6,8
Gazeta Krakowska – portal	13	6,3
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	34	16,4
Gazeta Wyborcza – portal	36	17,4
KRKnews.pl	13	6,3
LoveKrakow.pl	13	6,3
Krakow.Naszemiasto.pl	10	4,8
OnetKrakow.pl	21	10,1

Liderem po względem liczby publikacji zawierających terminologię związaną z dialogiem obywatelskim okazała się „Gazeta Wyborcza”. W wersji drukowanej „Gazety” i na jej profilu internetowym opublikowano łącznie ponad 30% wszystkich przekazów z poszukiwanymi wyrażeniami. Co więcej, w dzienniku tym odnotowano największą różnorodność terminów związanych z dialogiem obywatelskim. Co najmniej raz użyto w tekstach każdego z poszukiwanych pojęć. W prawie połowie materiałów (30) autorzy posługiwali się więcej niż jednym z wyróżnionych terminów. Najczęściej pisano o budżecie

obywatelskim, ale w porównaniu do pozostałych badanych mediów, dysproporcja między częstotliwością stosowania tego terminu w stosunku do ukazywania się pozostałych wyrażeń nie była aż tak duża. Odnaleziono go w 16 publikacjach. Dla porównania, sformułowania „społeczność lokalna” użyto w 16 przekazach, „organizacja pozarządowa” i „organizacja III sektora” łącznie w 12 publikacjach, „inicjatywa lokalna” w 10 materiałach, „sfera publiczna” w 6 przekazach. Termin „dialog obywatelski” zastosowano bezpośrednio w 13 materiałach, w 11 z nich pojawiły się też takie inne wyrażenia, jak: „partycypacja obywatelska” (w trzech materiałach), „społeczeństwo obywatelskie” (w jednym materiale), „społeczność lokalna” (w siedmiu materiałach), „wspólnota lokalna” (w dwóch materiałach), „inicjatywa lokalna” (w trzech materiałach), „inicjatywa oddolna” (w dwóch materiałach) „polityka społeczna” (w dwóch materiałach), „organizacja pozarządowa” (w jednym materiale).

„Dziennik Polski” zajął drugie miejsce wśród badanych mediów w rankingu największej liczby zamieszczonych materiałów zawierających terminologię związaną z dialogiem obywatelskim. Na łamach gazety drukowanej oraz na jej portalu internetowym ukazały się 53 tego typu publikacje (ponad 25% wszystkich materiałów, w których odnaleziono wyróżnione w kluczu kategoryzacyjnym pojęcia). Dominował termin „budżet obywatelski”, którego użyto aż w 36 publikacjach. Co więcej, był to najczęściej jedyny z poszukiwanych terminów, występujący w tekście. Tylko w siedmiu publikacjach dotyczących budżetu obywatelskiego odnaleziono również inne pojęcia związane z dialogiem obywatelskim. Cztery razy ich autorzy użyli wyrażenia „społeczność lokalna”, po dwa razy pisali o „inicjatywie lokalnej” lub „inicjatywie oddolnej”, raz – obok terminu „budżet obywatelski” – pojawiło się sformułowanie „sfera publiczna”. Można zatem stwierdzić, że „Dziennik Polski” zakorzeniał terminologię związaną z oddolną aktywnością obywateli na poziomie lokalnym w kontekście dialogu obywatelskiego. Na łamach „Dziennika Polskiego” i na jego portalu internetowym termin „społeczność lokalna” był drugim najczęściej stosowanym wyrażeniem, odnalezionym w przekazach o problematyce

dialogu obywatelskiego. Użyto go w 16 przekazach. Pojęcie dialogu obywatelskiego pojawiło się bezpośrednio w dwóch materiałach. W jednej publikacji użyto wyrażenia „wspólnota lokalna”, w innej „demokracja uczestnicząca”.

W „Gazecie Krakowskiej” oraz na jej portalu internetowym odnaleziono o połowę mniej wyrażen związanych z dialogiem obywatelskim niż w „Gazecie Wyborczej” i jej profilu w sieci. W badanym okresie GK opublikowała 27 przekazów zawierających terminy wyróżnione w kluczu kategoryzacyjnym ODO (15,6% wszystkich publikacji tego typu). Podobnie jak w przypadku „Dziennika Polskiego”, w materiałach „Gazety Krakowskiej” dominowało pojęcie budżetu obywatelskiego. Użyto go w ponad połowie przekazów opublikowanych na łamach tego dziennika i na jego profilu internetowym (w 15 materiałach). W odróżnieniu od „Dziennika Polskiego”, w którym ani razu w badanym okresie nie użyto terminu „organizacja pozarządowa”, w „Gazecie Krakowskiej” pojęcie to stosowano często. Zanotowano siedem materiałów, w których autorzy tekstów pisali o organizacjach pozarządowych. Trzy razy termin ten pojawił się jako jedyny spośród poszukiwanych wyrażen w materiale badawczym. W pozostałych publikacjach wystąpił on obok innych wyrażen: „budżetu obywatelskiego” (trzy razy), „inicjatywy lokalnej” (dwa razy) i „ruchu obywatelskiego” (jeden raz). W materiałach „Gazety Krakowskiej” pojawiły się także sformułowania „sfera publiczna” (w czterech publikacjach), „społeczność lokalna” (w dwóch) i „inicjatywa lokalna” (w jednym). „Dialog obywatelski” odnaleziono również tylko w jednym materiale.

Portal Onet.pl zamieścił w badanym okresie 21 przekazów, w których zastosowano terminologię związaną z problematyką dialogu obywatelskiego (ponad 10% wszystkich materiałów), co klasyfikuje go na czwartej pozycji wśród wszystkich badanych mediów i na pierwszym miejscu wśród badanych portali internetowych niebędących profilami dzienników. Większość przekazów zawierała tylko jedno z poszukiwanych wyrażen. W przeważającej większości było to pojęcie budżetu obywatelskiego, które odnaleziono w 14 przekazach. Tylko w jednym materiale obok tego pojęcia pojawiły się wyrażenia

„inicjatywa lokalna” i „kapitał społeczny”. W pozostałych publikacjach, zamieszczonych na portalu Onet.pl, użyto następujących wyrażień związanych z dialogiem obywatelskim: „inicjatywa lokalna” (w czterech materiałach), „sfera publiczna” (w dwóch materiałach), „inicjatywa oddolna” i „organizacja pozarządowa” (w jednym materiale). Pojęcie dialogu obywatelskiego pojawiło się bezpośrednio tylko w jednej publikacji. Nie towarzyszyło mu żadne z pozostałych wyrażień.

Na portalach KRKnews oraz LoveKrakow odnotowano w badanym okresie po trzynaście, a na portalu NaszeMiasto dziesięć materiałów zawierających poszukiwaną terminologię. Podobnie jak w przypadku Onet.pl, również na pozostałych informacyjnych portalach internetowych dominowało pojęcie budżetu obywatelskiego. Na portalu LoveKrakow ukazało się 11 materiałów, w których użyto tylko tego terminu. W jednym materiale bezpośrednio pisano o dialogu obywatelskim. Tylko jedna publikacja zamieszczona na LoveKrakow zawierała trzy wyrażenia: „sfera publiczna”, „społeczność lokalna”, „wspólnota lokalna”. Większą różnorodnością pod względem zastosowanej terminologii dotyczącej dialogu obywatelskiego charakteryzował się przekaz KRKnews. Wprawdzie połowa materiałów zamieszczonych na tym portalu zawierała pojęcie budżetu obywatelskiego (7 materiałów), ale w ośmiu publikacjach odnotowano także inne wyrażenia. Sformułowania „organizacja pozarządowa” lub „organizacja III sektora” i „inicjatywa oddolna” zastosowane zostały w czterech materiałach, „partycypacja obywatelska” i „inicjatywa lokalna” pojawiły się w dwóch publikacjach. Portal NaszeMiasto najslabiej zakorzenił terminologię dotyczącą dialogu obywatelskiego. Wszystkie materiały zamieszczone w badanym okresie na tym portalu zawierały po jednym z poszukiwanych pojęć. W siedmiu przekazach użyto terminu „budżet obywatelski”, w dwóch – „sfera publiczna” i w jednym „ruch obywatelski”.

Porównanie terminologii stosowanej w opisie dialogu obywatelskiego w przekazach poszczególnych mediów pokazało, że dziennikarze prasy codziennej częściej używają profesjonalnych pojęć niż autorzy publikujący teksty na informacyjnych portalach internetowych. Stwierdzono wyraźne różnice w stosowaniu analizowanej

terminologii w przekazach badanych mediów, mimo że w każdym z nich dominowało pojęcie budżetu obywatelskiego. Zakres pojęć używanych do opisu dialogu obywatelskiego w dziennikach drukowanych i na ich profilach internetowych był bardziej różnorodny niż na portalach informacyjnych. KRKnews i LoveKrakow promowały w badanym okresie praktycznie wyłącznie pojęcie budżetu obywatelskiego. Jedynie Onet.pl stosował bardziej różnorodny zestaw wyrażeń do opisu sytuacji, w których zaistniał dialog obywatelski. Krakowskie dzienniki w różnym zakresie stosowały terminologię dotyczącą dialogu obywatelskiego. Przekaz „Gazety Wyborczej” zawierał pojęcia nawiązujące do różnych aspektów dialogu obywatelskiego. W publikacjach zamieszczonych w wersji drukowanej gazety i na jej profilu internetowym odnaleziono wszystkie z wyróżnionych w kluczu kategoryzacyjnym pojęć. W przekazie „Dziennika Polskiego” dominowała terminologia nawiązująca do aktywności społecznej na poziomie lokalnym, a w przekazie „Gazety Krakowskiej” zakorzeniano pojęcie organizacji pozarządowych.

ROZDZIAŁ 4

REPREZENTACJE MEDIALNE AKTORÓW DIALOGU OBYWATELSKIEGO

4.1. Operacjonalizacja pojęć, czyli kto uczestniczy w dialogu obywatelskim

Zgodnie z przyjętą w badaniach ODO optyką, czyli pojmowaniem dialogu obywatelskiego w wersji zinstytucjonalizowanej, podstawowymi aktorami na poziomie miasta są instytucje publiczne miasta oraz organizacje pozarządowe funkcjonujące w tym mieście. Jednak dla poszerzenia perspektywy badawczej oraz zwiększenia możliwości diagnostycznych uwarunkowań dialogu obywatelskiego w Krakowie, w badaniach uwzględniony został także trzeci aktor, a mianowicie obywatele.

Wychodząc od definicji dialogu obywatelskiego omówionej w rozdziale trzecim niniejszej książki, wyodrębniono zatem pięć kategorii aktorów, tj. uczestników dialogu obywatelskiego w Krakowie. Są to:

- Aktorzy reprezentujący władze Miasta Kraków.
- Inne instytucje miejskie.
- Organizacje pozarządowe (NGOs, *non-governmental organizations*), rozumiane jako

niebędące jednostkami sektora finansów publicznych i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia, z wyłączeniem m.in. partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych, fundacji, których jedynym fundatorem jest Skarb Państwa⁵⁰.

- Obywatele występujący kolektywnie (w tym m.in.: ruchy obywatelskie, komitety społeczne oraz różnego typu niezinstytucjonalizowane inicjatywy oddolne).
- Obywatele występujący indywidualnie (w tym: anonimowi mieszkańcy miasta oraz osoby, których dane personalne są podane w treści publikacji).

4.2. Kim są uczestnicy dialogu obywatelskiego w Krakowie?

W miastach funkcjonują instytucje powoływane do rozwijania dialogu obywatelskiego. W Krakowie w szczególności należą do nich: Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS), Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego (KRDPP), Rada Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa, Komisje Dialogu Obywatelskiego (KDO) oraz Miejskie Centrum Dialogu. Realizowane jest także zadanie publiczne pod nazwą Centrum Obywatelskie.

Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS) został powołany przez Prezydenta Miasta Krakowa w 2006 r. jako referat Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Miasta Krakowa. Obecnie Biuro MOWIS jest odrębnym wydziałem UMK. W jego strukturze

---

⁵⁰ *Organizacje pozarządowe. Podstawowe pojęcia*, Departament Ekonomii Społecznej i Pożytku Publicznego, <http://www.pozYTEK.gov.pl/Podstawowe,pojecia,380.html> (dostęp: 13.03.2017).

funkcjonują: Samodzielne Stanowiska Organizacyjno-Finansowe, Referat ds. Partycypacji Społecznej i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi, Samodzielne Stanowiska Nadzoru nad Stowarzyszeniami i Fundacjami oraz Referat ds. Młodzieży i Seniorów⁵¹.

W kontekście dialogu obywatelskiego najważniejszą rolę w MOWIS pełni Referat ds. Partycypacji Społecznej i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi, którego kompetencje obejmują w szczególności: koordynowanie działań w zakresie współpracy samorządu Miasta Krakowa z mieszkańcami oraz wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego; inicjowanie, wspieranie i koordynowanie projektów i programów społecznych promujących i rozwijających formy współpracy Gminy Miejskiej Kraków z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi oraz integrowanie ich środowisk. W zakres działalności Referatu wchodzi także m.in.:

- współpraca z radami i zarządami dzielnicowymi w zakresie realizacji zadań dzielnic oraz inicjatyw społecznych,
- rozpatrywanie wniosków o powołanie Komisji Dialogu Obywatelskiego oraz współpraca z powstałymi Komisjami Dialogu Obywatelskiego,
- przygotowywanie analiz, raportów, rekomendacji w zakresie współpracy Urzędu Miasta Krakowa z mieszkańcami,
- organizacja konkursu pn. „Filantrop Krakowa”,
- upowszechnianie informacji na temat zasad tworzenia i funkcjonowania organizacji pozarządowych oraz pomoc we wzmocnieniu ich struktur,
- prowadzenie i rozwijanie portalu dla organizacji pozarządowych www.ngo.krakow.pl,

---

51 *Biuro Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych*, BIP Miasto Kraków, <https://www.bip.krakow.pl/?id=32&sub=struktura&query=id%3D1211849%26pz%3D1> (dostęp: 20.07.2017).

- koordynacja i realizacja Programu Otwarty Kraków⁵².

Pełna lista zadań Referatu ds. Partycypacji Społecznej i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi znajduje się w aneksie.

Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego (KRDPP) to organ konsultacyjno-opiniodawczy Prezydenta Miasta Krakowa w zakresie współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi, który został powołany po raz pierwszy w 2012 roku⁵³. W 16 osobowej Radzie zasiada ośmiu przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz ośmiu przedstawicieli samorządu – po czterech wskazanych przez Radę oraz Prezydenta Miasta Krakowa. Do zadań tej rady należy w szczególności: opiniowanie projektów strategii i polityk miejskich, opiniowanie projektów uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących sfery zadań publicznych określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wyrażanie opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych, promowanie dobrych praktyk współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi⁵⁴.

Rada Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa jest organem doradczym Prezydenta Miasta Krakowa. Do jej zadań należy m.in. przeprowadzenie monitoringu realizacji zadań wybranych do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego oraz opiniowanie zasadności

---

52 *Biuro Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych: Referat ds. Partycypacji Społecznej i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi*, BIP Miasto Kraków, <https://www.bip.krakow.pl/?id=32&sub=struktura&query=id%3D1212088%26amp%3Bpz%3D2> (dostęp: 20.07.2017).

53 *Zarządzenie nr 2179/2016 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 22.08.2016 r. w sprawie powołania Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego*, http://www.bip.krakow.pl/zarządzenie/2016/2179/w_sprawie_powolania_Krakowskiej_Rady_Dzialalnosci_Pozytku_Publicznego.html (dostęp: 13.03.2017).

54 *Uchwała nr XLI/731/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie trybu powoływania członków oraz organizacji i trybu działania Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego*, https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=167&sub_dok_id=167&sub=uchwala&query=id%3D21385%26typ%3Du (dostęp: 13.03.2017).

złożonych protestów mieszkańców wobec negatywnej oceny prawnej zgłoszonych propozycji zadań⁵⁵. W skład Rady Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa wchodzi sześciu przedstawicieli organizacji pozarządowych, dziewięciu przedstawicieli Prezydenta Miasta Krakowa, sześciu przedstawicieli Rady Miasta Krakowa, dziesięciu przedstawicieli Rad i Zarządów Dzielnic oraz sześciu przedstawicieli Wnioskodawców do budżetu obywatelskiego miasta Krakowa⁵⁶.

Komisje Dialogu Obywatelskiego (KDO) należą do gremiów inicjatywno-doradczych, tworzonych przez organizacje pozarządowe oraz Miasto Kraków. Do zadań KDO należy m.in. opiniowanie projektów uchwał RMK i innych dokumentów, określanie potrzeb społecznych w zakresie działalności danej KDO i przedstawianie propozycji ich rozwiązania, opiniowanie dokumentów strategicznych, współpraca z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego⁵⁷. W okresie badań funkcjonowało osiem KDO⁵⁸:

- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Rewitalizacji Nowej Huty,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Kultury,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Środowiska,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Zdrowia,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Osób Niepełnosprawnych,

---

55 Kompetencje Rady określa Zarządzenie nr 579/2015 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 11.03.2015 r. w sprawie powołania Rady Budżetu Obywatelskiego miasta Krakowa, http://www.bip.krakow.pl/zarządzenie/2015/579/w_sprawie_powolania_Rady_Budżetu_Obywatelskiego_miasta_Krakowa.html (dostęp: 13.03.2017); *Zostań członkiem Rady Budżetu Obywatelskiego*, BIP Miasto Kraków, http://www.bip.krakow.pl/?news_id=80272, (dostęp 17.03.2017).

56 *Skład Rady Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa*, Budżet Obywatelski, http://budzet.krakow.pl/strona_glowna/207142,artykul,sklad_rady_budżetu_obywatelskiego_miasta_krakowa.html, (dostęp 17.03.2017).

57 Załącznik do Zarządzenia nr 2638/2014 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 19.09.2014 r. w sprawie przyjęcia regulaminu tworzenia oraz zasad funkcjonowania Komisji Dialogu Obywatelskiego.

58 W lipcu 2017 roku powstała dziesiąta KDO ds. Przeciwdziałania Uzależnieniu.

- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Bezpieczeństwa,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Młodzieży,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Poprawy Aktywności Społecznej w Promowaniu Zdrowego Stylu Życia i Rekreacji Rowowej⁵⁹.

Centrum Obywatelskie to zadanie publiczne, zlecone organizacjom pozarządowym w ramach konkursu ofert, którego realizację nadzoruje Biuro Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych. Organizacja pozarządowa, która wygrywa konkurs, otrzymuje dotację oraz prawo do korzystania z lokalu na Stadionie Miejskim im. Henryka Reymana w Krakowie. Celem działalności Centrum Obywatelskiego powinno być:

- zwiększanie skuteczności NGO i grup nieformalnych w realizacji ich misji,
- zwiększanie zaangażowania obywatelskiego mieszkańców Krakowa poprzez m.in. działania edukacyjne i wspierające, animację współpracy, sieciowanie i budowanie partnerstw, animację lokalnej aktywności mieszkańców/grup nieformalnych/NGO,
- działania informacyjno-promocyjne,
- pośrednictwo wolontariatu,
- udostępnianie i wynajem powierzchni organizacjom pozarządowym i mieszkańcom,
- realizacja zadań wynikających z Programu Współpracy na rok 2017 GMK z organizacjami pozarządowymi.⁶⁰

Ostatni otwarty konkurs ofert na realizację tego zadania publicznego wygrało Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS

---

⁵⁹ Zob. skład komisji dialogu obywatelskiego: https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=52025 (dostęp: 13.03.2017).

⁶⁰ *Rozpoczął się konkurs na zadanie publiczne pn. „Centrum Obywatelskie”* (21.10.2016), Magiczny Kraków, http://krakow.pl/aktualnosci/204573,32,komunikat,rozpoczal_sie_konkurs_na_zadanie_publiczne_pn___centrum_obywatelskie_.html (dostęp: 14.03.2017).

– poprowadzi ono Centrum Obywatelskie w okresie od 1 marca 2017 r. do 31 grudnia 2018 roku⁶¹.

Miejskie Centrum Dialogu stanowi komórkę Urzędu Miasta Krakowa. Znajduje się ona w strukturze Wydziału Rozwoju Miasta, która odgrywa główną rolę w koordynacji prowadzonych konsultacji społecznych. Zakres działania Miejskiego Centrum Dialogu:

- wsparcie budowy aktywnego społeczeństwa obywatelskiego, przede wszystkim poprzez podejmowanie działań badawczych, diagnozowanie potrzeb społecznych mieszkańców Krakowa (badania ilościowe, ankiety, sondy uliczne; badania jakościowe, pogłębione wywiady indywidualne – IDI, zogniskowane wywiady grupowe – FGI) oraz działania informacyjne z zakresu komunikacji, dialogu społecznego, konsultacji społecznych (działania aktywizujące);
- tworzenie doraźnych punktów konsultacyjnych w ważnych procesach konsultacyjnych realizowanych przez komórki organizacyjne UMK lub miejskie jednostki organizacyjne;
- koordynacja i scentralizowanie wszystkich procesów konsultacyjnych realizowanych przez komórki UMK i miejskie jednostki organizacyjne;
- ujednoczenie i udostępnianie informacji mieszkańcom, zbieranie informacji dotyczących planowanych i realizowanych konsultacji społecznych przez komórki UMK i miejskie jednostki organizacyjne w jednym miejscu;
- podejmowanie działań mających na celu wsparcie i upowszechnianie wśród mieszkańców Krakowa idei społeczeństwa obywatelskiego czy samorządności, prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych, integrowanie społeczności lokalnej;

---

61 *Krafos poprowadzi Centrum Obywatelskie*, (23.02.2017), Magiczny Kraków, http://krakow.pl/aktualnosci/207858,29,komunikat,krafos_poprowadzi_centrum_obywatelskie.html (dostęp: 14.03.2017).

- prowadzenie serwisów www.dialoguj.pl oraz www.dialogspoleczny.krakow.pl⁶².

Pełna lista uwzględnionych w badaniach ODO aktorów dialogu obywatelskiego reprezentujących Miasto Kraków znajduje się w kluczu kategoryzacyjnym w aneksie. W aneksie umieszczono również pełne informacje na temat składów oraz kompetencji instytucji miejskich, predestynowanych do działania na rzecz rozwijania dialogu obywatelskiego w Krakowie.

Na potrzeby niniejszego badania ustalono, że występowanie w publikacjach prasowych lub internetowych aktorów reprezentujących Miasto Kraków oznacza pojawienie się co najmniej jednego z poniższych terminów:

- Rada Miasta,
- Urząd Miasta Krakowa,
- Wydział/Wydziały UMK,
- Prezydent Miasta Krakowa,
- Biuro lub Rzecznik Prasowy UMK,
- Zastępca Prezydenta ds. Inwestycji i Infrastruktury Tadeusz Trzmiel,
- Zastępca Prezydenta ds. Rozwoju Miasta Krakowa Elżbieta Koterba,
- Zastępca Prezydenta ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji Miasta Andrzej Kulig,
- Zastępca Prezydenta ds. Edukacji i Sportu Katarzyna Król,
- Przewodniczący Rady Miasta,
- Przewodniczący Rady Dzielnicy,
- Rada Dzielnicy,
- Radny/Radni Miasta, Radny/Radni Dzielnicy,
- samorząd (wyrażenie ogólne),
- Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS),

---

62 *Miejskie Centrum Dialogu*, BIP Miasto Kraków, <https://www.bip.krakow.pl/?id=32&sub=struktura&query=id%3D1154496%26amp%3Bpz%3D2> (dostęp: 14.03.2017).

- Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego (KRDP),
- Centrum Obywatelskie,
- Rada Budżetu Obywatelskiego,
- Miejskie Centrum Dialogu UMK,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Rewitalizacji Nowej Huty,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Kultury,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Środowiska,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Zdrowia,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Osób Niepełnosprawnych,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Bezpieczeństwa,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Młodzieży,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Poprawy Aktywności Społecznej w Promowaniu Zdrowego Stylu Życia i Rekreacji Rowowej,
- Komisje Dialogu Obywatelskiego – bez wyszczególniania.

Pozostali przedstawiciele władz miejskich ujęci w analizie, którzy często postrzegani są jako aktorzy dialogu obywatelskiego, to: Zarząd Infrastruktury Komunalnej i Transportu w Krakowie (ZIKiT), Zarząd Zieleni Miejskiej (ZZM), Zarząd Budynków Komunalnych (ZBK), Zarząd Infrastruktury Sportowej, Biuro Funduszy Europejskich przy UMK, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS), Grodzki Urząd Pracy w Krakowie, Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne (MPK), Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji (MPWiK), Straż Miejska⁶³.

Jednym z elementów badań ODO było określenie, którzy aktorzy dialogu obywatelskiego występują najczęściej w medialnych doniesieniach na jego temat w Krakowie. Wskazane badanie polega na określeniu proporcji udziałów aktorów odgórnych oraz oddolnych, a zatem sprawdzeniu, czy medialny obraz dialogu obywatelskiego w Krakowie ma charakter zrównoważony, czy też uwaga czytelników może być kierowana w stronę któregoś z uczestników dialogu.

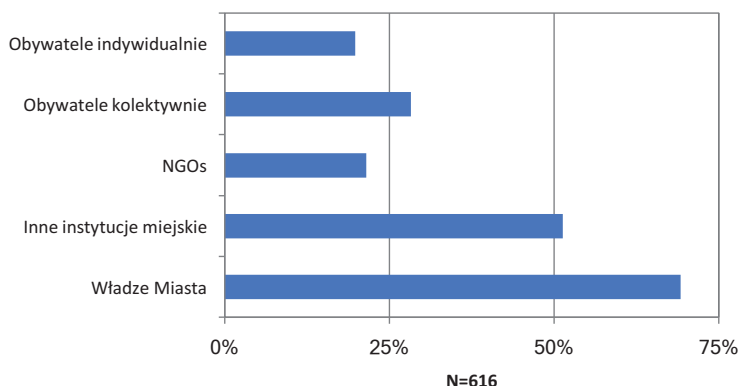
---

63 W dalszych częściach książki, w tym w zestawieniach statystycznych, określani są oni jako: „inne instytucje miejskie”.

4.3. Aktorzy dialogu obywatelskiego w Krakowie w ujęciu statystycznym

Analizując wyniki wystąpień poszczególnych aktorów dialogu obywatelskiego w Krakowie, przede wszystkim można zauważyć brak równowagi w medialnych reprezentacjach poszczególnych jego uczestników. Wysoki odsetek reprezentantów władz miejskich może być związany ze specyfiką pracy dziennikarzy – bliżej omówiono to w rozdziale 6.

Wykres 4.1. Reprezentacje procentowe poszczególnych aktorów dialogu obywatelskiego w próbie badawczej

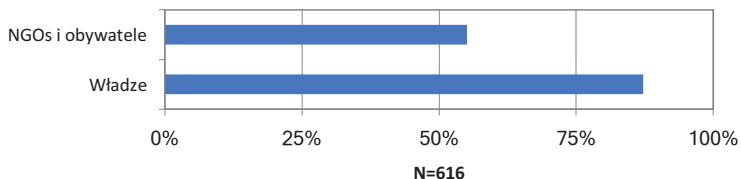

Jak widać, na wykresie 4.1 istnieje znacząca dysproporcja pomiędzy udziałem aktorów dialogu obywatelskiego w ujęciu instytucjonalnym. Reprezentanci Miasta Kraków pojawiali się w niemalże 70% jednostek analizy, natomiast reprezentanci organizacji pozarządowych tylko w 21%.

Warto jednak spojrzeć na dialog obywatelski w Krakowie w ujęciu biegunowym. Polega ono na sumarycznym zestawieniu występowania aktorów odgórnych, czyli wszystkich instytucji miejskich ujętych w badaniu, co stanowi 87% próby, z występowaniem sumarycznym wszystkich aktorów oddolnych, czyli zarówno organizacji pozarządowych,

jak i obywatele występujących kolektywnie oraz indywidualnie, których udział wynosi 55%. W takiej optyce ta dysproporcja okazuje się znacznie mniejsza.

Wykres 4.2. Reprezentacje procentowe odgórnych oraz oddolnych aktorów dialogu obywatelskiego w próbie badawczej

Jak wyglądają te reprezentacje aktorów, gdy spojrzymy na próbę badawczą, bardziej szczegółowo analizując poszczególne media?

Tabela 4.1. Występowanie aktorów dialogu obywatelskiego w badanych mediach

Medium	N	Władze miasta [%]	Inne instytucje miejskie [%]	NGOs [%]	Obywatele kolektyw. [%]	Obywatele indywid. [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	85	78	35	18	28	11
Dziennik Polski – portal	92	78	43	14	24	12
„Gazeta Krakowska” – gazeta	62	68	61	15	11	24
Gazeta Krakowska – portal	70	46	51	19	31	33
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	67	73	48	17	28	16
Gazeta Wyborcza – portal	101	66	55	28	28	15
KRKnews.pl	23	70	52	6	43	26
LoveKrakow.pl	36	72	64	5	28	39
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	64	57	5	86	25
OnetKrakow.pl	52	73	62	8	15	21
Ogółem	616	69	51	21	28	20

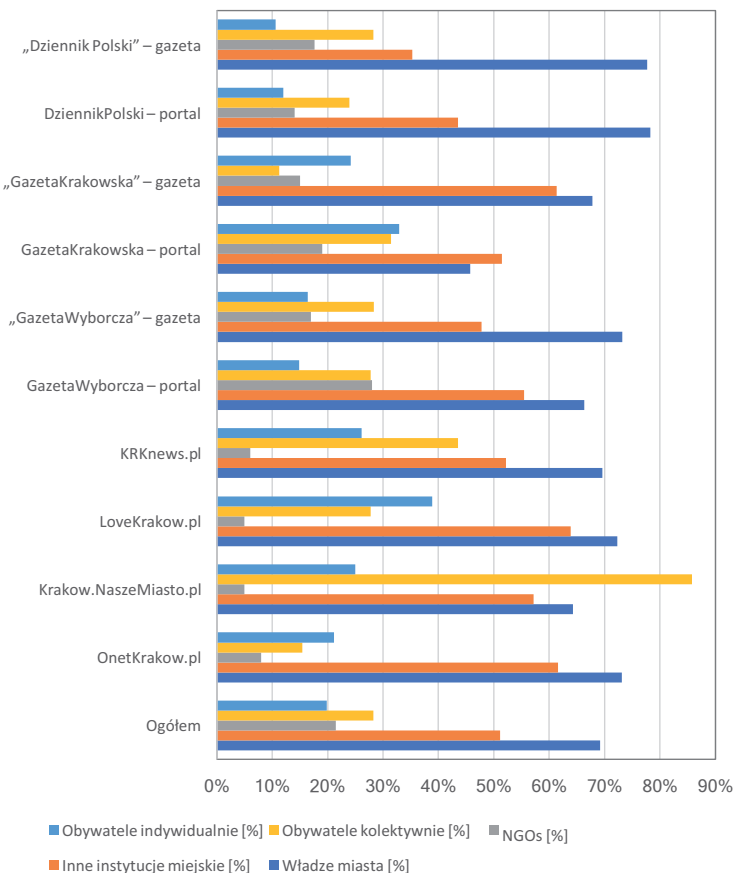
Uwaga: wartości nie sumują się do 100%, gdyż w jednym artykule mogło wystąpić wielu aktorów

Zestawienie wystąpień aktorów w poszczególnych mediach zaprezentowane w tabeli 4.1 pokazuje, że reprezentacja władz miasta jest, ogólnie rzecz ujmując, podobnie wysoka prawie we wszystkich z badanych mediów. Najwyższy udział występuje w „Dzienniku Polskim”, zarówno w gazecie, jak i w portalu wynosi on 78%. Najrzadziej przedstawiciele władz miasta pojawiali się w portalu „Gazety Krakowskiej” (46%).

Natomiast w przypadku wystąpień organizacji pozarządowych w poszczególnych mediach odnotowano dość istotny rozrzut co do wartości. Obecność NGOów najslabiej wypada w krakowskich portalach informacyjnych. W LoveKrakow.pl oraz Krakow.NaszeMiasto.pl wynosi ona zaledwie po 5%. Natomiast najczęściej o NGOach pisała krakowska „Gazeta Wyborcza” na swoim portalu internetowym – wystąpiły one w 28% publikacji.

Warto także podkreślić stosunkowo wysoki udział nieformalnych grup obywateli w medialnym dyskursie o dialogu obywatelskim. Wynosi on ogółem 28%, a zatem przewyższa odsetek wystąpień NGOów we wszystkich mediach, a w portalu Krakow.NaszeMiasto.pl, osiągając wartość 86%, przewyższa reprezentacje władz miasta w każdym z objętych monitoringiem mediów.

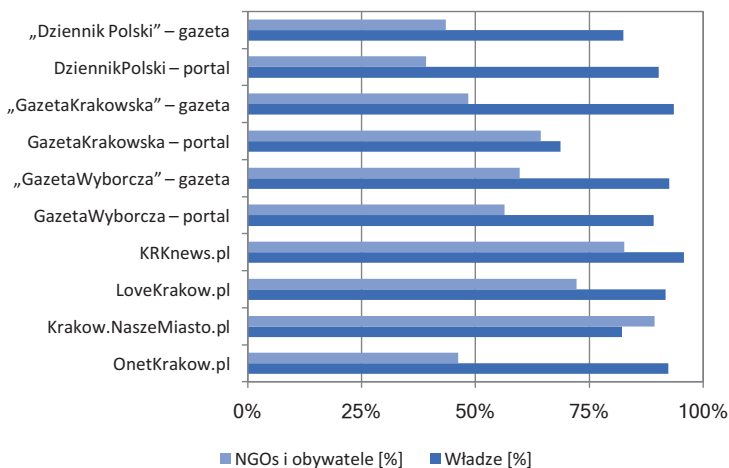
Także głosy obywateli występujących indywidualnie mają dość stabilną pozycję w lokalnej medialnej sferze publicznej. Najwyższy udział, o wartości 39%, odnotowano w portalu LoveKrakow.pl, natomiast najniższy – w wysokości 11% – w papierowym wydaniu „Dziennika Polskiego”.

Wykres 4.3. Występowanie aktorów dialogu obywatelskiego w badanych mediach

Zestawienie obecności władza-obywatele w poszczególnych mediach, które obrazuje wykres 4.4, pokazuje istotne zróżnicowanie udziału dwóch głównych kategorii aktorów dialogu obywatelskiego w poszczególnych mediach. Po zagregowaniu aktorów do dwóch grup, tj. aktorów odgórnych oraz oddolnych, można zauważyć, że tylko w przypadku portalu Krakow.NaszeMiasto.pl reprezentacja aktorów oddolnych osiągnęła wartości wyższe niż odgórnych. Aczkolwiek

należy tutaj odnotować, odwołując się do wyników zaprezentowanych na wykresie 4.3, że to wysoki odsetek nieformalnych grup jest główną przyczyną takiego rozkładu proporcji.

Wykres 4.4. Reprezentacje procentowe odgórnych oraz oddolnych aktorów dialogu obywatelskiego w poszczególnych mediach

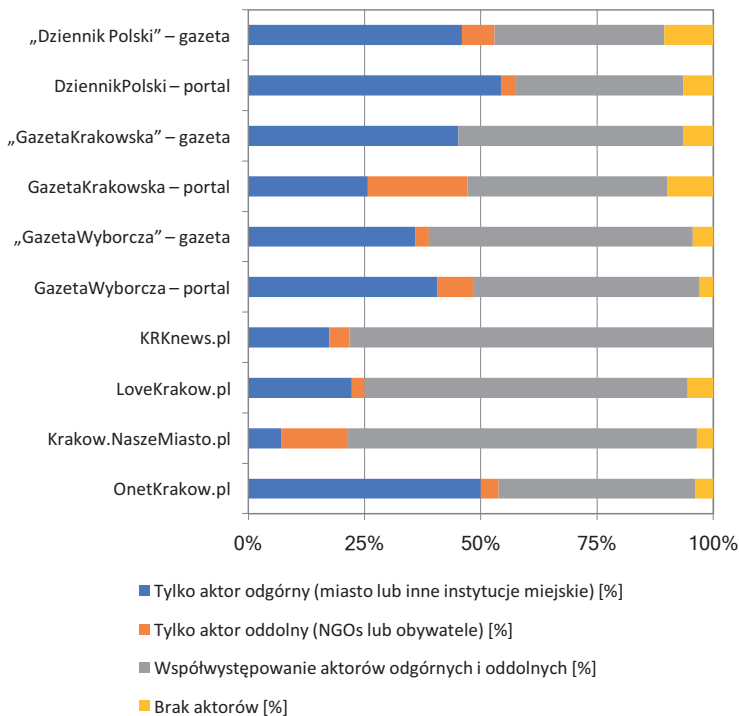
W 87% artykułów dotyczących dialogu obywatelskiego w Krakowie pojawił się co najmniej jeden reprezentant którejś z instytucji miejskich. Pomimo tego, że w wielu tekstach dziennikarze starali się pokazać oba punkty widzenia, tj. odgórny oraz oddolny, artykuły, w których występowali zarówno przedstawiciele jednostek miejskich, jak i organizacji pozarządowych lub innych zorganizowanych grup obywateli, stanowiły zaledwie 48,2%, czyli mniej niż połowę badanej próby. Wyłącznie władze miejskie występują w 39% artykułów, podczas gdy tylko aktorzy oddolni w 6,8% publikacji. Żaden z uwzględnionych w badaniach aktorów dialogu obywatelskiego nie wystąpił w 6% próby badawczej.

Analizując współwystępowanie aktorów w poszczególnych mediach, zaprezentowane na wykresie 4.5, można spostrzec, że krakowskie portale KRKnews.pl, Krakow.NaszeMiasto.pl oraz LoveKrakow.pl

osiągnęły najwyższy odsetek publikacji, w których wystąpili zarówno przedstawiciele władz miejskich, jak i obywateli. Wyniósł on odpowiednio: 78%, 75% oraz 69%.

Wykres 4.5. Występowanie oraz współwystępowanie odgórnych i oddolnych aktorów dialogu obywatelskiego w badanych mediach

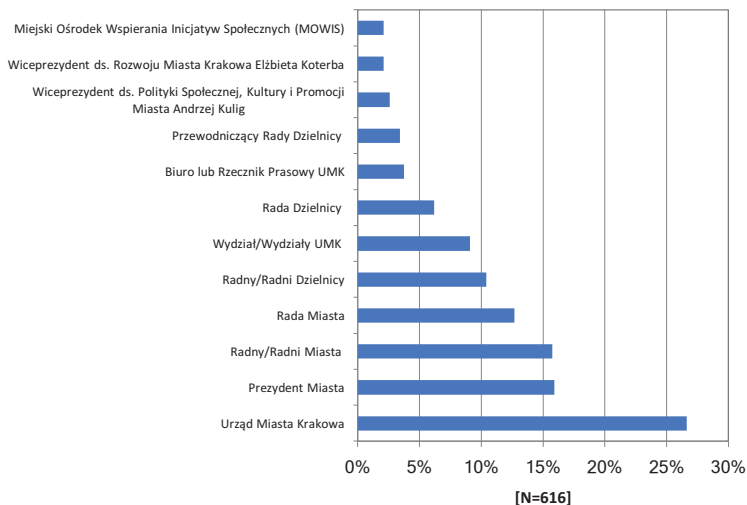

W przypadku „Dziennika Polskiego” oraz portalu „Gazety Krakowskiej” można zaobserwować najwyższy udział materiałów, w których nie wystąpił żaden z aktorów dialogu obywatelskiego – artykuły te stanowiły 11% oraz 10% wszystkich opublikowanych tekstów.

4.4. Miasto Kraków ma głos

Na wykresie 4.6 zaprezentowano najpopularniejszych aktorów reprezentujących władze miejskie. Jak widać, Urząd Miasta Krakowa to najczęściej występujący przedstawiciel władz miejskich, wystąpił w 27% jednostek analizy. Drugi w zestawieniu był prezydent miasta Jacek Majchrowski z wynikiem 16%. Podobny udział mieli radni miejscy. Wśród nich najczęściej pojawiali się: Dominik Jaśkowiec, Aleksander Miszalski, Grzegorz Stawowy, Michał Drewnicki, Łukasz Wantuch, Tomasz Urynowicz, Anna Szybist, Wojciech Krzysztoń, Edward Porębski.

Wykres 4.6. Występowanie aktorów dialogu obywatelskiego reprezentujących władze miejskie Krakowa w próbie badawczej

Analizując szczegółowo Urząd Miasta Krakowa jako aktora dialogu obywatelskiego, sprawdzano występowanie poszczególnych jednostek znajdujących się w strukturze UMK. Odnotowano, że najczęściej w tekstach dotyczących dialogu obywatelskiego pojawiali się reprezentanci następujących wydziałów (w kolejności uwzględniającej częstość

występowania): Biuro Prasowe, Wydział Architektury i Urbanistyki, Biuro Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych, Wydział Kształtowania Środowiska, Wydział Skarbu Miasta, Biuro Planowania Przestrzennego, Wydział Gospodarki Komunalnej, Wydział Spraw Administracyjnych, Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego, Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Wśród „innych instytucji miejskich” najliczniejszą reprezentację odnotowano dla Zarządu Infrastruktury Komunalnej i Transportu w Krakowie (ZIKiT) oraz Zarządu Zieleni Miejskiej (ZZM). Odsetek artykułów dotyczących dialogu obywatelskiego, w których pojawiły się ZIKiT oraz ZZM, wynosił odpowiednio 27% i 13%. Na trzecim miejscu znalazła się Straż Miejska z wynikiem 2%.

Warto tutaj zaznaczyć, że Zarząd Zieleni Miejskiej – młoda miejska jednostka organizacyjna, która powstała w 2015 roku, szybko znalazła swoje miejsce w medialnej sferze publicznej Krakowa.

4.5. Miasto – dzielnice się liczą?

Poddając analizie występowanie w artykułach dotyczących dialogu obywatelskiego różnego rodzaju przedstawicieli poszczególnych dzielnic miasta, w tym: obecność radnych dzielnicowych, przewodniczących rad dzielnic oraz samych rad dzielnic, ustalono, że najwyższy udział w lokalnej debacie publicznej na łamach badanych mediów miała Dzielnicę I Stare Miasto, następnie z niewiele niższą reprezentacją znajdują się: Dzielnicę III Prądnik Czerwony, Dzielnicę XIV Czyżyny, Dzielnicę XVIII Nowa Huta oraz Dzielnicę IV Prądnik Biały. Kolejne pozycje osiągnęły: Dzielnicę XVII Wzgórza Krzesławickie, Dzielnicę X Swoszowice, Dzielnicę VII Zwierzyniec, Dzielnicę XIII Podgórze, Dzielnicę VI Bronowice, Dzielnicę XV Mistrzejowice, Dzielnicę XVI Bieńczyce, Dzielnicę V Krowodrza, Dzielnicę XII Bieżanów-Prokocim, Dzielnicę IX Łagiewniki-Borek Fałęcki, Dzielnicę XI Podgórze Duchackie oraz Dzielnicę II Grzegórzki i Dzielnicę VIII Dębniki.

Warto tutaj odnotować, że niektórzy z radnych dzielnicowych pełnią także inne funkcje – najczęściej – radnych miejskich. Zatem ich umiejscowienie w medialnej sferze publicznej jest uzależnione od sposobu zaprezentowania ich przez dziennikarzy.

Ogólnie rzecz ujmując, można stwierdzić, że radni dzielnicowi występowali w badanym materiale w dwóch, niejako przeciwstawnych rolach. Pojawiali się bowiem jako reprezentanci władz, ale także w roli osób przemawiających w imieniu mieszkańców poszczególnych dzielnic Krakowa. Zatem ten aktor miejski w rzeczywistości często występował w roli aktora-obywatela, a niekiedy wręcz podejmował w jego imieniu różnego rodzaju aktywność, np. w formie składania interpelacji.

4.6. Organizacje pozarządowe i obywatele kolektywnie

NGOsy mają stosunkowo niską reprezentację w krakowskich mediach. Istnieje jednak kilka organizacji pozarządowych, o których dziennikarze często piszą. W badanym przedziale czasu należały do nich (w kolejności częstotliwości występowania): Stowarzyszenie Logiczna Alternatywa dla Krakowa, Stowarzyszenie Miasto Wspólne, Stowarzyszenie Pracownia Obywatelska, Instytut Myśli Obywatelskiej im. Stańczyka (Fundacja Stańczyka), Stowarzyszenie Krakowski Alarm Smogowy, Fundacja Pro-Prawo Do Życia, Stowarzyszenie Wspólne Czyżyny, Stowarzyszenie Kraków Miastem Rowerów, Fundacja Napraw Swoje Miasto.

W związku z trwającą debatą publiczną nad reformą edukacji, często w artykułach dotyczących dialogu obywatelskiego obecny był także Związek Nauczycielstwa Polskiego, a także pojedynczy jego reprezentanci, m.in. dyrektorzy szkół publicznych. W tekstach tych występowały różnego rodzaju stowarzyszenia skupiające rodziców, takie jak „Nie

dla chaosu w szkole”, „Rodzice przeciwko reformie edukacji”⁶⁴, jednak dziennikarze zazwyczaj pisali o nich zdawkowo, zaznaczając jedynie ich obecność oraz wsparcie dla nauczycieli czy też obawę o przyszłość swoich dzieci. Taki sposób opisywania wydarzeń może powodować, że uwaga czytelników będzie bardziej skupiona na dialogu społecznym, tzn. komunikacji pomiędzy przedstawicielami władzy a związkami zawodowymi, aniżeli na mającym tutaj także miejsce dialogu obywatelskim.

W krakowskich mediach pojawiało się także wiele zorganizowanych grup obywateli, działających w formie nieformalnej lub półformalnej, takich jak Społeczna Inicjatywa ADaSie czy Inicjatywa Witajcie w Krakowie. Co interesujące, sposób, w jaki dziennikarze pisali o różnego typu inicjatywach oddolnych, nie zawsze umożliwiał czytelnikowi rozpoznanie, czy ma do czynienia z organizacją pozarządową, czy też grupą nieformalną.

Warto także odnotować, że przedstawiciele lokalnych oddziałów partii opisywani byli niekiedy jako aktywiści miejscy (np. aktywiści miejscy z partii Razem, z partii Wolność).

---

64 P. Ogórek, A. Maj, (24.03.2017), *31 marca nauczyciele będą strajkować, ale boją się mówić, w których szkołach*, GazetaKrakowska.pl, <http://www.gazetakrakowska.pl/wiadomosci/krakow/a/31-marca-nauczyciele-beda-strajkowacale-boja-sie-mowic-w-ktorych-szkolach,11915268/> (dostęp: 24.03.2017).

ROZDZIAŁ 5

DOKUMENTY REGULUJĄCE DIALOG OBYWATELSKI W PRZEKAZIE KRAKOWSKICH MEDIÓW

Dokumenty polityki publicznej Miasta Krakowa, które odnoszą się do dialogu obywatelskiego prowadzonego na poziomie lokalnym, podobnie jak ustawy i podstawowe akty prawne regulujące działalność i wzajemną współpracę jednostek samorządowych z obywatelami i organizacjami pozarządowymi, to jedyne regulacje procesu dialogu obywatelskiego w Polsce, mogące wejść w zakres niniejszych badań. Z uwagi na fakt, że procesy konsultowania i współdecydowania władz z obywatelami są dla polskiego prawa pewnym *novum*⁶⁵, nie powstały na jego gruncie dotychczas uniwersalne normy zarządzania i prowadzenia tego procesu. Stąd też mnogość uregulowań (uchwał, strategii i ich ewaluacji) tworzonych na poziomie lokalnym, także w Krakowie, mających usprawniać funkcjonowanie instytucji dialogu obywatelskiego w mieście.

---

65 J. K. Stempień, *Dialog obywatelski w Polsce jako przykład działań pozornych*, „Przegląd Socjologiczny” 2009, nr 1, s. 120.

5.1. Prawne regulacje dialogu w przekazie medialnym

Z tego też powodu, poszukując odpowiedzi na postawione pytania badawcze, sformułowane w rozdziale metodologicznym, analiza zawartości artykułów dziennikarskich musiała objąć również dokumenty i akty prawne, regulujące funkcjonowanie dialogu obywatelskiego w Krakowie. W kluczu kategoryzacyjnym zawarto zatem zarówno podstawowe dwie ustawy dotyczące współpracy władz z zorganizowanymi obywatelami oraz regulujące organizację i wdrażanie narzędzi dialogu obywatelskiego, tj. *Ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz.U. 2010, Nr 234, poz. 1536) oraz *Ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz.U. 1990, Nr 16, poz. 95 z późn. zm.), jak i „uchwały Rady Miasta Krakowa”, „strategie rozwoju (miasta, województwa)”, „Roczny Program Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi” oraz „wyniki badań, ekspertyzy, raporty z ewaluacji”. Do odpowiedzi na pytanie dotyczące dokumentów dołączono również w narzędziu badawczym wariant „inne (wpisz jakie)”, dla tych zarządzeń, projektów, planów i innych regulacji, których nie sposób zebrać i zamknąć w jednej kompletnej liście odpowiedzi.

Przeprowadzona analiza 616 jednostek tekstowych wykazała, że dokumenty dotyczące dialogu obywatelskiego wystąpiły w nich łącznie 170 razy (w 27,6% artykułów). Co znaczące, najczęściej wskazań koderzy odnotowali właśnie dla odpowiedzi „inne (wpisz jakie)”, w której w sumie pojawiło się 97 innego rodzaju aktów prawnych, planów i projektów.

Tabela 5.1. Liczbowy rozkład wystąpień dokumentów związanych z dialogiem obywatelskim we wszystkich poddanych analizie artykułach

Rodzaj dokumentu	Liczba wystąpień dokumentu we wszystkich poddanych analizie artykułach
Strategia rozwoju (miasta, województwa)	21
Roczny Program Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi	2
Uchwała Rady Miasta Krakowa	28
<i>Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (24.04.2003)</i>	2
<i>Ustawa o samorządzie gminnym (8.03.1990)</i>	2
Wyniki badań, ekspertyzy, raporty z ewaluacji	18
Inne (wpisz jakie)	97

5.2. Dokumenty istotne z punktu widzenia mediów

W kategorii „inne”, która zdominowała powyższy rozkład występowania dokumentów, najczęściej pojawiały się plany miejscowego zagospodarowania przestrzennego (35 wskazań), które dotyczyły poszczególnych dzielnic i osiedli w mieście. Ze względu na częstotliwość występowania w artykułach, warto wyróżnić plany dla takich obszarów, jak: Ugorek-Fiołkowa, Bulwary Wisły, Skład Solny, Stradom, Czyży-ny – os. Dywizjonu 303 i 2 Pułku Lotniczego. Próbuąc sklasyfikować wszystkie dokumenty „inne”, obok planów miejscowego zagospodarowania przestrzennego, stworzono dodatkowe podkategorie analizy, takie jak: akty prawne na poziomie ogólnopolskim, dokumenty i akty obowiązujące na poziomie miasta, programy i projekty programów oraz inne (regulaminy).

Tabela 5.2. Rozkład liczbowy podkategorii dokumentów we wszystkich poddanych analizie artykułach

Rodzaj dokumentu – podkategoria	Liczba wystąpień dokumentu we wszystkich poddanych analizie artykułach
Plany zagospodarowania	35
Akty prawne na poziomie ogólnopolskim	19
Dokumenty i akty obowiązujące na poziomie miasta	24
Programy i projekty programów	16
Inne (regulaminy)	3

Wśród aktów prawnych obowiązujących na poziomie ogólnopolskim (19 wskazań) najczęściej wyróżniano ustawę o ochronie przyrody, ze względu na związek kwestii, które ona reguluje, z debatą o terenach zielonych w mieście. Obok tej ustawy w niniejszej kategorii wskazano także akty prawne: Kodeks cywilny, Kodeks postępowania karnego, Prawo budowlane, Prawo wodne, Prawo o ruchu drogowym, a także tzw. ustawę dekomunizacyjną oraz ustawę reformującą system edukacji.

Dokumenty obowiązujące na poziomie miasta natomiast, wskazane 24-krotnie, odzwierciedlały tematy mającej miejsce w badanym przedziale czasu debaty publicznej. Wśród nich znalazły się bowiem: kierunki rozwoju i zarządzania terenami zieleni w Krakowie na lata 2017-2030, plan ochrony dla parków krajobrazowych (m.in. Bielańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego) i kulturowych (Parku Kulturowego Nowa Huta), powiatowy program zwiększania lesistości miasta Krakowa na lata 2018-2040, uchwały krajobrazowa i dotycząca stref płatnego parkowania oraz projekt uchwały antysmogowej dla Krakowa.

Programy i projekty programów, będące trzecią kategorią klasyfikacji „innych” dokumentów, a dotyczące dialogu obywatelskiego, wystąpiły w analizowanych artykułach łącznie 16 razy. Choć mają one zgoła inny charakter aniżeli ustawy i nie regulują zasad funkcjonowania dialogu obywatelskiego w mieście, są istotne z punktu widzenia niniejszych badań z dwóch powodów. Po pierwsze, same projekty w zdecydowanej większości były przedmiotem prowadzonych

w Krakowie konsultacji społecznych, po drugie zaś, ich procedowanie jest bezpośrednim efektem potrzeby zaistniałej i przekazanej przez lokalną społeczność organom rządzącym. W grupie wskazywanych tego rodzaju programów i projektów wyróżnić zatem warto programy: „Nowa Huta Dziś” i „Mobilny Kraków 2017”, oraz projekty: projekt pn. „W sile wieku” oraz projekt Parku Kulturowego Nowa Huta.

Ponadto koderzy łącznie trzy wystąpienia przyporządkowali regulaminom, wśród których znalazły się: regulamin tegorocznej edycji budżetu obywatelskiego, regulamin Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego oraz regulamin Parku Miejskiego Bagry Wielkie, uchwalony przez Radę Miasta Kraków.

Biorąc pod uwagę 639 odpowiedzi udzielonych na pytanie o dokumenty, wywnioskować można, że nadmiar wskazań w stosunku do liczby analizowanych publikacji dowodzi współwystępowania niektórych dokumentów w poszczególnych tekstach. Analiza zebranych wyników wykazała, że najczęściej występującą relacją w artykułach pomiędzy aktami prawnymi jest zależność „strategii rozwoju (miasta, województwa)” i „wyników badań, ekspertyz, raportów z ewaluacji” oraz „uchwały Rady Miasta Krakowa” i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Łącznie 12 wskazanych przez koderów współwystępowań zachodziło głównie na łamach „Gazety Krakowskiej” (3 wskazania), portalu informacyjnego „Gazety Wyborczej” (3 wskazania) oraz portalu KRKnews.pl (2 wskazania). Pojedyncze zależności pomiędzy dokumentami odnotowano także w toku analizy dla „Gazety Wyborczej” w wersji drukowanej, portalu informacyjnego „Gazety Krakowskiej” oraz portali LoveKrakow.pl i Krakow.NaszeMiasto.pl.

Poszczególne media z różną częstotliwością odwoływały się do pełnych nazw dokumentów dotyczących dialogu obywatelskiego. Spośród 170 wszystkich wskazań aktów prawnych, aż 82 pojawiły się w tekstach opublikowanych na internetowych portalach informacyjnych redakcji prasowych: „Gazety Wyborczej”, „Dziennika Polskiego” i „Gazety Krakowskiej”. Odwołując się natomiast do liczby artykułów analizowanych z danego medium, największy odsetek publikacji zawierających wskazanie dokumentu w stosunku do wszystkich opublikowanych w danym

medium tekstów odnotować można dla portalu KRKnews.pl, „Gazety Wyborczej” i Krakow.NaszeMiasto.pl.

Tabela 5.3. Liczbowy i procentowy rozkład występowania dokumentów związanych z dialogiem obywatelskim w analizowanych artykułach, według medium

Medium	Liczba artykułów poddanych analizie z danego medium [N]	Liczba wystąpień dokumentów w medium	Udział wskazań dokumentów w artykułach poddanych analizie z danego medium [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	85	17	20
Dziennik Polski – portal	92	25	27,2
„Gazeta Krakowska” – gazeta	62	17	27,4
Gazeta Krakowska – portal	70	24	34,3
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	67	19	28,4
Gazeta Wyborcza – portal	101	33	32,7
KRKnews.pl	23	9	39,1
LoveKrakow.pl	36	7	19,4
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	9	32,1
OnetKrakow.pl	52	10	19,2
Ogółem	616	170	27,6

Otrzymany rozkład występowania dokumentów w analizowanych mediach dowodzi, że zdecydowanie częściej odwołują się do uregulowań prawnych większe redakcje, niż redakcje samodzielnie funkcjonujących portali internetowych. Wskazania procentowe udziału dokumentów w artykułach poszczególnych mediów dowodzą jednak, że mniejsze redakcje (mimo nielicznych publikacji dotyczących dialogu), podejmując tę problematykę, równie często jak redakcje prasowe sięgają do aktów i regulacji związanych z tym tematem.

Ponadto reporterzy lokalni bezapelacyjnie częściej sięgają do uregulowań, planów czy programów dotyczących ich miasta, z rzadka uciekając się z kolei do podstaw prawnych obowiązujących na poziomie ogólnokrajowym i stanowiących fundamenty dialogu obywatelskiego w Polsce. Wyniki analizy zawartości artykułów pod kątem występowania dokumentów uwydatniły tym samym ós zainteresowania

---

dziennikarzy konkretnymi tematami. Przebiega ona wzdłuż szeroko rozumianych kierunków rozwoju miasta (planów zagospodarowywania jego przestrzeni, strategii i inwestycji).

ROZDZIAŁ 6

DIALOG OBYWATELSKI W ŚWIETLE CYTOWANYCH WYPOWIEDZI

Cytat może pełnić dwojaką funkcję w przekazach dziennikarskich. Jest sposobem na podkreślenie wagi oraz wskazaniem autora danej wypowiedzi. Zwraca tym samym uwagę czytelnika na sprawy szczególnie istotnie. Z drugiej strony cytaty zrzucą z dziennikarza część ciężaru odpowiedzialności za napisane słowo, szczególnie gdy podaje się go w formie mowy niezależnej. Może zatem służyć przekazaniu informacji lub wyrażeniu opinii, od której dziennikarz chce się mniej lub bardziej zdystansować, bez straty dla wiarygodności całego artykułu.

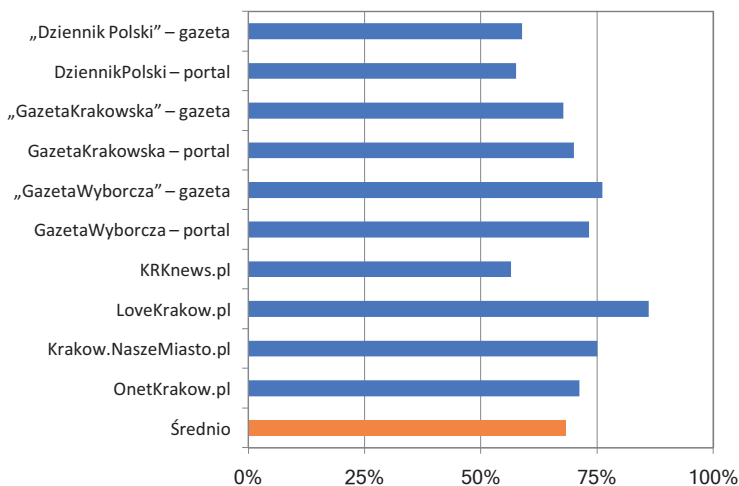
Cytowane mogą być osoby powszechnie znane lub nieznanne. Prawdziwość przytaczanych wypowiedzi osób znanych da się zweryfikować, w przeciwieństwie do zupełnie anonimowych lub występujących tylko z imienia bliżej nieokreślonych mieszkańców, obywateli, uczestników. W ramach badań nad dialogiem obywatelskim w Krakowie sprawdzono, kogo cytują media, jak to robią, a także jakie treści pojawiają się w przytaczanych wypowiedziach. Wychodząc od normatywnych wytycznych doktryny odpowiedzialności społecznej mediów, należało oczekiwać, że cytowania w dyskursach o dialogu obywatelskim będą rozłożone możliwie równomiernie między wszystkich uczestników dialogu. Wszelkie wyraźne i systematyczne zaburzenia proporcji aktorów dopuszczonych przez media do głosu wskazywałyby na stronniczość mediów. Tego typu zjawiska mogą ujawniać się na różnych poziomach analizy: w liczbie artykułów, w których ktoś jest cytowany,

rodzaju cytatów (dosłowne lub omówienia), długości cytatów (jedni mogą mieć więcej miejsca na wypowiedź, inni mniej), a także w tym, czy cytuje się tylko jedną stronę, czy obie.

Cytaty znalazły się w 421 artykułach, co stanowi 68% wszystkich artykułów bezpośrednio odnoszących się do dialogu obywatelskiego. Łącznie dziennikarze cytowali wypowiedzi innych osób 1504 razy, przy czym dosłowne przytoczenia czyichś słów stanowiły 62% tej liczby. Pozostałe przypadki miały formę mowy zależnej (omówienia wypowiedzi). Ujmując rzecz statystycznie, w przeciętnym artykule o dialogu obywatelskim, w którym przytaczano czyjeś słowa, znajdowały się dwa dosłowne cytaty i jedno omówienie wypowiedzi.

6.1. Cytowania w ujęciu statystycznym

Wykres 6.1. Odsetek artykułów, w których pojawił się przynajmniej jeden cytat

Jak widać na wykresie 6.1, między badanymi mediami nie występowały diametralne różnice w podejściu do używania cytatów w artykułach. Najbardziej korzystał z cytatów serwis KRKnews.pl, najczęściej LoveKrakow.pl. Prasa tradycyjna i jej internetowe odpowiedniki zasadniczo nie różniły się między sobą. Artykuły, w których nikt nie był cytowany, stanowiły wyraźną mniejszość we wszystkich badanych mediach.

W tych artykułach, w których pojawiały się cytowania (421 z 616), uśredniając, w przeważającej większości występowały cytaty dosłowne, czyli mowa niezależna (76%). Jednak szczegółowa analiza badanych mediów ujawnia ciekawe odstępstwa od tej generalnej zasady (tabela 6.1). Portal LoveKrakow.pl, który przodował w liczbie artykułów z cytatami (wykres 6.1), jednocześnie stronił od cytowania dosłownego, preferując mowę zależną. Uwagę zwraca także „Gazeta Krakowska”, której portal internetowy w stosunku do wydania tradycyjnego wyraźnie rzadziej korzystał z mowy niezależnej. Te przypadki nie zmieniają jednak ogólnej konkluzji, że dziennikarze, pisząc o dialogu obywatelskim, chętnie korzystają z cytatów dosłownych. W tabeli 6.1 umieszczono także informację o odsetku artykułów, w których pojawiają się cytaty anonimowe (co nie oznacza, że wyłącznie takie). Takie artykuły stanowią jedną czwartą ogółu, co należy uznać za raczej wysoką wartość. Najbardziej na anonimowe wypowiedzi powoływał się „Dziennik Polski” w wydaniu tradycyjnym, najczęściej media internetowe – KRKnews.pl i Krakow.NaszeMiasto.pl. Temu wątkowi poświęcono osobną część analizy.

Tabela 6.1. Rodzaj cytowania w zależności od badanego medium. Podstawą procentowania są tylko artykuły z przynajmniej jednym cytatem (N=421)

Medium	Liczba artykułów z cytatami	Mowa zależna [%]	Mowa niezależna [%]	Anonimowy [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	50	36	90	14
Dziennik Polski – portal	53	45	91	26
„Gazeta Krakowska” – gazeta	42	31	86	29
Gazeta Krakowska – portal	49	86	33	33
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	51	39	73	22
Gazeta Wyborcza – portal	74	46	85	23
KRKnews.pl	13	38	77	38
LoveKrakow.pl	31	90	42	29
Krakow.NaszeMiasto.pl	21	33	90	38
OnetKrakow.pl	37	41	84	11
Ogółem	421	49	76	24

Uwaga: wartości nie sumują się do 100%, gdyż w danym artykule mogła występować zarówno mowa zależna, jak i niezależna

Tabela 6.2 obrazuje, jak często w badanych mediach cytowano aktorów dialogu obywatelskiego. Podstawą procentowania są w tym przypadku wszystkie artykuły o dialogu, a zatem także te, w których nikt nie był cytowany. Wartości procentowe w tej tabeli można więc odczytywać jako prawdopodobieństwo tego, że dany tytuł prasowy zacytuje jakiegoś aktora przy okazji artykułu o dialogu obywatelskim. Zestawienie ogólne wskazuje, że najczęściej cytowano przedstawicieli władz miasta oraz innych instytucji miejskich, a najrzadziej przedstawicieli organizacji pozarządowych. Ten generalny schemat powtarza się w większości badanych mediów, poza portalem KRKnews.pl, który wyraźnie rzadziej niż inne tytuły cytuje przedstawicieli władz. Czy można stąd wyciągnąć wniosek o zaburzonej z korzyścią dla władzy medialnej reprezentacji głosów w dialogu obywatelskim? Dalsza analiza wskazała, że tak nie jest.

Tabela 6.2. Cytowania aktorów dialogu obywatelskiego w badanych mediach

Medium	N	Władze miasta [%]	Inne instytucje miejskie [%]	NGOs [%]	Obyw. kolekt. [%]	Obyw. indyw [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	85	39	21	12	20	15
Dziennik Polski – portal	92	38	20	11	20	16
„Gazeta Krakowska” – gazeta	62	44	39	19	8	23
Gazeta Krakowska – portal	70	33	21	19	19	29
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	67	48	24	18	25	18
Gazeta Wyborcza – portal	101	42	32	21	12	18
KRKnews.pl	23	13	13	17	13	13
LoveKrakow.pl	36	69	39	6	11	19
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	46	36	4	32	14
OnetKrakow.pl	52	37	42	6	6	15
Ogółem	616	41	28	14	16	19

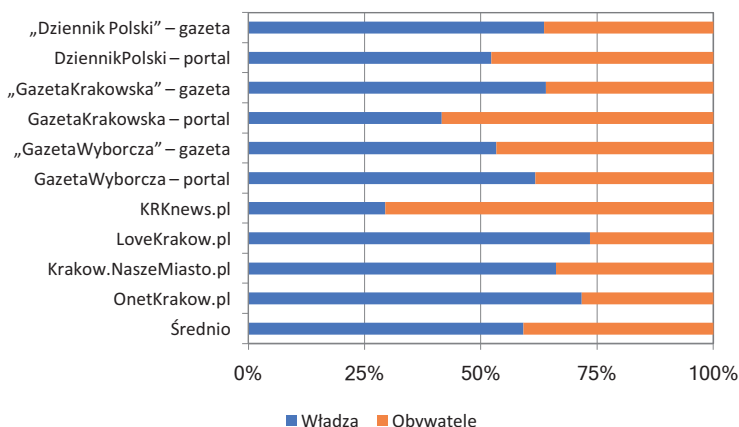
Uwaga: wartości nie sumują się do 100%, gdyż w jednym artykule mogło być cytowanych wielu aktorów

Inny obraz rozkładu głosów ujawnił się, gdy na poziomie cytatów sprowadzono pięć kategorii aktorów dialogu obywatelskiego do dwóch głównych grup: głosu władzy z jednej strony, a głosu obywateli z drugiej, co przedstawiono na wykresie 6.2. Taki podział jest fundamentem każdego dialogu realizowanego w sytuacji publicznej. W tym ujęciu dialog obywatelski w mediach cechuje się zrównoważeniem, a nieznaczną przewagą cytatów ze strony władzy dość łatwo wytłumaczyć realiami pracy dziennikarzy: uzyskiwanie przeznaczonych do druku komentarzy od urzędników należy do codziennej rutyny mediów.

Warto odnotować, że tradycyjne media z niewielkimi tylko odchyleniami realizowały normatywne wytyczne dziennikarstwa odpowiedzialnego społecznie. W „Dzienniku Polskim”, „Gazecie Krakowskiej” i „Gazecie Wyborczej” stosunek głosów władzy do głosów obywateli był bliski 1:1. Media internetowe – z wyjątkiem KRKnews.pl – bardziej skłaniały się do cytowania w pierwszej kolejności władz, ale głosy obywatelskie także były wyraźnie obecne. Odmienność KRKnews.pl można dodatkowo wyjaśnić tym, że portal ten w ogóle opublikował

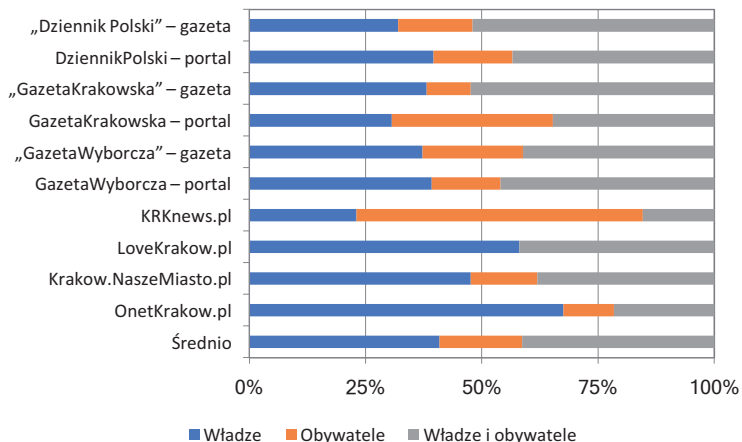
niewiele materiałów o dialogu obywatelskim, tylko 23, z czego jedynie 13 zawierało jakiegokolwiek cytaty. Interpretacja takich pojedynczych wyników musi zatem zakładać możliwość wystąpienia tzw. artefaktów statystycznych.

Wykres 6.2. Proporcje wypowiedzi władz i obywateli w badanych mediach

Jak wygląda wzajemna relacja wypowiedzi władz i obywateli na poziomie artykułów? W tym przypadku wyróżnione zostały trzy główne kategorie: (1) artykuły, w których cytowane były tylko władze, (2) te z cytowaną wyłącznie stroną obywatelską oraz (3) zawierające cytaty zarówno ze strony władz, jak i obywateli (wykres 6.3). Podstawą procentowania były jedynie te artykuły, w których pojawiał się przynajmniej jeden cytat (421 z 616).

Wykres 6.3. Rozkład procentowy artykułów z wypowiedziami tylko władz, tylko obywateli oraz wspólnie władz i obywateli.

Uśredniając, medialny dyskurs o dialogu obywatelskim w Krakowie objął w równym stopniu wypowiedzi tylko przedstawicieli władz, jak i jednocześnie wypowiedzi władz i strony obywatelskiej. Najrzadziej pojawiały się takie artykuły, w których obecny był głos tylko strony obywatelskiej. Działo się tak w 75 przypadkach. Ich szczegółowa analiza jakościowa pozwoliła wychwycić dynamikę dyskursu o dialogu obywatelskim. Artykuły z wypowiedziami wyłącznie strony obywatelskiej w większości dotyczyły początku jakiejś sprawy, której elementem była próba podjęcia dialogu z władzami miasta. Dziennikarze nagłaśniali tę sprawę, by następnie opisać jej dalszy ciąg, uwzględniając już głosy zarówno strony obywatelskiej, jak i władz. Prosty, lecz reprezentatywnym przykładem tego mechanizmu są dwa artykuły o tym samym problemie. Pierwszy zawiera tylko głos obywatelski.

Z mostu Wandy, łączącego Nową Hutę z Podgórzem, sływa woda i zalewa chodnik, który prowadzi do terenów Rodzinnego Ogrodu Działkowego „Wisła”. Działkowcy muszą brodzić w błocie. Tracą już cierpliwość. Są na tyle zdeterminowani

i zdenerwowani opieszałością urzędników, że ostatnio, wspólnie z prezesem Zdzisławem Walusiem, sami chwycili za miotły i zgarbiali z chodnika wodę i brud. Jak twierdzą, to już nie pierwszy raz, kiedy sami muszą reagować. Skierowali również pismo do Zarządu Infrastruktury Komunalnej i Transportu⁶⁶.

Drugi artykuł, opublikowany równo miesiąc później, zawiera rozwinięcie sprawy wraz z głosami przedstawicieli władz.

Działkowcy z Mogiły wczoraj po raz kolejny musieli mierzyć się z żywiołem. Podczas deszczu woda przeciekała przez most Wandy – przeprawę łączącą Nową Hutę z Podgórzem i zalewała dojsście do działek. Urzędnicy już w marcu obiecali pomoc, ale na razie robią to bardzo nieskutecznie. [...]

Na wniosek działkowców z prośbą do ZIKiT wystąpiła też Rada Dzielnicy XVIII Nowa Huta. – Odpływ jest w złym stanie, trzeba go udrożnić i trudno powiedzieć, dlaczego mimo obietnic ZIKiT jeszcze tego nie zrobił – mówi Stanisław Moryc, przewodniczący Dzielnicy XVIII Nowa Huta⁶⁷.

Identyfikacja zilustrowanego wyżej mechanizmu pozwala zinterpretować wykres 6.3 w perspektywie zrównoważonego dyskursu. Stosunkowo niski odsetek głosów wyłącznie obywatelskich ma uzasadnienie właśnie w tym, że reprezentują one początkowe fazy kształtowania się dialogu, które szybko przekształcają się w wielostronne dyskursy. Podobnie można traktować artykuły zawierające tylko cytowane wypowiedzi władz. Stanowiły one początek jakiejś sprawy, którą

⁶⁶ B. Dybała (27.03.2017), *Woda spływa z mostu i zalewa dojsście do działek*, GazetaKrakowska.pl, <http://www.gazetakrakowska.pl/wiadomosci/krakow/a/woda-splywa-z-mostu-i-zalewa-dojscie-do-dzialek,11922836/> (dostęp: 28.03.2017).

⁶⁷ M. Rogozik (27.04.2017), *Z mostu Wandy woda znów płynie strumieniami i zalewa działki*, Dziennik Polski – Kronika Krakowska 27.04.2017, s. B4.

zajęli się dziennikarze, albo były składową „dziennikarskiego śledztwa”, czyli reprezentowały naciski mediów na przedstawicieli władz, by te odpowiedziały na stawiane zarzuty lub wyjaśniły zgłoszony problem.

W dalszej kolejności sprawdzono, czy także w wymiarze długości cytatów można mówić o równowadze między głosami różnych aktorów dialogu. Media mogą przecież uwzględniać głosy różnych stron w artykule, ale jednym oferować więcej miejsca na wypowiedź, a innym mniej.

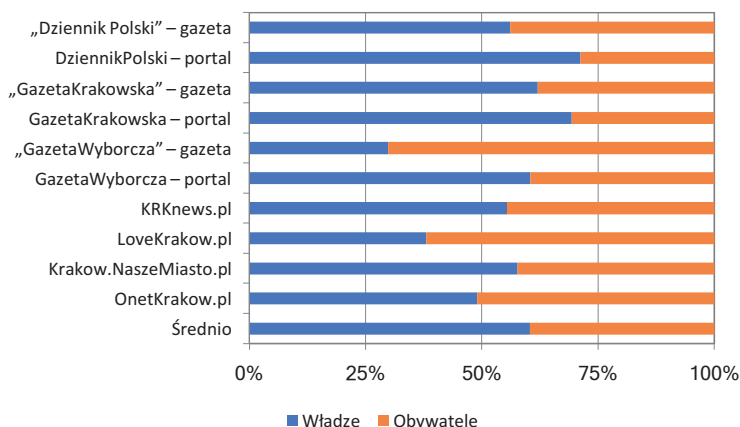
Przeciętny cytat w badanym materiale liczył 31 słów, co oznacza, że w typowym artykule mniej więcej 8% tekstu poświęcano przytoczeniu czyichś wypowiedzi. Nie zaobserwowano istotnych różnic między mową zależną i niezależną. Nie wykryto także zasadniczych rozbieżności między badanymi tytułami prasowymi w zakresie długości przeciętnego cytatu. Ogólna średnia 31 słów dobrze odzwierciedla długość cytatów w różnych mediach. Na tym tle wyróżniały się portal KRK-news.pl (znów), którego redakcja publikowała przeciętnie dłuższe cytaty (52 słowa) oraz tradycyjne wydanie „Gazety Wyborczej” (41 słów). Nie są to jednak różnice, które można by interpretować w kategoriach odmienności w komunikowaniu o dialogu obywatelskim w Krakowie.

Natomiast zaobserwowane zostały pewne różnice między badanymi tytułami prasowymi w zakresie długości przeciętnego cytatu w zależności od aktora dialogu obywatelskiego. Przeciętnie najdłuższe cytaty pochodziły od przedstawicieli władz miasta oraz innych instytucji miejskiej, a najkrótsze od obywateli występujących kolektywnie oraz reprezentantów organizacji pozarządowych. Lepszy obraz wzajemnych zależności uzyskano, agregując kategorie aktorów do dwóch grup: władz i obywateli (wykres 6.4). W takim ujęciu widać, że media w sposób względnie zrównoważony oddają miejsce władzom i obywatelom. Normatywnym ideałem okazał się portal OnetKrakow.pl, gdzie przeciętna długość wypowiedzi obu badanych stron dialogu obywatelskiego była równa.

Nieznaczną przewagę głosów władzy w ujęciu ogólnym (3:2) może zostać wyjaśniona wspomnianymi już realiami pracy dziennikarza:

łatwiej i szybciej można uzyskać wypowiedź urzędnika niż przedstawiciela strony obywatelskiej. Dotyczy to także długości tej wypowiedzi i jej spójności, co przekłada się na możliwość użycia jej bez zasadniczych zmian redakcyjnych.

Wykres 6.4. Proporcje długości cytatów władz i obywateli w badanych mediach

Interesujące jest porównanie wykresów 6.2 i 6.4. Portal KRKnews.pl wyraźnie częściej publikował głosy obywatelskie, ale równoważył je na poziomie długości cytatów, oddając mniej więcej tyle samo miejsca w artykule wypowiedziom władzy i obywateli. LoveKrakow.pl publikował więcej artykułów z wypowiedziami reprezentantów władzy, ale redakcja wyrównała tę dysproporcję długością cytatów po stronie obywatelskiej. W tradycyjnym wydaniu „Gazety Wyborczej” cytowano przedstawicieli władz równie często co obywateli, ale to obywatelom oddano więcej miejsca w artykułach, a w internetowym wydaniu tego tytułu działo się odwrotnie.

Porównanie liczby i długości cytatów skłania do wniosku, że zasadniczo redakcje dotrzymały normatywnych standardów reprezentowania różnych głosów dialogu obywatelskiego. Tam, gdzie liczebność głosów jednej strony dialogu przeważała, starano się ją zrównoważyć wielkością cytatów drugiej strony dialogu.

6.2. Cytaty anonimowe

W badanym materiale zacytowano 329 różnych osób albo wymienionych z nazwiska, albo możliwych do jednoznacznej identyfikacji poprzez wskazanie piastowanego stanowiska. Cytowano także osoby i grupy osób w sposób anonimowy lub quasi-anonimowy. Ten drugi typ anonimowości odnosi się np. do cytowania opublikowanych raportów, bez przywoływania w tekście artykułu nazwisk jego autorów. W takich przypadkach możliwa jest pośrednia identyfikacja autora wypowiedzi. Odnaleziono w sumie 183 wypowiedzi bliżej nieokreślonych lub przywołanych tylko z imienia mieszkańców, urzędników, przechodniów itp. Najwięcej anonimowych wypowiedzi było wśród reprezentantów organizacji pozarządowych i obywateli reprezentujących głosy kolektywne, najmniej wśród przedstawicieli władz miasta.

Tabela 6.3. Cytaty dosłowne, omówienia oraz głosy anonimowe w grupach aktorów dialogu obywatelskiego

Etykiety wierszy	N	Cytaty dosłowne [%]	Omówienia [%]	Anonimy [%]
Władze miejskie	537	61	39	5
Inne instytucje miejskie	353	63	37	7
Organizacje pozarządowe	186	68	32	13
Obywatele kolektywnie	197	59	41	13
Obywatele indywidualnie	231	60	40	11
Razem	1504	62	38	12

Rozkład danych w tabeli 6.3 pokazuje, że nie występowały zasadnicze rozbieżności ilościowe w sposobie cytowania przez media różnych aktorów dialogu obywatelskiego. Nieznacznie wyróżniają się organizacje pozarządowe, gdzie prawie trzy czwarte wypowiedzi to dosłowne cytaty, przy jednoczesnej względnie dużej liczbie cytatów anonimowych.

Nie musi to jednak oznaczać, że w artykule są przytaczane wyłącznie anonimowe wypowiedzi. Dziennikarze umiejętnie manewrują między podawaniem wypowiedzi możliwych i niemożliwych

do jednoznacznego przypisania konkretnej osobie. Ilustracją takiego zabiegu może być artykuł o inicjatywie ukierunkowanej na zmniejszenie kosztów administracji samorządowej. Fundacja Stańczyka wystąpiła do jednostek miejskich z zapytaniem o koszty użytkowania oprogramowania biurowego Microsoft Office, po czym wyniki kwerendy opublikowała w raporcie. „Gazeta Krakowska” poinformowała o tym tak:

Co wynika z uzyskanych odpowiedzi? Średnie roczne koszty używania MS Office wyniosły ponad 794 tys. zł. [...]

– Biorąc pod uwagę, że to dane z 43,8 proc. podmiotów, nie wydaje się nieuprawnionym założenie, że koszty ponoszone na pakiety MS Office przez Gminę Miejską Kraków przekraczają 1 mln zł rocznie – konkluduje Fundacja. [...]

– Postulujemy analizę opłacalności korzystania z MS Office. Sprawdzenie, czy są to pakiety dostosowane do danego stanowiska. Bo mogą to być maksymalne pakiety, podczas gdy pracownik używa tylko edytora tekstu – mówi Jan Niedoślął z Fundacji⁶⁸.

Wypowiedź, w której pojawia się oszacowanie kosztów w ujęciu krytycznym (1 mln zł rocznie), przedstawiona została w sposób quasi-anonimowy (quasi, bo czytelnik może dotrzeć do dostępnego w internecie raportu i odczytać na nim nazwisko autora). Rozwinięcie konkluzji zostało natomiast przytoczone wraz z podaniem nazwiska mówiącego, choć bez zaznaczenia, że oba cytaty łączy osoba tego samego mówcy.

Szczegółowa analiza pozostałych przypadków tego typu zabiegów skłania jednak do wniosku, że ich podstawą jest raczej chęć

⁶⁸ P. Ogórek (23.03.2017), *Kraków wydaje krocie na oprogramowanie. Fundacja ruga urzędników*, GazetaKrakowska.pl, <http://www.gazetakrakowska.pl/wiadomosci/krakow/a/krakow-wydaje-krocie-na-oprogramowanie-fundacja-ruga-urzednikow,11911584/> (dostęp: 24.03.2017).

stylistycznego zróżnicowania tekstu przez dziennikarza niż próba rozmycia odpowiedzialności za stawiane tezy. We wszystkich badanych przypadkach anonimowego cytowania przedstawiciele trzeciego sektora, czytelnik – przy odrobinie pracy własnej w publicznie dostępnych zasobach internetu – byłby w stanie dotrzeć do informacji identyfikujących autorów cytatów.

Inaczej wygląda kwestia cytatów anonimowych w grupie aktorów reprezentujących władze miejskie w Krakowie. To najliczniejszy zbiór cytowanych osób, a cytaty anonimowe pojawiają się stosunkowo rzadko (5%). Pełnią też inną funkcję: dziennikarz może tym sposobem przekazać czytelnikom ważną informację, której jednak przedstawiciele władz nie mogą oficjalnie zakomunikować. Tak dzieje się w przypadku spraw kontrowersyjnych, budzących emocje, a także w sytuacjach negocjacyjnych.

Ilustracją tego ostatniego przykładu, a przy okazji typowym przypadkiem anonimowego cytowania władz miejskich, jest artykuł „Gazety Wyborczej” dotyczący negocjacji w sprawie wykupu atrakcyjnej, zalesionej działki z rąk prywatnego właściciela. Właściciel oczekiwał od Urzędu Miasta zobowiązującej deklaracji, że miasto tę działkę od niego odkupi, ale władze uważały zaproponowaną cenę za zbyt wysoką. Tłem sporu były nowe regulacje prawne, umożliwiające ogołocenie działki z drzew. Właściciel publicznie przyznawał, że rozważa taką możliwość. Wywołało to niepokój społeczny, co doprowadziło do sytuacji dialogowej, w której mieszkańcy – także poprzez media – żądali bardziej zdecydowanej reakcji władz. „Gazeta Wyborcza” napisała:

Co jeśli do porozumienia nie dojdzie? Żadna ze stron oficjalnie o takim scenariuszu nie mówi, ale mieszkańcy Borku Fałęckiego martwią się, że wówczas już nic nie zatrzyma deweloperów przed wykarczowaniem i zabudową lasu. Z drugiej jednak strony krakowscy urzędnicy nie chcą działać pochopnie. – Jeśli od razu zgodzimy się na wszystkie warunki, w mieście zaczną się odzywać

kolejni „Ziobrowscy”, którzy pod groźbą wycięcia drzew będą chcieli nam coś sprzedać – słyszymy w magistracie⁶⁹.

Anonimowe cytowanie w podanym przykładzie pozwala na przekazanie stronie obywatelskiej w dialogu informacji uspokajającej, a jednocześnie stanowi metodę prowadzenia faktycznych negocjacji. Odbiorcami tego tekstu są nie tylko zaniepokojeni mieszkańcy, ale również druga strona sporu.

Opisany schemat anonimowego cytowania władz miasta powtórzył się kilka razy w badanym materiale. Zawsze chodziło o jakiś spór, w którym milczenie lub oszczędne komunikowanie władz Krakowa było podyktowane realiami negocjacyjnymi, ale jednocześnie budziło niepokój społeczny i generowało okazję do inicjacji dialogu obywatelskiego. Inne przypadki anonimowego cytowania władz miejskich pojawiały się w krótkich notatkach prasowych, w których decyzja o niepodawaniu nazwiska urzędnika na ogół ma uzasadnienie merytoryczne i wynika ze specyfiki zastosowanego gatunku prasowego. Ilustracją tego typu materiałów jest krótka notka z internetowego portalu „Dziennika Polskiego”, która w całości brzmi tak:

Mieszkańcy osiedla Oświecenia apelują o zasadzenie dodatkowej zieleni na terenie ogródka jordanowskiego znajdującego się w rejonie bloków numer 25, 26 i 27. Argumentują, że dzięki temu plac zabaw stanie się znacznie bardziej atrakcyjny. Urzędnicy miejscy zapewniają, że planują posadzić około 25 drzew w ramach realizacji projektu z budżetu obywatelskiego. Nastąpi to jednak dopiero jesienią. Wzdłuż chodnika przy blokach nr 28 i 31 za kilka miesięcy pojawić ma się też 15 dodatkowych drzew ozdobnych⁷⁰.

69 M. Waluś (16.05.2017), *Las Borkowski pójdzie na sprzedaż czy do wycinki?*, „Gazeta Wyborcza” – Gazeta Kraków, s. 1.

70 DziennikPolski24.pl (12.04.2017), *W Twojej dzielnicy – Mistrzejowice*, <http://www.dziennikpolski24.pl/region/a/w-twojej-dzielnicy,11977550/> (dostęp: 13.04.2017).

Do podobnych wniosków można dojść, analizując anonimowe wypowiedzi obywateli. Typowym przykładem takich cytatów były wypowiedzi mieszkańców, zwracających uwagę na jakiś publiczny problem, gdy dla informacyjności tekstu dziennikarskiego nie miała żadnego znaczenia ich identyfikacja. Cytat podnosił jednak wiarygodność całego tekstu, wskazując, że dziennikarz był obecny „w terenie”. Modelowym przykładem takiego artykułu jest spór o zabudowę os. Kolorowego w Nowej Hucie:

Nowohucianie z os. Kolorowego z przerażeniem patrzą, jak zabudowuje się kolejne zielone tereny między blokami. [...] Kilku dziesięciu nowohucian podpisało się już pod protestem przeciwko nowej inwestycji, a raczej przeciw temu, że urzędnicy w ogóle nie biorą ich pod uwagę podczas wydawania decyzji na zabudowę. – Dysponują terenami w naszym najbliższym sąsiedztwie, bez naszej wiedzy, i za naszymi plecami decydują, co powstanie przed oknami. To zakrawa na skandal – oburzają się mieszkańcy⁷¹.

Podsumowując, wykorzystywanie przez media anonimowych cytatów w materiałach o dialogu obywatelskim nie nosiło znamion manipulacji lub nierzetelności dziennikarskiej. Brak pełnej identyfikacji osób wypowiadających się w tekście był uzasadniony specyfiką artykułu i gatunku. Dziennikarze umiejętnie wykorzystywali cytaty do zwrócenia uwagi czytelników na kwestie szczególnie ważne, dodatkowo uwiarygadniając pisane artykuły.

---

71 M. Rogozik (8.06.2017), *Zabudowują os. Kolorowe. Okradają nas z zieleni i nie pytają o zdanie*, „Dziennik Polski” – Kronika Krakowska, s. B4-B5.

6.3. Cytowani przedstawiciele władz miasta

W badanym materiale odnaleziono 887 cytatów 145 różnych osób, reprezentujących władze miejskie lub inne instytucje miejskie. Połowa z nich została zacytowana w przynajmniej dwóch różnych artykułach. 10% najczęściej cytowanych przedstawicieli władz było przywoływanych w przynajmniej 9 różnych artykułach. Poniższe zestawienie uwzględnia te osoby.

Tabela 6.4. Najczęściej cytowani przedstawiciele władz miasta i innych instytucji miejskich (górny decyl)

LP	Osoba	Instytucja	Liczba artykułów	Długość przeciętnej wypowiedzi [słowa]
1	Jan Machowski	Urząd Miasta Krakowa	40	28
2	Michał Pyclik	Zarząd Infrastruktury Komunalnej i Transportu	32	31
3	Piotr Hamarnik	Zarząd Infrastruktury Komunalnej i Transportu	27	29
4	Piotr Kempf	Zarząd Zieleni Miejskiej	22	37
5	Dominik Jaśkowiec	Rada Miasta Krakowa	21	30
6	Jacek Majchrowski	Urząd Miasta Krakowa	19	42
7	Andrzej Kulig	Urząd Miasta Krakowa	14	48
8	Grzegorz Stawowy	Rada Miasta Krakowa	14	23
9	Aleksander Miszański	Rada Miasta Krakowa	13	29
10	Mateusz Drożdż	Rada Dzielnicy III Prądnik Czerwony	11	28
11	Elżbieta Koterba	Urząd Miasta Krakowa	10	33
12	Łukasz Franek	Zarząd Infrastruktury Komunalnej i Transportu	10	39
13	Mateusz Płoskonka	Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych	10	28
14	Tomasz Urynowicz	Rada Miasta Krakowa	10	35
15	Łukasz Wantuch	Rada Miasta Krakowa	9	41
16	Michał Drewnicki	Rada Miasta Krakowa	9	25
17	Tomasz Daros	Rada Dzielnicy I Stare Miasto	9	34

Wyniki obrazujące długość przeciętnej wypowiedzi muszą być umieszczone w kontekście. Przeciętna wypowiedź w całej puli

przedstawiciele władz miasta i innych instytucji miejskich wyniosła 30 słów, najdłuższa 156 słów (obszerny fragment listu Łukasza Wantucha), najkrótsza 3 słowa („to dobry pomysł” Pawła Skrzypca z Miejskiej Infrastruktury). Tylko jedna czwarta cytatów w tej grupie miała więcej niż 38 słów. Można zatem stwierdzić, że przedstawiciele władzy, których media najczęściej cytowały, nie dostawali jednocześnie ponadprzeciętnie więcej miejsca na wypowiedź. Z pewnością wyróżnia się Andrzej Kulig, Jacek Majchrowski, Łukasz Wantuch i Łukasz Franek, których wypowiedzi na ogół przewyższały średnią. Nie były to jednak różnice tak wyraziste, by wnioskować o specjalnym traktowaniu tych osób przez media. Ponadto, przy względnie niewielkiej liczebności próby, wyjątkowe przypadki zawyżają (lub zaniżają) wartości przeciętne. Jak można przypuszczać, tak właśnie stało się z wypowiedziami Andrzeja Kuliga (przeciętnie najdłuższe), które pochodzą z wywiadu udzielonego prasie.

Liderem rankingu częstości cytowania jest rzecznik prasowy Urzędu Miasta Krakowa (UMK) Jan Machowski. Najczęściej cytował go OnetKrakow.pl (11 artykułów). Artykuły, w których Machowski się pojawiał, obejmowały szerokie spektrum tematyczne, co stanowi oczywistą konsekwencję zajmowanego stanowiska. Najwięcej artykułów z jego cytatami poświęcono sprawom budowy lub odnowienia infrastruktury miejskiej (8 artykułów), powstaniu i utrzymaniu terenów zielonych (7), wydatkom miasta (7), problemom transportowym miasta (6) i budżetowi obywatelskiemu (5). Wypowiedzi Machowskiego były charakterystyczne dla zawodowych rzeczników: oszczędne w formie i treści, niekontrowersyjne w doborze słownictwa i argumentów, możliwie konkretne. Modelowym przykładem może być sprawa wykupu Lasu Borkowskiego:

W budżecie nie ma przewidzianych na ten cel pieniędzy, więc nie ma szans na wykup lasu w najbliższych miesiącach. Musimy pamiętać, że miasto jest zaangażowane w wykupy także innych

*nieruchomości i żeby kupić Las Borkowski, musi mieć formalne uzasadnienie dla takiej decyzji*⁷².

Piotr Hamarnik wraz z Michałem Pyclikiem tworzą sekcję prasową krakowskiego ZIKiT-u. Wypowiadali się głównie o transporcie, budowie infrastruktury, a także o porządku i estetyce przestrzeni publicznej. Hamarnika i Pyclika zacytowano razem w tym samym artykule tylko w dwóch przypadkach. W przeważającej większości media cytowały wypowiedzi albo jednego, albo drugiego. Wspólne ujęcie Michała Pyclika i Piotra Hamarnika w umowną kategorię „rzecznika ZIKiT-u” prowadzi do istotnego wniosku odnośnie cytowania przedstawicieli władz w krakowskich mediach: sprawy codziennej mobilności były (w sensie ilościowym) najważniejszym tematem dyskursu w ramach dialogu obywatelskiego. Wypowiedzi Pyclika i Hamarnika razem (z poprawką na dwa „wspólne” artykuły) pojawiły się w 57 artykułach, tworząc korpus 94 cytatów. To wyraźnie więcej niż wszystkie wypowiedzi rzecznika UMK, choć to on jest „centrum” komunikacyjnym w sprawach funkcjonowania miasta. W zdecydowanej większości przypadków wypowiedzi Pyclika i Hamarnika przywoływano w sprawach *stricte* merytorycznych: podawali daty, wyjaśniali procedury, opisywali stan prawny itd. Ale w porównaniu do np. rzecznika UMK Jana Machowskiego, częściej musieli zajmować stanowisko w kontrowersyjnych sporach. Typowym przykładem może być spór o budowę nowej drogi w niewielkiej odległości od budynków mieszkalnych przy ul. Kuźnicy Kołłątajowskiej. Mieszkańcy twierdzili, że zostali zaskoczeni przez ZIKiT, urząd odpowiadał, że droga powstaje na wniosek mieszkańców. Dziennikarskie śledztwo wykazało, że wniosek zgłosiła tylko jedna osoba, nie konsultując tego z innymi mieszkańcami. „Gazeta Krakowska” opisała te niejasności, przymuszając dodatkowo Pyclika do wyjaśnienia własnego stanowiska, co udało się tylko częściowo:

72 M. Waluś (16.05.2017), *Las Borkowski pójdzie na sprzedaż czy do wycinki?*, „Gazeta Wyborcza” – Gazeta Kraków, s. 1.

Dziwi to, że urzędnicy z ZIKiT-u w swoim piśmie do rady dzielnicy zaznaczyli, że o korektę przebiegu ulicy apelowali mieszkańcy. Natomiast w odpowiedzi na nasze pytania stwierdzają, że była to prośba jednej osoby. – Do Urzędu Miasta Krakowa zgłosił się mieszkaniec z takim wnioskiem. Został poinformowany, że to dosyć kontrowersyjny pomysł i może nie spotkać się z akceptacją pozostałych – twierdzi Michał Pyclik z ZIKiT-u. – Podczas jego wizyty ustalono, że ZIKiT zweryfikuje, czy pomysł ma więcej zwolenników. W tym celu wysłaliśmy zapytanie do dzielnicy – dodaje. Pytany o to, jak zapatruje się na tak kontrowersyjny pomysł, przedstawiciel ZIKiT-u odpowiedział, że nie ma zdania⁷³.

„Trzecim rzecznikiem ZIKiT-u” był jego wicedyrektor, Łukasz Franek. Jego wypowiedzi dotyczyły przede wszystkim zmian w zakresie dostępności miejsc postojowych, które Zarząd wprowadził wiosną 2017 roku. Franek, po części przymuszony wyjątkowo trudnym odbiorem społecznym zapowiadanych zmian, podkreślał, że „propozycje” – słowo-klucz w dyskursie dyrektora – to wynik licznych konsultacji między ZIKiT-em a mieszkańcami:

Przedstawiamy propozycję, która została opracowana po konsultacjach z mieszkańcami [...] Na całym tym odcinku ul. Dietla nie ma możliwości pozostawienia miejsc parkingowych. Mamy jednak propozycję, aby jeden pas jezdni w każdą stronę był wykorzystywany do postoju w nocy⁷⁴.

Prezydenta Jacka Majchrowskiego cytowano przy bardzo różnych tematach. Dwa z nich – infrastruktura transportowa i wydatki budżetowe – pojawiały się częściej niż inne (po 5 artykułów, w stosunku

⁷³ B. Dybała (03.04.2017), *Wyleją asfalt pod oknami?*, „Gazeta Krakowska”, s. 3.

⁷⁴ P. Tymczak (11.04.2017), *Rewolucja transportowa w centrum. Ulica Dietla bez parkowania w dzień*, DziennikPolski24.pl, <http://www.dziennikpolski24.pl/region/a/rewolucja-transportowa-w-centrum-ulica-dietla-bez-parkowania-w-dzien-wideo,11973945/> (dostęp: 12.04.2017).

do pojedynczych przypadków innych spraw). Jego wypowiedzi w sprawach transportowych zdradzały tę samą strategię komunikacyjną, co w przypadku Łukasza Franka. Świadomość złego odbioru społecznego uciążliwości transportowych wymuszała podkreślanie, że podjęte działania były konsultowane ze stroną obywatelską. Modelowym przykładem takiej wypowiedzi jest fragment tekstu „Gazety Krakowskiej” o budowie tramwaju na Górkę Narodową: „To jedna z największych inwestycji, którą miasto realizuje. Budowa wzbudza wiele emocji, ale odbyło się dużo spotkań z mieszkańcami, gdzie uwzględniono prawie ich wszystkie argumenty”⁷⁵. Jacek Majchrowski, z racji piastowanego stanowiska, mógł pozwolić sobie także na ostrzejsze w tonie wypowiedzi, które – co nie zaskakuje – prasa ochoczo drukowała, np. [o sprawie wykupu Lasu Borkowskiego]: „To jest szantaż. Właściciele przez 20 lat próbują sprzedać ten teren i nie mieli żadnego kupca. Korzystając z ustawy Szyszki chcą zmusić nas do wykupu”⁷⁶.

Podobną swobodą wypowiedzi dysponował wiceprezydent Andrzej Kulig, którego cytowano przede wszystkim przy okazji artykułów o budżecie obywatelskim. Kulig bronił zarówno idei budżetu obywatelskiego, jak i polityki miasta w tym zakresie. Jego wypowiedzi w wielu przypadkach były ostre i krytyczne względem ogółu życia polityczno-społecznego w Polsce, czego dowodzi np. ta z wywiadu dla „Gazety Wyborczej”:

[...] Nie jestem politykiem, nie muszę o nic walczyć i mogę mówić rzeczy niewygodne? Społeczeństwo obywatelskie w Polsce leży w gruzach. Nie interesujemy się życiem publicznym, nie chcemy

75 P. Ogórek (23.05.2017), *W końcu: tramwaj na Górkę*, „Gazeta Krakowska”, s. 3.

76 P. Ogórek (02.06.2017), *Chcą za las 16 mln. Jacek Majchrowski: to szantaż*, „Gazeta Krakowska”, s. 8.

brać w nim udziału. I dlatego uważam, że te prawie 600 projektów złożonych do tegorocznej edycji 'BO jest jednak sukcesem'⁷⁷.

Inaczej na tym tle wypadła wiceprezydent Elżbieta Koterba, cytowana przez media prawie wyłącznie przy okazji dialogu o estetyce przestrzeni miejskiej. Jej wypowiedzi przypominały komunikaty zawodowych rzeczników: emocjonalnie chłodne, zwięzłe, skoncentrowane na faktach, choć zdarzały się ciekawe wyjątki, jak np. komentarz uzasadniający wprowadzenie w Krakowie zakazu grodzienia osiedli:

Zamknięte osiedla są sprzeczne z tradycją Krakowa, w którym dominuje zabudowa kwartałowa, tworząca w swych wnętrzach przestrzenie dostępne dla mieszkańców. Budowane w ostatnich latach grodzone bloki zaburzają więzi społeczne, wychowywane w takich miejscach dzieci od małego uczą się izolacji'⁷⁸.

Wypowiedzi Piotra Kempfa, szefa Zarządu Zieleni Miejskiej, dotyczyły prawie wyłącznie spraw gospodarki terenami zielonymi w Krakowie, ale nie miały charakteru urzędniczych komunikatów. Kempf często podkreślał związek między podejmowanymi działaniami a oczekiwaniami społecznymi, przywołując przy tym różne narzędzia dialogu obywatelskiego. Przykładem może być sprawa rewitalizacji popularnego wśród krakowian miejsca letniego wypoczynku – Bagrów. Kempf o planach Zarządu Zieleni Miejskiej mówił tak:

77 R. Radłowska (05.04.2017), *Budżet obywatelski w Krakowie. Wiceprezydent: Jest marazm*, Wyborcza.pl – Gazeta w Krakowie, <http://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,21592428,budzet-obywatelski-w-krakowie-wiceprezydent-jest-marazm.html> (dostęp: 05.04.2017).

78 M. Kursa (28.04.2017), *Projekt uchwały krajobrazowej. Pożegnanie z zamkniętymi osiedlami*, Gazeta Wyborcza – Kraków – portal, <http://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,21715618,projekt-uchwaly-krajobrazowej-pozegnanie-z-zamknietymi-osiedlami.html> (dostęp 29.04.2017).

Najpierw na konsultacjach przedyskutowaliśmy z mieszkańcami, co powinno się w części wschodniej Bagrów znaleźć. W piątek studenci zaprezentują swoje prace, a jury razem z mieszkańcami wybierze najlepszą z nich – zapowiada dyrektor.

Wybrana koncepcja zostanie ponownie przedstawiona mieszkańcom na konsultacjach i być może zostaną wprowadzone do niej jeszcze jakieś zmiany. Na jej podstawie zostanie przygotowany projekt.

– Chcemy uzyskać pozwolenie na budowę jeszcze w tym roku, najpóźniej na początku przyszłego. Planujemy, że o ile nic się nie zmieni, w 2018 roku wschodnia część Bagrów będzie zrealizowana – zapowiada Kempf⁷⁹.

Dyrektor Miejskiego Ośrodka Wspierania Inicjatyw Społecznych Mateusz Płoskonka był cytowany przez media w artykułach o budżecie obywatelskim. W swoich wypowiedziach komentował przebieg zgłaszania propozycji do aktualnej edycji budżetu obywatelskiego, zwracał uwagę na charakter projektów, porównywał z poprzednimi edycjami. Pośród tych wypowiedzi, przy okazji komentarza do sposobów weryfikacji głosujących, znalazły się też ważne słowa dotyczące bardziej ogólnych kwestii dialogu obywatelskiego: „Jeśli chcemy poszerzać dostępność do BO, musimy zaufać mieszkańcom, bez tego partycypacja nie ma sensu”⁸⁰.

Cytaty radnych miasta, ogólnie rzecz biorąc, cechowały się dużą rozpiętością tematyczną, a czasami i większą swobodą w formułowaniu ostrzejszych w tonie wypowiedzi. Wypowiedzi Aleksandra Miszalskiego i Łukasza Wantucha dotyczyły spraw ochrony czystości

⁷⁹ J. Drath (30.03.2017), *Mała Chorwacja nad Bagrami*, LoveKrakow.pl, http://lovekrakow.pl/aktualnosci/mala-chorwacja-nad-bagrami_19547.html (dostęp: 01.04.2017).

⁸⁰ M. Rogozik (24.05.2017), *Głosowanie papierowe tak, ale z dowodem*, „Dziennik Polski”, s. 2K.

powietrza oraz porządku publicznego. Dominik Jaśkowiec, radny Platformy Obywatelskiej, wypowiadał się głównie o ochronie terenów zielonych oraz na temat spraw związanych z zezwoleniami na budowę w Krakowie. Nie szczędził przy tym krytyki pod adresem urzędników Urzędu Miasta Krakowa: „Wydział architektury nie ma serca do obrony terenów zielonych. Jeżeli tylko jest możliwość prawna, to wydaje pozwolenia. A powinno to trochę inaczej wyglądać”⁸¹. Z podobnej okazji do ostrzejszego komentarza korzystali m.in. Grzegorz Stawowy i Tomasz Urynowicz. Stawowy przy okazji wypowiedzi o planowaniu przestrzennym w Krakowie zwrócił uwagę na negatywną konsekwencję polityki małopolskiego wojewody: „Urząd wojewódzki wchodzi w kompetencje prezydenta miasta, podtrzymując postępowania, których często nie chce nawet sama gmina. Ingerencje są tak duże, że wojewoda współkształtuje miasto”⁸². Urynowicz, w podobnym kontekście, określił działania wojewody Józefa Pilcha jako „skandaliczne”⁸³, a radny Prawa i Sprawiedliwości Michał Drewnicki ripostował: „Gdyby Platforma opracowała projekt uchwały zgodnie z prawem, w ogóle nie byłoby teraz problemów”⁸⁴. Tego rodzaju wątki w dyskursie o dialogu obywatelskim zdarzały się bardzo rzadko, jednostkowo. W przeważającej większości albo wypowiadający koncentrowali się na meritum sprawy, albo dziennikarze redagowali ich wypowiedzi tak, by do czytelnika

---

81 P. Ogórek (02.05.2017), *Deweloperzy zabudują powstający Park Reduta murem bloków?*, NaszeMiasto.pl – Kraków, <http://krakow.naszemiasto.pl/artukul/deweloperzy-zabuduja-powstajacy-park-reduta-murem-blokow,4103381,art,t,id,tm.html> (dostęp: 03.05.2017).

82 P. Ogórek (07.06.2017), *Wojewoda też zabudowuje*, GazetaKrakowska.pl, <http://www.gazetakrakowska.pl/wiadomosci/krakow/a/krakow-wojewoda-tez-zabudowuje,12154296/> (dostęp: 08.06.2017).

83 R. Radłowska (29.03.2017), *Wyboista uchwała o chodnikach*, „Gazeta Wyborcza” – Gazeta Kraków, s. 4.

84 P. Drabik (29.03.2017) *Urzędniczy galimatias z 2 mln zł w tle. Uchwała o „Nowej Hucie Dziś” częściowo unieważniona*, DziennikPolski24.pl, <http://www.dziennikpolski24.pl/region/kronika-nowohucka/a/urzedniczy-galimatias-z-2-mln-zl-w-tle-uchwala-o-nowej-hucie-dzis-czesciowo-uniewazniona-video,11931278/> (dostęp 30.03.2017).

docierały wyłącznie informacje istotne z perspektywy skuteczności dialogu obywatelskiego.

6.4. Obywatele – liderzy opinii

Po obywatelskiej stronie dialogu badane media zacytowały 184 różne osoby. Na tę pulę złożyli się przedstawiciele organizacji pozarządowych, obywatele reprezentujący interesy kolektywne (np. przedstawiciele mieszkańców jakiegoś osiedla, ulicy itp.) oraz obywatele reprezentujący interesy indywidualne. Liczba cytowanych obywateli przewyższała ilość przywoływanych przedstawicieli władz, ale suma ich wypowiedzi była niższa o połowę i wyniosła 434 cytaty. Przeciętnego aktora ze strony obywatelskiej cytowano dwa razy tylko w jednym artykule. Jedynie 25% najczęściej cytowanych obywateli wypowiedziało się więcej niż w dwóch różnych artykułach, a tylko 10% (górną dechy) w więcej niż trzech. Ta górna dziesiątka stanowiła liderów opinii. To osoby, które odgrywają szczególną rolę w dialogu obywatelskim. Mając lepszy dostęp do mediów, mogą wypowiadać się w imieniu strony obywatelskiej, a tym samym skuteczniej niż inni kształtować dialog.

Tabela 6.5. Najczęściej przywoływani przedstawiciele strony obywatelskiej – liderzy opinii

LP	Osoba	Organizacja/kontekst	Liczba artykułów	Długość przeciętnej wypowiedzi [słowa]
1	Łukasz Gibała	stowarzyszenie Logiczna Alternatywa	8	30
2	Natalia Nazim	autorka zwięzłego projektu w Budzenie Obywatelskim	7	34
3	Adam Łączek	aktywista miejski	6	45
4	Jan Niedośpiał	stowarzyszenie Fundacja Stańczyka	5	41
5	Mariusz Waszkiewicz	stowarzyszenie Towarzystwo na Rzecz Ochrony Przyrody	5	51
6	Wojciech Ziobrowski	właściciel działki	5	38

LP	Osoba	Organizacja/kontekst	Liczba artykułów	Długość przeciętnej wypowiedzi [słowa]
7	Adam Kulpiński	stowarzyszenie Fundacja Pro – Prawo do Życia	4	34
8	Jacek Baran	stowarzyszenie Nowe Bronowice Inicjatywa Obywatelska	4	43
9	Przemysław Dziewitek	stowarzyszenie Pracownia Obywatelska	4	28
10	Tomasz Leśniak	stowarzyszenie Miasto Wspólne	4	35
11	Anna Brydniak	mieszkanka/aktywistka	3	13
12	Błażej Strzelczyk	dziennikarz/aktywista	3	69
13	Dariusz Bułka	przedstawiciel wspólnoty mieszkaniowej	3	46
14	Dariusz Tarnawski	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Przewoźników Osobowych	3	30
15	Dorota Łoboda	inicjatywa Rodzice Przeciw Reformie Edukacji	3	29
16	Kazimierz Walasz	Małopolskie Towarzystwo Ornitolologiczne	3	56
17	Łukasz Woźniak	Rodziny Ogród Działkowy „Wisła”	3	25
18	Marcin Dumnicki	stowarzyszenie Kraków Miastem Rowerów	3	61
19	Sebastian Kudela	inicjatywa Platforma Komunikacyjna Krakowa	3	18
20	Witold Liguziński	stowarzyszenie Obywatel na Straży	3	48
21	Zbigniew Myczkowski	ekspert	3	29

Otwierający zestawienie Łukasz Gibała szczególnie wyróżnia się na liście liderów opinii. Jako były zawodowy polityk dysponował zdecydowaną przewagą w dostępie do mediów w stosunku do wymienionych w tabeli innych liderów opinii. Formalnie jednak pełnił funkcję szefa organizacji pozarządowej, znalazł się więc po stronie obywatelskiej. Gibała wypowiadał się przede wszystkim z pozycji krytyka Jacka Majchrowskiego, uderzając m.in. w kwestię wykupu Lasu Borkowskiego. Charakterystyczne jest to, że Łukasz Gibała był cytowany niemal wyłącznie przez tytuły związane z tradycyjną prasą – „Gazetę Wyborczą”, „Dziennik Polski” i „Gazetę Krakowską”. Nowsze media internetowe, w tym niszowe portale, albo nie zabiegały o jego wypowiedzi, albo też spotykały się z odmową.

Natalia Nazim była autorką jednego ze zwycięskich projektów w poprzednich edycjach Budżetu Obywatelskiego w Krakowie. W czasie prowadzonych badań zasiadała w Radzie Budżetu Obywatelskiego. Była więc liderką opinii w klasycznym rozumieniu tego pojęcia i tak

też jej osobę potraktowały media. Nazim wypowiadała się na tematy proobywatelskich i prospołecznych zmian w Krakowie, m.in. wyjaśniała ideę *woonerfów* (ulic bez chodników i jezdni, o wspólnej przestrzeni dla pieszych i kierowców), informowała o postępach w realizacji jej własnego projektu (miniparku wodnego), wypowiadała się o zasadach działania budżetu obywatelskiego. Wypowiedzi te pełniły funkcję uwiarygadniającą w przekazach dziennikarskich, jako głos ze strony społecznej, równoważący informacje przekazywane przez władze miasta.

Do innego klasycznego przykładu autentycznego lidera opinii należał Adam Łaczek, aktywista związany z promocją ruchu rowerowego i alternatywnych form mobilności w Krakowie. Łaczka cytowano przede wszystkim przy okazji przetaczających się przez media dyskusji o wprowadzaniu ograniczeń postojowych dla kierowców. Zwracał uwagę na wady systemu zniżek na abonamenty postojowe dla mieszkańców stref, proponując własne rozwiązanie. Ta propozycja – powtórzona przez różne media – sprawiła, że jego głos traktowany był przez media nie w kategoriach „obywatelskiego uwiarygodnienia” innych też, ale jako oryginalne źródło nowej, kontrowersyjnej, a zatem dziennikarsko atrakcyjnej informacji.

Jana Niedośpiała media prezentowały jako przedstawiciela organizacji pozarządowej – Fundacji Stańczyka. Był cytowany przy okazji omawiania przez dziennikarzy jednego z raportów, w którym wskazywano na możliwość wprowadzenia istotnych oszczędności w UMK po rezygnacji z komercyjnego oprogramowania i zastąpienia go darmowym odpowiednikiem. Podobnie jak w przypadku Adama Łaczka, media potraktowały ten raport (i towarzyszące mu wyjaśnienia Niedośpiała) jako oryginalną informację o potencjale dialogowym.

Klasycznym liderem opinii był Tomasz Leśniak, znany z inicjatywy Kraków przeciw igrzyskom i kandydowania na urząd prezydenta Krakowa. Ale w przypadku badanego materiału media interesowały się niemal wyłącznie tym, że Leśniak wszedł w skład prezydenckiego zespołu ds. innowacji miejskich, co odczytano jako jego polityczną kapitulację. Przytoczone wypowiedzi Leśniaka skupiały się na obronie

własnego stanowiska oraz zwróceniu uwagi na kwestie nieprawidłowości przy tzw. zwrotach kamienic, którymi zajęło się powołane stowarzyszenie Miasto Wspólne. Krytykę działań miasta zawierały także wypowiedzi prezesa stowarzyszenia Kraków Miastem Rowerów Marcina Dumnickiego.

Mariusza Waszkiewicza, prezesa Towarzystwa na Rzecz Ochrony Przyrody, cytowano w różnych artykułach na temat ekologii. Głównie dotyczyły one wycinki drzew na mocy obowiązującego wówczas prawa liberalizującego wcześniejsze zasady. Waszkiewicz jest znaną postacią krakowskich mediów i często występuje jako lider opinii. Dlatego np. w „Dzienniku Polskim” podkreślano wagę uczestnictwa Waszkiewicza w dialogu obywatelskim w roli lidera opinii:

– Będziemy upominali się przede wszystkim o dwie rzeczy – mówi Mariusz Waszkiewicz, prezes Towarzystwa na Rzecz Ochrony Przyrody, który wspiera mieszkańców w ich debacie z gminą. – Chcemy, aby na planie zaznaczone były te tereny, które są biologicznie czynne, nie wystarczy nam bowiem zapis, że powierzchnia biologicznie czynna będzie w tym miejscu w takim a takim procencie. Nie pozwolimy, aby zostały usunięte drzewa, które tam dzisiaj rosną. Zależy nam, aby na planie zaznaczone były miejsca, w których występuje zieleń oraz by znalazła się w nim informacja, że należy ją zachować. W projekcie planu, owszem, jest zaznaczona część drzew, ale nie całość. Nie chcemy dopuścić do wycięcia starych drzew i stworzenia w ich miejsce czegoś, co będzie tylko ich substytutem⁸⁵.

W podobnym kontekście – aktywisty oraz lidera mediacji – należy interpretować przytaczane przez media wypowiedzi Przemysława Dziewitka ze stowarzyszenia Pracownia Obywatelska, prowadzącego

⁸⁵ DziennikPolski24.pl (31.05.2017), *Nie zieleń procentowa, ale prawdziwa, już rosnąca*, <http://www.dziennikpolski24.pl/magazyny/a/nie-zielen-procentowa-ale-prawdziwa-juz-rosnaca,12129334/> (dostęp: 01.06.2017).

konsultacje w sprawie utworzenia Parku Kulturowego Nowa Huta. W związku z tym tematem cytowano także prof. Zbigniewa Myczkowskiego, ramowanego przez media jako lidera opinii oraz obiektywnego eksperta. W roli lidera-eksperta wypowiadał się także Kazimierz Walasz z Małopolskiego Towarzystwa Ornitologicznego (w sprawach ekologicznych) oraz Witold Liguziński ze stowarzyszenia Obywatel na Straży (w sprawach prawnych w zakresie ruchu drogowego).

Wojciech Ziobrowski był właścicielem działki współtworzącej Las Borkowski. Media cytowały jego wypowiedzi wyłącznie w tej konkretnej sprawie. Jednak sens umieszczania tych cytatów wykraczał poza jednostkowy spór o wykup terenów zielonych. Tak jak cytowani przedstawiciele miasta zwracali uwagę na hierarchizację i racjonalność wydatków z budżetu miejskiego, tak Ziobrowski – za pośrednictwem mediów – reprezentował głos społeczny właścicieli tego typu terenów. Modelowymi argumentami, sprawnie wychwyconymi przez dziennikarzy „Gazety Krakowskiej”, są następujące twierdzenia Ziobrowskiego:

Płacimy po kilka tysięcy złotych co kilka miesięcy za wywóz śmieci z terenu lasu. Musimy dbać o niego, usuwać spróchniałe gałęzie, które mogą zagrażać życiu i zdrowiu. Co chwilę zrywa nas straż miejska. Bo najpierw jedni mieszkańcy wyrzucają w lesie śmieci, a potem inni dzwonią po straż, że śmieci są. [...] Nie chodziło o żadne wielkie pieniądze, ani natychmiastową sprzedaż. Byłem gotów czekać, a płatność rozłożyć na wiele lat. Ale miasto nie potrafiło się nawet określić, czy jest zainteresowane wykupem⁸⁶.

W podobnym kontekście przedstawiano wypowiedzi Dariusza Tarnawskiego, reprezentującego interesy przewoźników protestujących przeciw ograniczeniom w możliwości parkowania i świadczenia usług

⁸⁶ P. Rapalski, P. Ogórek (15.03.2017), *Zieleń w Borku Fałęckim znika. Zamiast drzew – bloki*, GazetaKrakowska.pl, <http://www.gazetakrakowska.pl/wiadomosci/krakow/a/zielen-w-borku-faleckim-znika-zamiast-drzew-bloki,11884758/> (dostęp: 16.03.2017).

przewozowych w centrum miasta. Od strony władz miasta te kwestie były na ogół ramowane w kategoriach dbania o bezpieczeństwo i estetykę miasta. Dziennikarze oddawali jednak głos także drugiej stronie sporu/dialogu, tym bardziej że często zawierały w sobie także propozycje kompromisu, jak wypowiedź Tarnawskiego: „Błędem jest też brak możliwości zatrzymywania się przy Dworcu Głównym. Jesteśmy w stanie kończyć kursy na dalszych parkingach, ale niech zorganizują nam na Pawiej chociaż przystanek przelotowy”⁸⁷. Sporu o kierunki rozwoju transportowego Krakowa dotyczyły wypowiedzi Sebastiana Kudeli z inicjatywy Platforma Komunikacyjna Krakowa, które również zawierały – dość ostro sformułowany – postulat: „Póki co chcemy rozmawiać. Jeśli to nie przyniesie pozytywnego skutku, będziemy myśleć o proteście”⁸⁸.

Inne oblicze dialogu między władzami a obywatelami odsłaniały cytaty Adama Kulpińskiego, działacza ze stowarzyszenia antyaborcyjnego Fundacja Pro – Prawo do Życia. Umieszczenie przez fundację antyaborcyjnych billboardów wywołało protesty jednych mieszkańców Krakowa i poparcie innych. Władze miejskie, niezależnie od toczącego się wówczas postępowania przed sądem, musiały zająć stanowisko w tej sprawie. Przykład ten jest o tyle interesujący, że pokazuje, jak w *stricte* politycznej sprawie (protesty były organizowane przez partię polityczną) władze samorządowe usiłują zarządzać sytuacją konfliktową za pomocą środków urzędniczych. W tym przypadku spory medialne zostały sprowadzone do dyskusji o legalności zajęcia pasa drogowego w celach reklamowo-informacyjnych (billboard został umieszczony na przyczepie samochodowej) bez stosownych zgód krakowskiego ZIKiT-u.

---

87 G. Łazarczyk (10.06.2017), *Radni na ratunek busom?*, „Gazeta Wyborcza” – Gazeta Kraków, s. 3.

88 B. Dybała (21.03.2017), *Przebudowa Starowiśniej wywołała konflikt*, GazetaKrakowska.pl, <http://www.gazetakrakowska.pl/motofakty/a/przebudowa-starowisniej-wywolala-konflikt-wizualizacje,11903978/> (dostęp: 22.03.2017).

Rolę liderów opinii przyjmowali też mieszkańcy, którzy mieszkali w najbliższej okolicy planowanych inwestycji. Taką funkcję pełnił Jacek Baran ze stowarzyszenia Nowe Bronowice Inicjatywa Obywatelska, reprezentujący mieszkańców protestujących przeciw budowie nowego parkingu zbyt blisko ich domostw. Tak jak w przypadku Natalii Nazim, wypowiedzi Barana nadawały artykułom dziennikarzy większej wiarygodności, były też sposobem na uzasadnienie podawanych wprost lub tylko między wierszami tez o ogólnej niechęci większości mieszkańców Krakowa do nowo powstających budowli w pobliżu ich domów.

Inni liderzy opinii występowali jako przedstawiciele obywateli kolektywnych, luźno zorganizowanych w jakiejś sprawie: Łukasz Woźniak reprezentował działkowców niezadowolonych z braku reakcji ZIKiT-u na zgłaszane usterki infrastruktury, a Dorota Łoboda wypowiadała się w sprawie niekorzystnej dla części rodziców reformy edukacji, za której realizację odpowiadają władze miejskie.

Z zestawienia najczęściej przywoływanych przedstawicieli strony obywatelskiej płynie kilka wniosków. Po pierwsze, mimo ogólnie słabego reprezentowania organizacji pozarządowych w dyskursie o dialogu obywatelskim w Krakowie, widać, że cytowane jednostki – liderzy opinii – na ogół są związani z jakimś stowarzyszeniem. Nie zawsze tak się ich określa w artykułach dziennikarskich, więc analiza wyłącznie na poziomie tekstu może prowadzić do nieprecyzyjnych wniosków, czemu zapobiega szczegółowa analiza każdego przypadku. Po drugie, przy średniej długości cytatu wynoszącej 34 słowa (dla strony obywatelskiej) i 30 słowa (dla strony władz), liderzy opinii na ogół dostawali od mediów nieco więcej miejsca na wypowiedź, średnio 38 słów. Dodatkowo, gdyby uwzględnić tylko te osoby z tabeli 6.5, które formalnie reprezentują jakieś stowarzyszenia, to średnia długość ich wypowiedzi wyniesie 42 słowa. Po trzecie, w roli liderów opinii występowały bardzo różne osoby: od polityków (Gibała), przez wieloletnich aktywistów (Waszkiewicz) i ich młodszych stażem kolegów (Łaczek, Niedośniał), aż po zwykłych obywateli (Nazim, Kudela). To zróżnicowanie jest, jak się wydaje, kolejnym dowodem na to, że media starają się na różnych płaszczyznach realizować politykę wielostronnego,

---

możliwie zróżnicowanego informowania o sprawach komunikacji między władzą a obywatelami. Kierując się wytycznymi doktryny odpowiedzialności społecznej, pozytywnie przyczyniają się nie tylko do promocji wiedzy o narzędziach dialogu, ale przede wszystkim do jakości samego dialogu obywatelskiego.

ROZDZIAŁ 7

DIALOG OBYWATELSKI W KONTEKŚCIE TEMATYCZNYM

Media reprezentują i jednocześnie kształtują dialog obywatelski przez dobór i ramowanie wątków tematycznych istotnych dla dyskursu publicznego. Każda decyzja, że coś zostanie zakomunikowane publiczności, a coś innego nie, pociąga za sobą podejrzenie stronniczości, a w skrajnych przypadkach zarzut manipulacji. Selekcja i ujęcie (ramowanie) tematów są jednak konieczne. Z perspektywy doktryny odpowiedzialności społecznej mediów dobór i ramowanie tematów przez redaktorów ma uzasadnienie zarówno po stronie nadawcy, jak i odbiorcy.

Istnieją ograniczenia w możliwościach tworzenia informacji prasowej po stronie nadawcy. Nawet w dobie potencjalnie nieograniczonej w „powierzchni” prasy internetowej, praktyka pracy redakcyjnej nie uległa jakimś radykalnym przemianom. Mimo szumnych zapowiedzi, agregatory treści nie zastąpiły redakcji dzienników. Dziennikarze w mniejszym lub większym stopniu specjalizują się w pewnych tematach i problemach, względem których tworzą sieci źródeł w celu weryfikowania informacji. Szeroko rozumiane sprawy miejskie i lokalne także są rodzajem specjalizacji dziennikarskiej, wymagającej wyboru i koncentracji na szczegółowych tematach, które po weryfikacji można przekazać społeczeństwu jako prawdziwą informację. Tylko w taki sposób można dotrzymać wymogów fundamentalnej staranności

dziennikarskiej. To wszystko tworzy realia pracy dziennikarza, obiektywnie ograniczone czasowo i ekonomicznie.

Z kolei po stronie odbiorcy istnieją oczywiste ograniczenia w możliwościach percepcyjnych. Czytelnik nie jest w stanie przyswoić wszystkich informacji. Od mediów oczekuje, że zostanie mu dostarczona uzasadniona hierarchia ważności tematów. Selekcja tematów stanowi więc czynnik pożądaną przez odbiorców mediów. Odpowiedzialne społecznie media selekcjonują tematy ze względu na interes społeczny. Ważniejsze sprawy są nagłaśniane, mniej ważne przesuwane na plan dalszy, a te zupełnie nieistotne i banalne pomija się. Ramowanie odnosi się do nadania informacjom kontekstu, w jakim powinny być odczytywane ze względu na dobro ogółu. Definicja tego, co w danym momencie należy uznać za ważne i dobre dla ogółu, ulega ciągłym społecznym negocjacjom, które media współtworzą, ale także do nich się dostosowują. W tej perspektywie dobrze poinformowany obywatel to ten, który wie i rozumie, co w danym momencie historycznym liczy się społecznie, a nie ten, który ma dostęp do wszelkiej informacji w przestrzeni publicznej.

Trudno jednak bez zastrzeżeń realizować opisany ideał. Media bywają stroniczne nie tylko z powodów ideologicznych, ale także ekonomicznych. Selekcja informacji motywowana jest wówczas kalkulacją zysków i strat w rywalizacji politycznej lub rynkowej, a nie interesem społecznym.

Wszystko to powoduje, że warto przyrzeć się problemowi doboru i ujęcia tematów w medialnych reprezentacjach dialogu obywatelskiego. W tej części badań starano się zrealizować dwa cele. Pierwszym z nich był jakościowy opis tematyki artykułów, w których pojawiały się elementy dialogu obywatelskiego. Chodziło o to, by wskazać katalog problemów szczególnie ważnych dla dialogu z perspektywy mediów. Drugie zadanie polegało na sprawdzeniu, czy różne media prezentują zbliżony katalog tematów oraz czy przedstawiają te same problemy w podobnych kontekstach.

7.1. Katalog tematów – uwagi ogólne

Przed wykonaniem badania przygotowany został *a priori* katalog tematów (w aneksie), co do których można było rozsądnie założyć, że wystąpią w artykułach o dialogu obywatelskim w Krakowie. To założenie oparto na wiedzy eksperckiej oraz codziennym czytelnictwie krakowskiej prasy. Koderom analizującym materiały prasowe umożliwiono też wpisywanie dodatkowych tematów, nieujętych w katalogu *a priori*. W ten sposób uzyskano gwarancję, że żaden temat rozpoznany empirycznie nie zostanie pominięty. Koderzy mieli za zadanie wskazać tematykę główną artykułu oraz – jeśli zaszła taka potrzeba – tematykę poboczną. Decyzja o tym, co było głównym tematem artykułu, opierała się na schemacie odwróconej piramidy: koder kierował się nagłówkiem, wprowadzeniem do artykułów (tzw. lidem) i pierwszymi akapitami. Co więcej, koderzy mieli możliwość wyboru od jednego do trzech tematów dla grupy tematów głównych i tak samo dla grupy tematów pobocznych, co dawało pełnię możliwości zakodowania nawet bardzo zróżnicowanych artykułów.

Prawie we wszystkich przypadkach przygotowany *a priori* katalog tematów okazał się wystarczający dla określenia głównej i pobocznej tematyki artykułu. Tylko w 2% (uśredniając dla wszystkich grup) konieczne było wpisanie dodatkowej informacji w rubryce „inna tematyka”. Analiza tych wpisów pokazała, że w przeważającej większości można by zakodować je za pomocą katalogu *a priori*, zatem należy je uznać raczej za wyraz niepewności koderów, a nie za informacje istotnie rozszerzające przygotowany uprzednio zestaw tematów. Typowe wpisy brzmiały „rozwój miasta”, „polityka rozwoju Krakowa”, „budownictwo”.

Tematyka główna tekstu (wskazany przynajmniej jeden temat z trzech możliwych) została określona w 98% przypadków. Pozostałe 2% to marginalne przypadki, w których koder nie był w ogóle w stanie jednoznacznie określić tematu. W 48% artykułów dodatkowo określony został drugi temat główny, a w 20% także trzeci. Dla tematyki pobocznej analogiczne wartości są następujące: 37% przypadków

z przynajmniej jednym tematem, 13% z dodatkowo określonym drugim tematem pobocznym, 4% z trzecim tematem.

Biorąc pod uwagę powyższe statystyki, w dalszej części analizy skupiono się przede wszystkim na pierwszym temacie głównym, uzupełniając analizę o informacje o drugim temacie głównym i pierwszym temacie pobocznym.

7.2. Tematyka główna i poboczna

Tabela 7.1 przedstawia procentowy rozkład kategorii tematycznych zakodowanych jako pierwszy, główny temat danego artykułu. Na jej podstawie można stwierdzić, że tematyka krakowskiego dyskursu o dialogu obywatelskim obejmuje przede wszystkim sprawy transportowo-infrastrukturalne, przestrzenne (zieleń, zabudowa, czystość) oraz samorządowo-polityczne (budżet obywatelski, wydatki). Pozostałe tematy miały minimalną widoczność medialną.

Tabela 7.1. Główna tematyka artykułów (pierwszy temat)

Temat/problem	N	Odsetek wystąpień [%]	Średnia długość artykułu [słowa]
Infrastruktura i rozwiązania komunikacyjne	115	18,7	423
Budowa lub odnowienie infrastruktury miejskiej	110	17,9	393
Budżet obywatelski	76	12,3	295
Przestrzenie zielone i rekreacyjne	45	7,3	429
Wydatki z budżetu miejskiego lub samorządowego	39	6,3	372
Porządek, czystość, estetyka przestrzeni publicznej	39	6,3	488
Ochrona środowiska naturalnego	35	5,7	456
Edukacja	25	4,1	538
Bezpieczeństwo i ochrona obywateli	22	3,6	408
Kultura	19	3,1	370
Styl życia, obyczajowość	18	2,9	389

Temat/problem	N	Odsetek wystąpień [%]	Średnia długość artykułu [słowa]
Wartości patriotyczne i narodowe	10	1,6	377
Pomoc społeczna, działania charytatywne	9	1,5	366
Metadyskurs (jakość dialogu obywatelskiego)	5	0,8	361
Ochrona zdrowia	5	0,8	455
Działalność organizacji pozarządowych	5	0,8	261
Sądy i więzienia	4	0,6	557
Sport	3	0,5	380
Rozrywka	1	0,2	51
Inne	20	3,2	497
Nie można stwierdzić	11	1,8	-
Ogółem	616	100	393

Zbadano także przeciętne długości artykułów w danej kategorii tematycznej. W większości przypadków oscylują one wokół średniej 400 słów. Nieco więcej pisano o edukacji, sądownictwie oraz porządku i czystości. Krótsze teksty dotyczyły natomiast spraw organizacji pozarządowych i budżetu obywatelskiego. Wynika to głównie z ich informacyjnego charakteru.

Analiza drugiej w kolejności wybieranego tematu głównego wskazała, że najczęściej pisano o porządku i czystości (7%), zieleni (6%), rozwiązaniach komunikacyjnych (6%), budowie infrastruktury (5%), wydatkach (3%) i budżecie obywatelskim (2%). Jest to więc niemal taka sama hierarchia tematów jak w przypadku pierwszego tematu głównego.

Określenie tematyki pobocznej miało nieco inny charakter. Chodziło o wskazanie tematów, które nie dominują w artykule (w sensie ilościowym i jakościowym; nie o nich jest dany artykuł), ale pozostają ważne m.in. dlatego, że dodają istotną społeczną informację (kontekst, interpretację). Także w tym przypadku hierarchia tematów przedstawia się podobnie do tego, co napisano wcześniej. Wątki poboczne to przede wszystkim sprawy czystości (6%), wydatków (4%), budowy infrastruktury (3%), przestrzeni zielonych (3%) oraz działalności organizacji pozarządowych (3%). Na uwagę zasługuje pojawienie się wątku

organizacji pozarządowych – niewidocznego w tematyce głównej. Odwołania do zorganizowanego działania obywateli miały na ogół charakter uzupełniający, jak np. w artykule „Chcą zmienić plan dla okolic fortu”:

Plan zabudowy fortu blokami pojawił się jesienią zeszłego roku. Jego właściciel planuje wokół niego wybudować osiedle mieszkaniowe oraz budynek biurowy. Przeciwko temu zaczęli protestować mieszkańcy. Krakowianie zrzeszyli się w stowarzyszeniu „Ratujmy Fort Luneta Warszawska”. Pod naporem społecznym, firma odstąpiła od realizacji planów, choć pierwotnie do końca zeszłego roku chciała wystąpić o pozwolenie na budowę⁸⁹.

Tematyka poboczna pojawiła się w badanym materiale zbyt rzadko, by można było przywiązać do jej analizy szczególną wagę. W zdecydowanej większości artykułów to tematyka główna najlepiej obrazuje, o czym są badane przekazy. Można zatem wstępnie podsumować, że dialog obywatelski w Krakowie – w świetle zawartości mediów – dotyczy szeroko rozumianego ładu przestrzennego, budowy infrastruktury i zasad zarządzania miastem, co dobrze wpisuje się w zidentyfikowany przez socjologów trend rosnącego znaczenia tych kwestii ujmowanych wspólnie⁹⁰.

⁸⁹ D. Serafin (13.03.2017), *Chcą zmienić plan dla okolic fortu. Deweloper może domagać się milionowych odszkodowań*, Onet.pl, <http://krakow.onet.pl/chca-zmienic-plan-dla-okolic-fortu-deweloper-moze-domagac-sie-milionowych-odszkodowan/7dp4b58> (dostęp: 14.03.2017).

⁹⁰ M. Sheller, *From spatial turn to mobilities turn*, „Current Sociology” 2017, vol. 65, nr 4, s. 623-639.

7.3. Tematyka a polityka redakcyjna badanych mediów

W tabeli 7.2 przedstawione zostały najważniejsze kategorie tematyczne w ujęciu procentowym w zależności od badanego medium. Jak widać, poszczególne media nieco inaczej rozłożyły akcenty tematyczne w artykułach o dialogu obywatelskim. Różnice między mediami są wyraźne, ale czy na tyle duże, by wnioskować o odmiennej polityce informacyjnej danego tytułu prasowego? Można raczej przypuszczać, że różne media opisują podobne, a nawet te same kwestie, używając nieco innych określeń i słów-kluczy, co z kolei wpłynęło na kategoryzację tematyki przez koderów. Szczegółowa analiza konkretnych tekstów zdaje się potwierdzać te przypuszczenia. Dla przykładu wysoki, liczący 11% zasięg kategorii „przestrzenie zielone i rekreacyjne” w tradycyjnym wydaniu „Dziennika Polskiego” odpowiada raczej liczącemu 12% zasięgowi kategorii „porządek, czystość, estetyka...” w „Gazecie Wyborczej” niż kategorii „przestrzenie zielone”, co ilustrują dwa artykuły z tych mediów poruszające podobny problem:

„Gazeta Wyborcza” – kategoria: porządek, czystość, estetyka przestrzeni publicznej

O wytyczeniu parku wzdłuż nowohuckiej rzeki Dłubni w Krakowie mówiło się od wielu lat, ale dopiero teraz – wraz z nadejściem wśród polityków mody na walkę o zieleni i tworzenie nowych parków – pomysł ten doczekał się szansy na realizację.

Rzekę spopularyzowały też organizowane na niej spływy kajakowe – ci, którzy w nich uczestniczyli, z zachwytem opowiadają o odkrywaniu w granicach miasta dzikiej, pięknej rzeki meandrującej wśród

niemal pierwotnej zieleni. Niestety w wielu miejscach zalegają śmieci i cuchną ścieki. Ale to ma się zmienić⁹¹.

„Dziennik Polski” – kategoria: przestrzenie zielone i rekreacyjne

Teren wokół zalewu już częściowo został zrewitalizowany. Teraz przyszedł czas na wschodnią część akwenu. Stosy butelek, walające się śmieci, przepiętne kosze. Tak co roku, w upalne dni, wyglądają tereny wokół zalewu Bagry. A to jeden z najpopularniejszych i zarazem największych zbiorników wodnych w Krakowie, który przyciąga tłumy miłośników kąpeli i plażowiczów. W ostatnich dniach wyłoniono zwycięską koncepcję zagospodarowania terenu zalewu⁹².

Bardziej czytelny obraz różnic i podobieństw uzyskano po zagregowaniu kategorii tematycznych z tabeli 7.2 do trzech głównych: infrastruktury, przestrzeni i zarządzania, co ilustruje wykres 7.1.

Tabela 7.2. Najważniejsze tematy główne w podziale na badane media (procentowanie w wierszach)

Medium	N	Infrastruktura i rozwiązania komunikacyjne [%]	Budowa lub odnowienie infrastruktury miejskiej/budowlanej [%]	Budżet obywatelski/budżet partycypacyjny [%]	Przestrzenie zielone i rekreacyjne [%]	Wydatki z budżetu miejskiego lub samorządowego [%]	Porządek, czystość, estetyka przestrzeni publicznej [%]	Ochrona środowiska naturalnego [%]
„Dziennik Polski” – gazeta	85	27	20	18	11	5	1	1
Dziennik Polski – portal	92	22	23	10	7	4	2	7

91 M. Kursa (15.04.2017), *Dziki park ze splywem kajakowym*, „Gazeta Wyborcza” – Gazeta Kraków, s. 4.

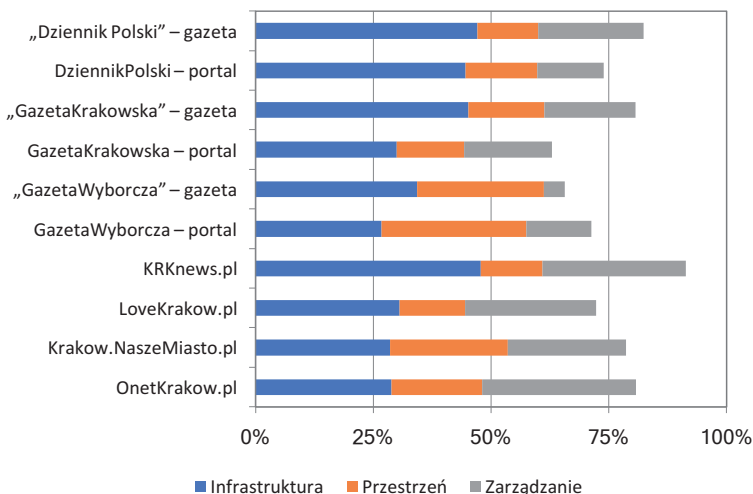
92 B. Dybała (06.04.2017), *Bagry wreszcie zmienią oblicze*, „Dziennik Polski”, s. 3K.

Medium	N	Infrastruktura i rozwiązania komunikacyjne [%]	Budowa lub odnowienie infrastruktury miejskiej/budowlanej [%]	Budżet obywatelski/budżet partycypacyjny [%]	Przestrzenie zielone i rekreacyjne [%]	Wydatki z budżetu miejskiego lub samorządowego [%]	Porządek, czystość, estetyka przestrzeni publicznej [%]	Ochrona środowiska naturalnego [%]
„Gazeta Krakowska” – gazeta	62	23	23	15	8	5	5	3
Gazeta Krakowska – portal	70	20	10	10	4	9	3	7
„Gazeta Wyborcza” – gazeta	67	10	24	4	4	0	12	10
Gazeta Wyborcza – portal	101	13	14	5	8	9	18	5
KRKnews.pl	23	39	9	26	9	4	4	0
LoveKrakow.pl	36	19	11	22	11	6	0	3
Krakow.NaszeMiasto.pl	28	14	14	18	7	7	11	7
OnetKrakow.pl	52	8	21	17	6	15	2	12

Na podstawie wykresu 7.1 można stwierdzić, że różnice między poszczególnymi mediami nie są aż tak duże. Zasięgi procentowe poszczególnych tematów zbliżają się do siebie: dominuje infrastruktura, potem przestrzeń i zarządzanie. Wysokie udziały tematyki infrastrukturalnej w KRKnews.pl można wytłumaczyć względnie niewielką próbą z tego medium, co nieco sztucznie zawyża wartości względne. Uwagę natomiast musi zwrócić bardzo niski zasięg tematyki zarządzania (budżetu obywatelskiego i wydatków) w tradycyjnym wydaniu „Gazety Wyborczej”, co można próbować wyjaśnić polityką redakcyjną: redakcja woli zajmować się bardziej konkretnymi wydarzeniami i umieszczać w nich wątki związane z budżetem obywatelskim, niż pisać artykuły tylko o samym budżecie i wydatkach miasta. Na poparcie tej tezy można przedstawić dwa dowody. Po pierwsze, choć „Gazeta Wyborcza” opublikowała mało tekstów *stricte* o budżecie obywatelskim, to były to artykuły jakościowo pogłębione: wywiad z Andrzejem Kuligiem oraz analizy. Dla porównania „Dziennik Polski”, w którym pojawiło się dość dużo artykułów z kategorii zarządzania, publikował z kolei głównie notki i krótkie informacje prasowe. Po drugie, „Gazeta Wyborcza” opublikowała mało tekstów, ale względnie obszernych. Średnia długość

artykułu o głównej tematyce związanej z budżetem obywatelskim wyniosła dla „Gazety Wyborczej” 610 słów, natomiast w „Dzienniku Polskim” było to 170 słów.

Wykres 7.1. Trzy główne wymiary tematyczne dyskursu o dialogu obywatelskim

Uwzględniając przedstawione uwagi, można stwierdzić, że w ujęciu ilościowym badane media w podobny sposób pisały o sprawach dialogu obywatelskiego. Szczegółowa analiza pokazała, że media różnie rozłożyły akcenty tematyczne, ale ujęcie problematyki w ogólniejsze kategorie zaciera część z tych różnic, tworząc obraz zrównoważonego dyskursu.

7.4. Tematyka i jej kontekst

Jak wspomniano wcześniej, w niemal połowie artykułów oprócz pierwszego tematu głównego pojawiał się też temat drugi. Koderzy musieli wówczas decydować, który z nich jest ważniejszy dla danego tekstu i jego wskazywali jako ten pierwszy. Drugi temat tworzył natomiast kontekst rozszerzający, który poddano ilościowej i jakościowej analizie. Badanie polegało na sprawdzeniu, w jakim otoczeniu tematycznym najczęściej pojawia się pierwszy główny temat oraz na jakościowym wskazaniu typowych przykładów wypowiedzi prasowych, ilustrujących dany kontekst.

7.4.1. Infrastruktura i rozwiązania komunikacyjne

Tematyka transportowo-infrastrukturalna najczęściej występowała w kontekście remontów i przebudowy infrastruktury. Typowy schemat sytuacji dialogowej w tym przypadku wyglądał następująco: miasto planuje zmiany w rozwiązaniach komunikacyjnych, odbywają się konsultacje, zapada decyzja inna niż to, co ustalono podczas konsultacji, pojawiają się protesty. Ilustracją dla tego schematu może być artykuł z „Gazety Wyborczej”:

Linia tramwajowa z Azorów do Bronowic pobiegnie wzdłuż ul. Conrada i Jasnogórskiej. Po konsultacjach społecznych wybrano najdłuższy wariant przebiegu trasy, omijający zabudowę. Część mieszkańców będzie czekał dłuższy spacer do przystanku. [...]

Koronnym argumentem przeciwników [wybranego wariantu] jest fakt, że przebieg w wybranym wariacie omija skupiska osiedli. Z tego powodu problem z dostępem do tramwaju mogą mieć szczególnie mieszkańcy istniejących, ale i planowanych bloków po północnej stronie ul. Chełmońskiego⁹³.

93 G. Łazarczyk (24.04.2017), Azory czeka rewolucja, „Gazeta Wyborcza” – Gazeta Kraków, s. 4.

W drugiej kolejności problemy transportowe ujmowane były w kontekście porządku i estetyki przestrzeni publicznej, co dobrze obrazuje tytuł artykułu o sprzątaniu ulicy Lea:

Jeszcze się nie zaczęła, a już budzi protesty: pilotażowa akcja sprzątania ulicy Lea z warstwy niebezpiecznych dla człowieka pyłów wzburzyła właścicieli aut. Powód? Nie chcą parkować na innych ulicach. Połowa nie usunęła o godz. 20 swoich samochodów⁹⁴.

Analiza pozostałych przypadków prowadzi do wniosku, że głównym tematem dyskursu o rozwiązaniach komunikacyjnych jest konflikt między koniecznością modernizacji rozwiązań komunikacyjnych, za co odpowiada miasto, a niechęcią mieszkańców do jakichkolwiek zmian, które postrzegają w kategoriach utraconych korzyści.

7.4.2. Budowa lub odnowienie infrastruktury miejskiej/budowlanej

W przypadku kontekstu wokół tematyki budowy i przebudowy infrastruktury miejskiej dzieje się odwrotnie niż w sytuacji z problematyką transportową. Transport, mobilność miejska były głównymi tematami rozszerzającymi artykuły o tym, co się buduje lub remontuje w Krakowie. Przywołane wcześniej cytaty z artykułów o zmianach transportowych również dobrze mogłyby posłużyć i w tym dziale. Jedyłą zauważalną różnicą jest większa liczba artykułów, które w drugiej kolejności dotyczą estetyki przestrzeni publicznej, jak np. tekst z „Gazety Krakowskiej”:

Urzednicy dali pozwolenie na budynek dzień przed wejściem planu miejscowego! Wczoraj napisaliśmy o tym, jak Wydział

⁹⁴ B. Bialik (25.04.2017), *Lepszy smog niż sprzątnięcie? Akcja czyszczenia ul. Lea budzi opór właścicieli samochodów*, GazetaWyborcza.pl, <http://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,21695046,lepszy-smog-niz-sprzatanie-akcja-czyszczenia-ul-lea-budzi.html> (dostęp: 24.04.2017).

*Architektury Urzędu Miasta wydał pozwolenie na budowę 48-metrowego biurowca przy rondzie Młyńskim, na terenie, gdzie dominuje niska zabudowa. [...] To nie pierwszy taki przypadek, gdy urzędnicy wydają pozwolenia budowlane, które są sprzeczne z wchodzącymi długo potem w życie planami miejscowymi. Władze miasta chwalać się, że plany chronią miasto przed chaotyczną zabudową. Po co one, skoro urzędnicy wydają takie decyzje jak ta opisana przez nas?*⁹⁵

7.4.3. Przestrzenie zielone i rekreacyjne

Kontekst artykułów o przestrzeniach zielonych i rekreacyjnych stanowiła najczęściej tematyka budowy infrastruktury, porządku, czystości, estetyki oraz kwestia ochrony środowiska naturalnego. Wszystkie te tematy mieszały się ze sobą, tworząc spójny dyskurs, co widoczne jest choćby we wstępie do artykułu Bartosza Piłata:

Od początku tego roku w polskich miastach praktycznie codziennie padały setki i tysiące drzew. Na taką masową wycinkę pozwoliły przepisy radykalnie liberalizujące wcześniejsze rozwiązania prawne, dość surowe w tym zakresie. Właściciele prywatnych nieruchomości pozbywali się drzew z wielu powodów, niekiedy – z ich punktu widzenia – uzasadnionych. Niemal zawsze jednak tego rodzaju postępowanie spotykało się z oburzeniem sąsiadów, przybierającym niekiedy formę zorganizowanych protestów. Świadczy to o rosnącej wśród mieszkańców świadomości, że zieleń w ich otoczeniu stanowi istotną wartość. [...] W Krakowie obywatelski opór przeciw wycince doprowadził w ostatnich latach m.in. do uratowania drzew przy parku Krakowskim czy na ul. Biskupiej, a także

95 P. Ogórek (20.04.2017), *Śledczy zbadają, jak wydano zgodę na wysoki biurowiec*, „Gazeta Krakowska”, s. 1.

podjęcia przez władze miasta działań zapobiegających okrojeniu parku Młynówka Królewska⁹⁶.

7.4.4. Porządek, czystość, estetyka przestrzeni publicznej

Artykuły o tej tematyce najczęściej wiązały się z wątkami ochrony środowiska naturalnego oraz przestrzeni zielonych i rekreacyjnych. Nie zawsze jednak musiało to wiązać się z protestami przeciw wycinaniu drzew lub budowie bloków mieszkalnych. Ciekawy przykład artykułu poruszającego temat sporu ekonomiczno-estetycznego o teren rekreacyjny i komercyjny zarazem stanowi artykuł Piotra Tymczaka z portalu „Dziennika Polskiego”:

Radni proponują zwiększenie opłat za ogródki kawiarniane. Urząd się nad tym zastanawia. Restauratorzy są gotowi do protestu. [...]

Za ogródki na chodnikach i mniejszych placach, będących formalnie pasem drogowym, odpowiada Zarząd Infrastruktury Komunalnej i Transportu (ZIKiT). Tam na razie nie rozważają zmiany stawek. Teraz restauratorzy płacą tam 1,2 zł za zajęcie metra kwadratowego na drodze gminnej i 1,5 zł na drodze krajowej. Biorąc jednak pod uwagę, że większość ogródków kawiarnianych znajduje się na drogach gminnych, najczęściej obowiązująca opłata to 1,2 zł, czyli tyle samo co w Rynku Głównym, który jest najbardziej reprezentacyjnym miejscem w Krakowie⁹⁷.

96 B. Piłat (19.05.2017), *Upragnione okno na park*, „Gazeta Wyborcza” – Gazeta Kraków, s. 10.

97 P. Tymczak (23.05.2017), *Radni: stawka za ogródki kawiarniane zbyt niska*, DziennikPolski24.pl, <http://www.dziennikpolski24.pl/region/kronika-krakowska/a/radni-stawka-za-ogrodki-kawiarniane-zbyt-niska-video,11716124/> (dostęp: 24.05.2017).

7.4.5. Ochrona środowiska naturalnego

Nie zaskakuje najczęstsze połączenie tematyki ochrony środowiska naturalnego z problematyką przestrzeni zielonych i rekreacyjnych oraz porządkiem, czystością, estetyką miasta. Ilustracją typowego artykułu może być choćby materiał z krakow.onet.pl:

Do 2030 r. w Krakowie ma być o 400 ha zieleni więcej niż obecnie – parków, skwerów, zieleńców. – Założyliśmy, że w ciągu 14 lat w mieście mogłoby powstać 14 nowych parków – powiedziała architekt krajobrazu Agnieszka Kowalewska, koordynator projektu dotyczącego rozwoju zieleni w mieście. [...] Do konsultacji społecznych trafił po raz kolejny liczący niemal 400 stron dokument „Kierunki rozwoju i zarządzania terenami zieleni w Krakowie na lata 2017-2030”. Mieszkańcy mogą zgłaszać swoje pomysły i uwagi do 19 maja.

7.4.6. Budżet obywatelski/budżet partycypacyjny

Artykuły, w których przede wszystkim koncentrowano się na budżecie obywatelskim, najczęściej wiązały się z problematyką transportu/mobilności oraz remontów/budowy infrastruktury. O ile jednak artykuły przede wszystkim o problemach transportowych miasta i chaotycznej zabudowie na ogół dotyczyły sytuacji konfliktowych, negocjowanych poprzez dialog obywatelski, o tyle w przypadku materiałów *stricto* o budżecie obywatelskim, wątek „budowlany” prowadził czasami w zupełnie innym, niekonfliktowym kierunku. Można to dostrzec w artykule z portalu KRKnews.pl:

Do trzech razy sztuka? Kibice Wisły po raz kolejny spróbują zrealizować klubowe muzeum poprzez Budżet Obywatelski. W dwóch poprzednich latach projekt przepadał w głosowaniu. Pierwsze podejście nastąpiło w 2015 roku. Wśród projektów zgłoszonych do Budżetu Obywatelskiego znalazło się Interaktywne Centrum Historii Wisły Kraków. [...] Nie udało się, bo projekt nie

zyskał odpowiedniej liczby głosów. Podobnie było w zeszłym roku, w klubie liczą, że uda się tym razem. Będzie to trzecie i zapewne ostatnie podejście do tego tematu. Jeśli projekt znów przepadnie, klub będzie próbował zrealizować muzeum poza Budżetem Obywatelskim.

7.4.7. Wydatki z budżetu miejskiego lub samorządowego

Jeśli artykuł o wydatkach z budżetu został zakodowany za pomocą więcej niż jednej kategorii tematycznej, to tą drugą kategorią była na ogół tematyka działania budżetu obywatelskiego lub kwestia infrastruktury komunikacyjnej miasta. Przykładem niech będzie materiał z portalu „Gazety Wyborczej”:

Dzięki środkom unijnym, również tym, które dzieli rząd, Kraków ma wreszcie sporo dodatkowych pieniędzy na podnoszenie komfortu życia. Radni rozdzielili właśnie około 80 mln zł. A finansowych zastrzyków będzie więcej. Nowa osiedlowa droga? Proszę bardzo. Zagospodarowanie Zalewu Nowohuckiego? Dlaczego nie? Modernizacja stadionu Wandy? Stać nas. [...] Poprzednia ekipa rządząca nie dopieszczała Krakowa dotacjami na inwestycje drogowe. Pieniądze szły głównie na stolicę i Trójmiasto. Teraz, gdy ministrem infrastruktury został Andrzej Adamczyk (PiS), dobrych wieści nie brakuje. Najpierw podległa mu agenda rządowa przeznaczyła 152 mln zł ze środków unijnych na modernizację al. 29 Listopada, potem zapowiedziała około 310 mln zł na ul. Igołomską. Obie inwestycje powinny być gotowe za mniej więcej dwa lata⁹⁸.

98 M. Kursa (04.04.2017), *PiS dopieszcza Kraków pieniędzmi na nowe i zaległe inwestycje*, GazetaWyborcza.pl, <http://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,21587503,pis-dopieszcza-krakow-pieniedzmi-na-nowe-i-zalegle-inwestycje.html> (dostęp: 05.04.2017).

Z powyższych analiz można wysnuć przynajmniej kilka wniosków uzasadnionych materiałem empirycznym. Zdecydowana większość artykułów o dialogu obywatelskim dotyczy problemów na styku rozwoju infrastrukturalnego miasta, przestrzeni i codziennej mobilności mieszkańców oraz spraw związanych z zarządzaniem i decyzjami (także finansowymi). Pozostałe tematy mają znaczenie co najwyżej marginalne. Trudno jednak rozdzielić problematykę infrastruktury od kwestii mobilności i ładu przestrzennego. We wszystkich tych przypadkach pojawia się także wątek podejmowania decyzji i przeznaczania środków finansowych w taki, a nie inny sposób. Analiza jakościowa dowiodła, że w zasadzie należy traktować te trzy wymiary (infrastruktura, przestrzeń, zarządzanie: zilustrowane na wykresie 7.1) jako trzy oblicza tego samego problemu. Nie stwierdzono, by któreś z badanych mediów w wyraźny sposób kierowało się zupełnie inną, odmienną od reszty agendą tematyczną. Dziennikarze raczej wybierają podobne tematy i opisują je w zbliżony sposób, różnie jednak rozkładając akcenty w swoich artykułach.

WNIOSKI I PROPOZYCJE

Przeprowadzone w 2017 roku badanie umożliwiło rozpoznanie, kto pisze o dialogu obywatelskim w Krakowie, w jaki sposób to robi, jakie są medialne reprezentacje dialogu obywatelskiego, jacy aktorzy i jakie narzędzia dialogu pojawiają się w mediach, czyje głosy i w jakim kontekście przedstawiają media. Na podstawie uzyskanych wyników badań sformułowano generalne i bardziej szczegółowe wnioski, które stały się podstawą do zaproponowania rozwiązań mających na celu udoskonalenie dialogu obywatelskiego w Krakowie.

Wnioski generalne:

- Problematyka dialogu obywatelskiego jest reprezentowana w krakowskich mediach. Sześć procent próby badawczej stanowiły materiały bezpośrednio opisujące dialog obywatelski (616 przekazów), a kolejne 6% publikacji zakwalifikowano jako potencjalnie dotyczące dialogu obywatelskiego (przekazy te nie zawierały wyróżnionej w kluczu kategoryzacyjnym terminologii).
- Nie stwierdzono, by czas publikowania artykułów o dialogu obywatelskim był ściśle związany z okresem zgłaszania projektów i datą rozstrzygnięcia edycji budżetu obywatelskiego. W równej mierze zainteresowanie mediów skupia się wokół rozwoju lokalnego, inicjatyw oddolnych oraz konsultacji społecznych.
- Spośród wszystkich poddanych analizie artykułów, 35% opublikowanych zostało w prasie, zaś 65% tekstów – na portalach internetowych. Stosunkowo dłuższe teksty publikacji internetowych (430 słów) w porównaniu do tekstów drukowanych (350 słów),

w zestawieniu z częstotliwością ich publikowania, są korzystną tendencją z punktu widzenia komunikowania o dialogu – artykuły bardziej rozbudowane mogą w ten sposób skuteczniej docierać do lokalnej społeczności.

Wnioski dotyczące dziennikarskiej interpretacji dialogu obywatelskiego:

- Autorami zdecydowanej większości tekstów o dialogu obywatelskim (92%) są dziennikarze redakcyjni.
- Dziennikarze chętniej informują, aniżeli komentują czy interpretują proces dialogu obywatelskiego, toczący się w Krakowie.
- Autorzy materiałów medialnych stosunkowo rzadko stosują do opisu dialogu obywatelskiego fachową terminologię, przez co tracą szansę na zakorzenianie w świadomości czytelników odpowiednich pojęć i ich znaczeń. Ilościowa analiza określająca częstotliwość występowania w przekazach medialnych fachowego słownictwa do opisu dialogu obywatelskiego wykazała, że wyrażenia te wystąpiły w 34% próby. Stwierdzono równocześnie małą różnorodność stosowanych pojęć w większości badanych mediów. Jedynie w przekazie „Gazety Wyborczej” odnaleziono wszystkie wyróżnione w kluczu kategoryzacyjnym sformułowania opisujące dialog obywatelski.
- Autorzy publikacji bardzo szeroko ujmują dialog obywatelski, zakorzeniając to pojęcie w medialnej sferze publicznej przede wszystkim w kontekście aktywności społecznej i inicjatyw oddolnych obywateli.
- Dziennikarze rzadko operacjonalizują dialog obywatelski na poziomie instytucjonalnym (jako współpracę miasta z organizacjami pozarządowymi).
- Najbardziej rozpowszechniony termin w tekstach dotyczących dialogu obywatelskiego to „budżet obywatelski”. Dziennikarze

oswoili się z pojęciem budżetu obywatelskiego, ale piszą o nim bez szczegółowego wyjaśnienia, czym on jest. Można wnioskować, że zakładają jednoznaczne dekodowanie tego terminu przez czytelników, co jednak nie musi być zgodne z rzeczywistością.

Wnioski dotyczące sposobu prezentacji narzędzi dialogu obywatelskiego:

- W przekazach medialnych dotyczących dialogu obywatelskiego dostrzec można równowagę między występowaniem narzędzi odgórnych i oddolnych dialogu obywatelskiego.
- Dziennikarze, pisząc o dialogu inicjowanym przez jednostki samorządowe, najczęściej odwołują się do dwóch narzędzi: budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego i konsultacji społecznych.
- Poruszając kwestie związane z komunikacją zorganizowanych obywateli z organami władzy, dziennikarze najczęściej wskazują na takie narzędzia, jak wnioski, pisma w sprawie, protesty i manifestacje.
- Ponad 20% artykułów poddanych analizie odwoływało się zarówno do narzędzi oddolnych, jak i odgórnych, z czego najwięcej współwystępowań odnotowano dla relacji między konsultacjami społecznymi odgórnymi a konsultacjami społecznymi oddolnymi, co może wskazywać na faktyczną deliberację i sprzężenie zwrotne zachodzące w procesie konsultowania na poziomie miasta planowanych decyzji i projektów.
- Wysoki odsetek artykułów dotyczących protestów, manifestacji, wniosków czy pism w sprawie powinien stać się istotnym sygnałem, świadczącym o słabej kondycji społeczeństwa obywatelskiego w Krakowie i potencjalnym braku potrzebnych zasobów czy umiejętności, by korzystać równie często z pozostałych dostępnych narzędzi.

Wnioski dotyczące reprezentacji medialnych uczestników dialogu obywatelskiego:

- Największą reprezentację w medialnych doniesieniach o dialogu obywatelskim mają władze miejskie, natomiast najślabszą organizacje pozarządowe. W 87% badanych publikacji pojawili się reprezentanci instytucji miejskich, w 55% organizacje pozarządowe oraz obywatele występujący kolektywnie lub indywidualnie (w tym same organizacje pozarządowe – tylko w 21%).
- Pomimo że władze miejskie występują w przekazach medialnych znacznie częściej niż inni, to przedstawiani są raczej jako aktorzy statyczni. Aktorzy oddolni cechują się większą aktywnością: dziennikarze opisywali podjęte przez nich działania, różnego rodzaju inicjatywy, natomiast w przypadku władz miejskich znacząca część ich wystąpień polegała na komentowaniu tychże aktywności.
- W Krakowie pojawia się coraz więcej niezinstytucjonalizowanych oraz półformalnych zbiorowych działań oddolnych, o których dziennikarze chętniej piszą niż o działaniach organizacji pozarządowych.
- Wśród organizacji pozarządowych najczęściej pojawiały się stowarzyszenia: Logiczna Alternatywa dla Krakowa, Miasto Wspólne, Pracownia Obywatelska, Instytut Myśli Obywatelskiej im. Stańczyka (Fundacja Stańczyka), Krakowski Alarm Smogowy, Fundacja Pro – Prawo do Życia, Wspólne Czyżyny, Kraków Miastem Rowerów, Fundacja Napraw Swoje Miasto.
- Media przytaczają głosy stron dialogu obywatelskiego w sposób zrównoważony, uwzględniając różne głosy społeczne. Słabą reprezentację miały jedynie organizacje pozarządowe. Może to wynikać z faktu, że ich nieformalnymi rzecznikami są często liderzy opinii, szczególnie znani aktywiści itp., których media opisują jako obywateli występujących w interesie kolektywu.
- Media starają się zrównoważyć głosy na różnych płaszczyznach (dobrze mówiących, długości cytatów, liczby wypowiedzi).

Wnioski na temat agendy tematycznej:

- Tematy wybierane i opisywane przez dziennikarzy często, ale nie zawsze, dotyczą spraw konfliktowych, które negocjowane są w zinstytucjonalizowanym dialogu obywatelskim.
- Nie stwierdzono, by któreś z badanych mediów w sposób wyraźny kierowało się zupełnie inną agendą tematyczną. Dziennikarze raczej wybierają podobne tematy i opisują je w zbliżony sposób, różnie jednak rozkładając akcenty w artykułach.
- Zdecydowana większość artykułów o dialogu obywatelskim dotyczy problemów na styku rozwoju infrastrukturalnego miasta/ładu przestrzennego, codziennej mobilności mieszkańców oraz spraw związanych z zarządzaniem miastem i decyzjami (także finansowymi). Pozostałe tematy mają znaczenie co najwyżej marginalne.
- Na poziomie dyskursywnym trudno oddzielić problematykę ładu przestrzennego od mobilności i zarządzania. Analiza jakościowa dowiodła, że w zasadzie należy odnosić te trzy wymiary do tego samego problemu.
- Dziennikarze „Gazety Krakowskiej” i „Dziennika Polskiego” sporo uwagi poświęcali konsultacjom społecznym w Nowej Hucie, dotyczącym m.in. Parku Kulturowego Nowa Huta. Artykuły te miały potencjał edukacyjny dotyczący dialogu obywatelskiego, który jednak nie został wykorzystany.
- Dokumenty regulujące i dotyczące prowadzenia dialogu obywatelskiego są rzadko wymieniane w przekazach medialnych. W badanej próbie wystąpiły w 28% artykułów.
- Spośród wszystkich wskazanych aktów prawnych, 48% przypadków pojawiło się w artykułach z internetowych portali „Gazety Wyborczej”, „Dziennika Polskiego” i „Gazety Krakowskiej”.
- Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, sklasyfikowane jako „inne dokumenty”, były najczęściej wymienianymi w artykułach przyjętymi regulacjami. Kolejnymi w hierarchii zainteresowania mediów dokumentami okazały się: uchwały Rady

Miasta Krakowa, strategia rozwoju miasta i inne dokumenty, obowiązujące na jego poziomie.

- Reporterzy lokalni zdecydowanie częściej sięgają do uregulowań, planów czy programów dotyczących ich miasta (98%), z rzadka uciekając się z kolei do podstaw prawnych obowiązujących na poziomie ogólnokrajowym i stanowiących fundamenty dialogu obywatelskiego w Polsce.

Przeprowadzone badanie umożliwiło sformułowanie propozycji, których pomyslna realizacja może ułatwić prowadzenie dialogu obywatelskiego.

Propozycje dla instytucji miejskich:

- Ze strony jednostek samorządowych potrzebne jest takie zróżnicowanie form promocji działań miasta, by poszerzyć zasięg i dotrzeć do różnych grup.
- Miasto powinno większą uwagę przykładac do współpracy z dziennikarzami w aspekcie dialogu obywatelskiego. Rekomenduje się organizowanie spotkań szkoleniowych oraz opracowanie materiałów informacyjnych dotyczących dialogu obywatelskiego dla dziennikarzy. Treść materiałów szkoleniowych winna się skupiac na następujących zagadnieniach: struktury i nazewnictwa instytucji dialogu obywatelskiego w mieście, roli i funkcji dialogu obywatelskiego oraz jego znaczeniu dla przebiegu procesów demokratycznych i jakości życia w mieście.
- Istotne okazuje się wypracowanie słownika dotyczącego dialogu obywatelskiego (organizacja pozarządowa, społeczność lokalna, obywatel, konsultacje społeczne, debata, dialog obywatelski, budżet obywatelski lub partycypacyjny, sfera publiczna, społeczeństwo obywatelskie, polityka społeczna, strategia rozwoju itd.).

- Miasto, które odpowiada za przygotowanie i przebieg budżetu obywatelskiego, powinno uwzględnić promowanie tego wydarzenia jako elementu dialogu obywatelskiego. W materiałach promujących i edukacyjnych, związanych z budżetem obywatelskim, warto stosować terminologię zakorzeniającą tę ideę w świadomości dziennikarzy i mieszkańców miasta. Przede wszystkim chodzi o lokalnych dziennikarzy i przedstawicieli krakowskich organizacji pozarządowych, którzy mają wpływ na kształtowanie lokalnej opinii publicznej.
- Miasto powinno zwrócić uwagę na rolę i kompetencje radnych dzielnicowych w kontekście dialogu obywatelskiego (radni, którzy są równocześnie radnymi dzielnicy i miasta, mogą mieć większe możliwości działania na rzecz swojej społeczności lokalnej).

Propozycje dla dziennikarzy:

- Dziennikarze powinni być bardziej świadomi definicji narzędzi, które opisują. Pełniąc istotną rolę społeczną i będąc aktorami dialogu obywatelskiego, winni „oswajać” lokalną społeczność z terminologią i regulacjami prawnymi związanymi z tym procesem.
- Dziennikarze nie powinni odgórnie przyjmować, że czytelnik zna i rozumie pojęcia, którymi się posługują w swoich artykułach (dzieje się tak np. w przypadku budżetu obywatelskiego, który tylko pozornie może wydawać się powszechnie znanym narzędziem, gdyż przeprowadzone w roku 2015 badania wskazały, że wiedza obywateli w tym zakresie jest niska).
- Media powinny ogniskować swą uwagę nie tylko na jednostkach, ale także na zorganizowanych formach działalności obywateli, tj. organizacjach pozarządowych reprezentowanych przez te jednostki, gdyż wskazane organizacje stanowią obok jednostek miejskich kluczowego aktora dialogu obywatelskiego.

Propozycje dla organizacji pozarządowych:

- Organizacje pozarządowe powinny poszukać skuteczniejszej drogi dotarcia do mediów, a ich liderzy czy reprezentanci muszą w swych wystąpieniach kierowanych do mediów kłaść nacisk na podkreślanie roli NGO w danym procesie.
- Organizacje pozarządowe, podobnie jak reprezentanci jednostek samorządowych, powinni zwracać uwagę na to, by w swych notkach prasowych i materiałach wysyłanych do mediów stosować terminologię z zakresu dialogu obywatelskiego, nie zaś parafrazować nazwy jego narzędzi. Zwiększy to prawdopodobieństwo wystąpienia omawianych pojęć w artykule dziennikarskim.
- Organizacje pozarządowe powinny wykorzystać wysokie wskaźniki wystąpień terminów „społeczność lokalna” i „inicjatywa lokalna”, by w tym kontekście promować swoje działania i starać się nimi zainteresować media, chętnie podejmujące te tematy.

Propozycje dla obserwatorów dialogu obywatelskiego:

- Obserwacja dialogu obywatelskiego w Krakowie powinna uwzględnić w przyszłości monitoring nowych mediów (szczególnie mediów społecznościowych) w celu pogłębienia badań dotyczących odbioru oraz medialnej reprezentacji dialogu obywatelskiego w Krakowie.
- Wskazane jest także przeprowadzenie badań jakościowych (pogłębionych wywiadów z dziennikarzami) na temat rozumienia pojęcia dialogu obywatelskiego i relacjonowania wydarzeń wpisujących się w dialog obywatelski.

BIBLIOGRAFIA

- Bogacz-Wojtanowska E., Hess A., Lisowska-Magdziarz M., Lendzion M., Nowak K., *Dialog obywatelski w Krakowie w opiniach mieszkańców, przedstawicieli organizacji pozarządowych i mediów. Raport z badań*, Wydawnictwo Attyka, Kraków 2015.
- Bogacz-Wojtanowska E., Góral E., Wrona S., *Dialog obywatelski w Krakowie. Ewaluacja Centrum Obywatelskiego*, Wydawnictwo ToC, Nowy Targ 2017.
- Boryczka E.M., *Partycypacyjne instrumenty zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego*, [w:] Nosowska A. (red.), *Nowoczesne metody i narzędzia zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015.
- Coleman S., Ross K., *The Media and the Public: "Them" and "Us" in Media Discourse*, Wiley-Blackwell, Chichester 2010.
- Fukuyama F., *Kapitał społeczny*, [w:] Harrison L. E., Huntington S. P. (red.), *Kultura ma znaczenie*, Zyski i S-ka, Warszawa 2003.
- Furman W., Kaliszewski A., Pokorna-Ignatowicz K., Wolny-Zmorzyński K., *Źródła informacji dla dziennikarza*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Furman W., Kaliszewski A., Wolny-Zmorzyński K., *Gatunki dziennikarskie. Teoria, praktyka, język*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
- Griffin R. W., *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- Hess A., *Spółeczni uczestnicy medialnego dyskursu politycznego w Polsce. Mediatyzacja i strategie komunikacyjne organizacji pozarządowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013.

- Hess A., Bogacz-Wojtanowska E., Gad K., Wrona S., *Dialog obywatelski w Krakowie. Formy i współdziałanie z organizacjami pozarządowymi*, Wydawnictwo ToC, Nowy Targ 2016.
- Makowski G., *Dialog obywatelski i jego instytucje. Wyzwania dla teoretyka i badacza*, [w:] Lewenstein B. (red.), *Lokalny dialog obywatelski. Refleksje i doświadczenia*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011.
- McQuail D., *Teoria komunikowania masowego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Misztal W., *Dialog obywatelski we współczesnej Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011.
- Nowakowski K., *Raport z badania społecznej odpowiedzialności mediów w systemie gospodarki rynkowej*, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
- Olech A., Sobiesiak-Penszko P., *Partycypacja publiczna w Polsce. Diagnoza i rekomendacje*, „Analizy i Opinie” 2013, nr 3.
- Schimanek T., *Dialog obywatelski. Polska 2007. Ocena wybranych instytucji dających obywatelom możliwość wpływania na podejmowanie decyzji publicznych*, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007.
- Sheller M., *From spatial turn to mobilities turn*, „Current Sociology” 2017, vol. 65, nr 4.
- Stempień J. K., *Dialog obywatelski w Polsce jako przykład działań pozornych*, „Przegląd Socjologiczny” 2009, nr 1.
- Szulczewski M., *Informacja*, [w:] Golka B., Kafel M., Mitzner Z. (red.), *Teoria i praktyka dziennikarstwa*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1964.
- Szwed R., *Reprezentacje opinii publicznej w dyskursie publicznym*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2011.
- Tocqueville A. de, *O demokracji w Ameryce*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak oraz Fundacja im. Stefana Batorego, Kraków-Warszawa 1996.

- Organizacje pozarządowe. Podstawowe pojęcia*, Departament Ekonomii Społecznej i Pożytku Publicznego, http://www.pozytek.gov.pl/Podstawowe_pojecia,380.html (dostęp: 13.03.2017).
- Participatory budgeting in Brazil*, http://siteresources.worldbank.org/INTEMPowerment/Resources/14657_Particip-Budg-Brazil-web.pdf, Bank Światowy.
- Zasady dialogu społecznego*, www.malopolska.uw.gov.pl/doc/Zasady_Dialogu_Spolecznego_dokument_programowy.

Spis dokumentów

---

1. Uchwała nr XLI/731/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie trybu powoływania członków oraz organizacji i trybu działania Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego.
2. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 roku (Dz.U. 2010, Nr 234, poz. 1536).
3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. 1990, Nr 16, poz. 95).
4. Zarządzenie nr 2179/2016 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 22.08.2016 r. w sprawie powołania Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego.
5. Zarządzenie nr 579/2015 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 11.03.2015 r. w sprawie powołania Rady Budżetu Obywatelskiego miasta Krakowa.
6. Zarządzenie nr 13/2017 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 02.01.2017 r. zmieniające zarządzenie nr 579/2015 w sprawie powołania Rady Budżetu Obywatelskiego miasta Krakowa.
7. Zarządzenie nr 2638/2014 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 19.09.2014 r. w sprawie przyjęcia regulaminu tworzenia oraz zasad funkcjonowania Komisji Dialogu Obywatelskiego.

ANEKS

Załącznik 1. KLUCZ KATEGORYZACYJNY

Pytania ogólne/pytania filtrujące

1. Tytuł artykułu: [wpisz w pełnym brzmieniu]
2. Czy tekst dotyczy dialogu obywatelskiego?
  - tak
  - nie

Jakie narzędzia dialogu obywatelskiego realizowane z inicjatywy odgórnej – tzn. miasta – pojawiają się w tekście? (pytanie wielokrotnego wyboru)

- konsultacje społeczne
- zlecenie zadania publicznego organizacji pozarządowej
- umowa o wykonanie inicjatywy lokalnej
- budżet partycypacyjny/budżet obywatelski
- tworzenie zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym (komisje dialogu obywatelskiego)
- referendum
- brak

Jakie narzędzia dialogu obywatelskiego realizowane z inicjatywy oddolnej – tzn. NGOów i/lub mieszkańców – pojawiają się w tekście? (pytanie wielokrotnego wyboru)

- konsultacje społeczne
- inicjatywa lokalna
- protest, manifestacja

- petycja
- list otwarty
- wniosek, pismo w sprawie
- strajk, bojkot
- referendum
- wystąpienie o dofinansowanie realizacji zadania publicznego
- brak

ANALIZA FORMALNA

1. **NUMER REJESTRACJI/KODOWANIA JEDNOSTKI:**
2. **DATA PUBLIKACJI ARTYKUŁU/DATA WYDANIA: (W FORMACIE DD-MM-RRRR).**
3. **BADANY ARTYKUŁ: (SKOPIUJ TEKST).**
4. **ROZMIAR TEKSTU: LICZBA SŁÓW.**
5. **CZY DO ARTYKUŁU DOŁĄCZONA JEST ILUSTRACJA?**
  - TAK
  - NIE

Jeśli tak, to ilustracja przedstawia (pytanie jednokrotnego wyboru):

- jedną postać [wpisz kto?]
  - grupę osób [wpisz kto?]
  - miejsce [wpisz jakie?]
  - inne (schemat, mapa, infografika, rysunek, rysunek satyryczny) [wpisz co?]
6. **WPISZ KOGO LUB CO: (PYTANIE OTWARTE).**
  7. **CZY DO TEKSTU DOŁĄCZONY JEST MATERIAŁ AUDIOWIZUALNY, GALERIA, SLIDER ITP.? (PYTANIE JEDNOKROTNEGO WYBORU):**
    - TAK
    - NIE
  8. **GATUNEK TEKSTU (PYTANIE JEDNOKROTNEGO WYBORU):**
    - Informacja, jeśli tak – wybierz:
      - zajawka/zapowiedź artykułu
      - notatka/komunikat
      - zapowiedź (wydarzenia, spotkanie, konsultacje)

- sprawozdanie (przeszłość, obszerniejsze, może być wypowiedź)
- raport
- Publicystyka (także informacja, będąca *de facto* opinią), jeśli tak – wybierz:
  - opinia, komentarz
  - felieton
  - recenzja
  - reportaż
  - inne (jakie?)
- Gatunki pogranicza), jeśli tak – wybierz:
  - wywiad
  - dyskusja
  - list do redakcji
  - odpowiedź na list do redakcji⁹⁹
- Inne, nietypowe (np. interaktywna gra, ankieta, inne)
- Płatny komunikat UMK (oznaczony jako reklama)

9. AUTORSTWO ARTYKUŁU (PYTANIE JEDNOKROTNEGO WYBORU):

- materiał agencyjny (np. PAP i podobne)
- dziennikarz redakcji
- gościnnie: ekspert
- przedruk (inne medium, wymienione z nazwy)
- czytelnik (list od czytelnika)
- komunikat urzędowy
- komunikat organizacji pozarządowych i innych
- inne

10. NAZWISKO LUB SKRÓT IDENTYFIKACYJNY AUTORA ARTYKUŁU (PYTANIE OTWARTE) – WPISZ W PEŁNYM BRZMIENIU

---

⁹⁹ Za: K. Wolny-Zmorzyński, A. Kaliszewski, W. Furman, *Gatunki dziennikarskie. Teoria, praktyka, język*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.

11. ŹRÓDŁO TEKSTU INTERNETOWEGO [WKLEJ LINK/WPISZ „PDF” DLA GAZETY] (PYTANIE JEDNOKROTNEGO WYBORU):

- portal internetowy, wpisz link
- PDF » przejście do pytania 12

12. NUMER STRONY (DOTYCZY PDF-ÓW) (PYTANIE OTWARTE) – WPISZ

13. MIEJSCE NA STRONIE (WYBIERZ NA PODSTAWIE RYSUNKU) (PYTANIE WIELOKROTNEGO WYBORU):

(rysunek/tabela 3x3, tj. 9 pól/komórek, nazywamy pola A-I, koder wybiera te pola (checklista, wybór wielokrotny, jeśli tekst zajmie całą stronę, koder zaznaczy wszystkie nazwy pól), na których znajduje się cały tekst, razem z nagłówkiem i ilustracją).

A	B	C
D	E	F
G	H	I

ANALIZA TREŚCI – TERMINOLOGIA

DIALOG OBYWATELSKI I POJĘCIA Z NIM ZWIĄZANE (JAK DZIENNIKARZE PISZĄ – CZY EDUKUJĄ CZYTELNIKÓW?)

1. JAKICH WYRAŻEŃ UŻYTO W TEKŚCIE? (PYTANIE WIELOKROTNEGO WYBORU):

- dialog obywatelski
- sfera publiczna
- społeczeństwo obywatelskie
- polityka społeczna
- społeczność lokalna
- wspólnota lokalna

- inicjatywa lokalna
- kapitał społeczny
- demokracja miejska
- partycypacja obywatelska
- budżet obywatelski/budżet partycypacyjny
- demokracja uczestnicząca, demokracja deliberacyjna
- organizacja pozarządowa
- organizacja III sektora
- społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR)
- ruch miejski
- ruch obywatelski
- inicjatywa oddolna
- brak

2. AKTORZY DIALOGU OBYWATELSKIEGO – CZY POJAWIAJĄ SIĘ W TEKŚCIE?

- MIASTO – USTAWOWI AKTORZY DIALOGU OBYWATELSKIEGO (pytanie wielokrotnego wyboru):

Jacy aktorzy dialogu obywatelskiego reprezentujący Miasto występują w tekście? (pytanie wielokrotnego wyboru)

- Rada Miasta
- Urząd Miasta Krakowa
- Wydział/Wydziały UMK: wpisz jaki
- Prezydent Miasta Krakowa
- Biuro lub rzecznik prasowy UMK
- Zastępca Prezydenta ds. Inwestycji i Infrastruktury Tadeusz Trzmiel
- Zastępca Prezydenta ds. Rozwoju Miasta Krakowa Elżbieta Koterba
- Zastępca Prezydenta ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji Miasta Andrzej Kulig
- Zastępca Prezydenta ds. Edukacji i Sportu Katarzyna Król
- Przewodniczący Rady Miasta
- Przewodniczący Rady Dzielnicy (wpisz imię i nazwisko lub nazwę dzielnicy)

- Rada Dzielnicy (wpisz nazwę dzielnicy)
- Radny/Radni Miasta (wpisz imię i nazwisko/imiona i nazwiska)
- Radny/Radni Dzielnicy (wpisz imię i nazwisko/imiona i nazwiska lub nazwę dzielnicy)
- samorząd (wyrażenie ogólne)
- Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS)
- Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego (KRDPP)
- Centrum Obywatelskie
- Rada Budżetu Obywatelskiego
- Miejskie Centrum Dialogu UMK
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Rewitalizacji Nowej Huty
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Kultury
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Środowiska
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Zdrowia
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Osób Niepełnosprawnych
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Bezpieczeństwa
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Młodzieży
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Poprawy Aktywności Społecznej w Promowaniu Zdrowego Stylu Życia i Rekreacji Rowerowej
- Ogólnie Komisje Dialogu Obywatelskiego – bez wyszczególniania
- brak

- POZOSTALI PRZEDSTAWICIELE WŁADZ (postrzegani jako aktorzy dialogu obywatelskiego):

Jakie inne instytucje miejskie występują w tekście? (pytanie wielokrotnego wyboru)

- Zarząd Infrastruktury Komunalnej i Transportu w Krakowie (ZIKiT)
- Zarząd Zieleni Miejskiej
- Zarząd Budynków Komunalnych
- Zarząd Infrastruktury Sportowej
- Biuro Funduszy Europejskich przy UMK

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
- Grodzki Urząd Pracy w Krakowie
- Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne
- Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji
- Straż Miejska
- brak
- inni (wpisz jacy)
- NGOsy – organizacje pozarządowe (jakie?) – nazwa organizacji pozarządowej:
  - Jacy aktorzy dialogu obywatelskiego reprezentujący organizacje pozarządowe występują w tekście? (wpisz nazwy drukowanymi literami, oddzielając je średnikiem) (pytanie otwarte)
- OBYWATELE – kolektywnie (ruchy obywatelskie, niezinstytucjonalizowane inicjatywy oddolne) – nazwa ruchu:
  - Jacy aktorzy dialogu obywatelskiego reprezentujący obywateli występujących kolektywnie pojawiają się w tekście? (wpisz nazwy drukowanymi literami, oddzielając je średnikiem)
- OBYWATELE – indywidualnie [jacy?]:
  - Jacy aktorzy dialogu obywatelskiego reprezentujący obywateli występujących indywidualnie pojawiają się w tekście? (wpisz nazwy drukowanymi literami, oddzielając je średnikiem)
- INNI [wpisz kto?]

3. DOKUMENTY, PROGRAMY, UCHWAŁY, RAMY PRAWNE:

Jakie dokumenty zostały wymienione w tekście? (pytanie wielokrotnego wyboru)

- strategia rozwoju (miasta, województwa)
- Wieloletni Program Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi
- Roczny Program Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi
- uchwała Rady Miasta Krakowa
- Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (24.04.2003)

- Ustawa o samorządzie gminnym (8.03.1990)
- wyniki badań, ekspertyzy, raporty z ewaluacji
- inne [wpisz jakie?]
- brak

4. LIDERZY OPINII – CYTOWANIA W ARTYKULE

Wpisz kto i w jaki sposób jest cytowany w tekście? (wpisz imię, nazwisko oraz funkcję osoby cytowanej oraz treść cytatu)

Kto jest cytowany?	Kogo reprezentuje?	Treść wypowiedzi:	Typ wypowiedzi:
[wpisz kto]	WYBIERZ: władze miejskie inne instytucje miejskie organizacje pozarządowe obywatele kolektywnie obywatele indywidualnie	[skopijuj treść]	WYBIERZ: mowa zależna mowa niezależna

5. KONTEKST – JAKA JEST TEMATYKA ARTYKUŁU? (PYTANIA WIELOKROTNEGO WYBORU)

- Jaka jest główna tematyka? [wybierz co najmniej jedną odpowiedź, maksymalnie trzy odpowiedzi]
- Jaka jest tematyka poboczna? [wybierz co najmniej jedną odpowiedź, maksymalnie trzy odpowiedzi]

Do każdego z podpunktów – odpowiedzi do wyboru:

- wydatki z budżetu miejskiego lub samorządowego
- budżet obywatelski/budżet partycypacyjny
- kultura
- bezpieczeństwo i ochrona obywateli
- budowa lub odnowienie infrastruktury miejskiej/budowlanej
- styl życia, obyczajowość
- porządek, czystość, estetyka przestrzeni publicznej
- działalność organizacji pozarządowych
- pomoc społeczna, działania charytatywne, wsparcie jednostek i grup marginalizowanych
- infrastruktura i rozwiązania komunikacyjne

- wartości patriotyczne i narodowe
- ochrona środowiska naturalnego
- sport
- rozrywka
- przestrzenie zielone i rekreacyjne
- religia
- edukacja
- ochrona zdrowia
- sądy i więzienia
- metadyskurs (tekst dotyczy jakości dialogu obywatelskiego)
- inna tematyka [wpisz jaka?]

6. KTO I ZA CO JEST DOCENIANY LUB KRYTYKOWANY (WPISZ INSTYTUCJĘ, ZADANIE, OCENĘ):

Wpisz, kogo dokładnie dotyczą opinie i informacje pojawiające się w artykule. Określ, jaki mają wydźwięk: (oddzielaj wpisy średnikami)

	POZYTYWNY	NEUTRALNY	NEGATYWNY
Władze miejskie			
Inne instytucje miejskie			
Organizacje pozarządowe			
Obywatele kolektywnie			
Obywatele indywidualne			

ANALIZA TREŚCI – ZDARZENIA KOMUNIKACYJNE

1. W TEKŚCIE WYSTĘPUJE INFORMACJA/OPIS/ANALIZA ZDARZENIA KOMUNIKACYJNEGO?

- TAK
- NIE

Jeśli tak, przejdź do wykazu interakcji komunikacyjnych: pytanie 2.

2. OPISANE/ANALIZOWANE W TEKŚCIE ZDARZENIE KOMUNIKACYJNE MA CHARAKTER:

- spotkania (informacja, wymiana stanowisk, brak komponentu decyzyjnego lub konsultacyjnego)
  - przemówienia publicznego
  - konferencji prasowej
  - kazania, nabożeństwa
  - szkolenia, treningu
  - gry miejskiej, konkursu
  - konsultacji społecznych
  - debaty publicznej
  - negocjacji, uzgadniania stanowisk, dochodzenia do wspólnego stanowiska
  - konfliktu, sporu, kłótni, kontrowersji
  - skargi, zażalenia
  - protestu manifestacji, pikiety
  - jednostronnej decyzji instytucji, organizacji
  - korespondencji
  - zabawy, zdarzenia o charakterze rozrywkowym
  - hołdu, celebracji, uczczenia
  - pogrzebu
  - oświadczenia
  - referendum
  - inne (jakie?)
  - wydarzenia z komponentem przemocy
- 3. OPISANE/ANALIZOWANE W TEKŚCIE WYDARZENIE KOMUNIKACYJNE ODBYŁO SIĘ Z INICJATYWY (PYTANIE JEDNOKROTNEGO WYBORU):**
- inicjatywa miasta (wpisz: kto?)
  - inicjatywa oddolna zbiorowa
  - inicjatywa oddolna indywidualna
  - inicjatywa wspólna (miasta i oddolna)
  - nie można jednoznacznie stwierdzić
- 4. PODAJ DOKŁADNIE, KTO BYŁ INICJATOREM (NP. IMIĘ I NAZWISKO):**

ANALIZA TREŚCI – USYTUOWANIE GEOGRAFICZNE WYDARZENIA KOMUNIKACYJNEGO

1. CZY W TEKŚCIE WYSTĘPUJE INFORMACJA O MIEJSCU ODBYWANIA SIĘ ZDARZENIA KOMUNIKACYJNEGO? (PYTANIE JEDNOKROTNEGO WYBORU)

- TAK
- NIE

Jeśli tak, przejdź do wykazu miejsc: pytanie 2.

2. OPISANE/ANALIZOWANE W TEKŚCIE WYDARZENIE KOMUNIKACYJNE ODBYWA SIĘ W (PYTANIE JEDNOKROTNEGO WYBORU):

- Krakowie
- dzielnicy Krakowa (wybierz dzielnicę):
  - Dzielnicę I Stare Miasto
  - Dzielnicę II Grzegórzki
  - Dzielnicę III Prądnik Czerwony
  - Dzielnicę IV Prądnik Biały
  - Dzielnicę V Krowodrza
  - Dzielnicę VI Bronowice
  - Dzielnicę VII Zwierzyniec
  - Dzielnicę VIII Dębniki
  - Dzielnicę IX Łągowniki-Borek Fałęcki
  - Dzielnicę X Swoszowice
  - Dzielnicę XI Podgórze Duchackie
  - Dzielnicę XII Bieżanów-Prokocim
  - Dzielnicę XIII Podgórze
  - Dzielnicę XIV Czyżyny
  - Dzielnicę XV Mistrzejowice
  - Dzielnicę XVI Bieńczyce
  - Dzielnicę XVII Wzgórza Krzesławickie
  - Dzielnicę XVIII Nowa Huta
  - nie podano nazwy dzielnicy

3. OPISANE/ANALIZOWANE W TEKŚCIE WYDARZENIE KOMUNIKACYJNE ODBYWA SIĘ W (PYTANIE WIELOKROTNEGO WYBORU):

- w przestrzeni publicznej miasta (np. na ulicy, na Rynku Głównym)

- w instytucji miejskiej (o charakterze administracyjnym, kulturalnym, sportowym...)
- w Centrum Obywatelskim lub innym miejscu, przeznaczonym do tego typu spotkań
- w instytucji religijnej (np. Kościół)
- w jednostce publicznej (szkoły, zakłady opieki zdrowotnej)
- w siedzibie organizacji pozarządowej [wpisz jakiej?]
- w przestrzeni wirtualnej (portal internetowy, strona internetowa, forum...)
- w prywatnym obiekcie (bank, prywatny teatr, siedziba firmy)
- brak wzmianki o miejscu
- w innym miejscu [wpisz jakim?]

4. DODATKOWE UWAGI (PYTANIE OTWARTE, BEZ OBOWIĄZKU WYPEŁNIENIA)

Załącznik 2.

Biuro Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych. Struktura oraz zadania Referatu ds. Partycypacji Społecznej i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi

---

Biuro Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych

Symbol: MS

Adres siedziby: os. Centrum C 10, 31-931 Kraków

Telefon: 12-616-7800

Faks: 12-616-7813

Kontakt: www.bip.krakow.pl/idz

Dyrektor Biura: Mateusz Płoskonka

Referat ds. Partycypacji Społecznej i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi

Symbol: MS-02

Adres siedziby: os. Centrum C 10, 31-931 Kraków

Telefon: 12-616-7809

Kontakt: www.bip.krakow.pl/idz

Kierownik Referatu: Magdalena Furdzik

Zakres działania:

Do zakresu działania Referatu ds. Partycypacji Społecznej i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi (MS-02) należy:

1. Koordynowanie działań w zakresie współpracy samorządu Miasta Krakowa z mieszkańcami oraz wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego.
2. Inicjowanie, wspieranie i koordynowanie projektów i programów społecznych promujących i rozwijających formy współpracy Gminy Miejskiej Kraków z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi oraz integrowanie ich środowisk.

3. Przeprowadzanie otwartych konkursów ofert oraz innych trybów zlecenia zadań publicznych do realizacji organizacjom pozarządowym w ramach działania Referatu.
4. Współpraca z Radami i Zarządami Dzielnic w zakresie realizacji zadań Dzielnic oraz inicjatyw społecznych.
5. Rozpatrywanie wniosków o powołanie Komisji Dialogu Obywatelskiego oraz współpraca z powstałymi Komisjami Dialogu Obywatelskiego.
6. Przygotowywanie analiz, raportów, rekomendacji w zakresie współpracy Urzędu Miasta Krakowa z mieszkańcami.
7. Organizacja konkursu pn. „Filantrop Krakowa”.
8. Koordynacja i realizacja porozumienia o współpracy pomiędzy EDF Polska S.A., CEZ Skawina, Miejskim Przedsiębiorstwem Energetyki Ciepłej w Krakowie oraz Gminą Miejską Kraków, jako programu społecznego „Podzielmy się ciepłem”.
9. Koordynacja zadań podejmowanych przez Gminę Miejską Kraków w zakresie Budżetu Obywatelskiego w Krakowie.
10. Przyjmowanie, rejestracja i sprawdzanie pod względem formalnym wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej oraz współdziałanie z komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskimi jednostkami organizacyjnymi w zakresie inicjatywy lokalnej.
11. Obsługa kancelaryjno-biurowa Zespołu ds. Wspierania Inicjatyw Lokalnych.
12. Przygotowywanie i koordynowanie realizacji programów współpracy samorządu Miasta Krakowa z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.
13. Obsługa administracyjno-biurowa działań Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego.
14. Konsultowanie z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego lub z organizacjami pozarządowymi projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji.

15. Koordynacja i realizacja zadania związanego z prowadzeniem punktów nieodpłatnej pomocy prawnej na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2015 r., poz. 1225) oraz realizacja umów zawartych z radcami prawnymi, adwokatami i organizacjami pozarządowymi w tym zakresie.
16. Ogłaszanie i rozstrzyganie konkursu ofert na prowadzenie przez organizacje pozarządowe punktów nieodpłatnej pomocy prawnej na podstawie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej.
17. Przygotowywanie analiz, raportów, rekomendacji w zakresie współpracy Urzędu Miasta Krakowa z organizacjami pozarządowymi.
18. Monitorowanie udzielania dotacji dla organizacji pozarządowych przez wszystkie komórki organizacyjne Urzędu Miasta Krakowa.
19. Opiniowanie wniosków organizacji pozarządowych o wyłączenie z przetargu lokali komunalnych w celu przeznaczenia ich na działalność statutową.
20. Upowszechnianie informacji na temat zasad tworzenia i funkcjonowania organizacji pozarządowych oraz pomoc we wzmacnianiu ich struktur.
21. Prowadzenie i rozwijanie portalu dla organizacji pozarządowych www.ngo.krakow.pl.
22. Koordynacja i realizacja Programu Otwarty Kraków¹⁰⁰.

---

¹⁰⁰ <https://www.bip.krakow.pl/?id=32&sub=struktura&query=id%3D1212088%26amp%3Bpz%3D2> (dostęp: 20.07.2017).

Załącznik 3. Skład Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego

---

Skład III kadencji Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego (2016-2019)

Od 5 września 2016 roku trwa III kadencja KRDP¹⁰¹, a jej skład jest następujący:

- 1) Czterech przedstawicieli Rady Miasta Krakowa:
  - a) Adam Grelecki,
  - b) Małgorzata Jantos,
  - c) Wojciech Krzysztonek,
  - d) Sławomir Pietrzyk.
- 2) Czterech przedstawicieli Prezydenta Miasta Krakowa:
  - a) Andrzej Kulig – Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji Miasta,
  - b) Mateusz Płoskonka – Wydział Spraw Społecznych,
  - c) Bogusława Presz – Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
  - d) Karol Pytlarski – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie.
- 3) Ośmiu przedstawicieli organizacji pozarządowych:
  - a) Stanisław Banaś – Fundacja Ukryte Skrzydła,
  - b) Magdalena Chuderska – Krakowski Komitet Zwalczania Raka,
  - c) Agnieszka Duliban-Rokita – Fundacja Studentów i Absolwentów Uniwersytetu Jagiellońskiego BRATNIAK,
  - d) Jan Fabiański – Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Policyjnych, Zarząd Wojewódzki w Krakowie,
  - e) Tomasz Guzik – Fundacja „Wygrajmy Siebie”,
  - f) Elżbieta Matusiak – Fundacja PROJEKT ROZ,
  - g) Izabela Plur – Fundacja Przestrzeń Rozwoju,

---

¹⁰¹ Zarządzenie nr 2179/2016 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 22.08.2016 r. w sprawie powołania Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, http://www.bip.krakow.pl/zarzadzenie/2016/2179/w_sprawie_powolania_Krakowskiej_Rady_Dzialalnosci_Pozytku_Publicznego.html (dostęp: 13.03.2017).

- h) Aleksandra Włodarczyk – Fundacja Hipoterapia – na rzecz Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych¹⁰².

Uwaga: W trakcie badań ODO nastąpiła zmiana w składzie III kadencji KRDP103 o następującej treści:

§ 1. W składzie Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego wprowadza się następujące zmiany:

- 1) odwołuje się Adama Greleckiego – przedstawiciela Rady Miasta Krakowa, a w jego miejsce powołuje się Łukasza Słoniowskiego,*
- 2) odwołuje się Sławomira Pietrzyka – przedstawiciela Rady Miasta Krakowa, a w jego miejsce powołuje się Łukasza Wantucha.*

¹⁰² Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego III kadencji, BIP MK, https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=78856 (dostęp: 14.03.2017).

¹⁰³ Zarządzenie nr 1502/2017 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 13.06.2017 r. w sprawie zmiany zarządzenia nr 2179/2016 w sprawie powołania Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, https://www.bip.krakow.pl/zarządzenie/2017/1502/w_sprawie_zmiany_zarządzenia_Nr_2179/2016_z_dnia_22_sierpnia_2016_r_w_sprawie_powołania_Krakowskiej_Rady_Działalności_Pożytku_Publicznego..html (dostęp: 25.07.2017).

Załącznik 4. Skład Rady Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa¹⁰⁴

Zarządzeniem nr 579/2015 z dnia 11.03.2015 roku Prezydenta Miasta Krakowa powołał Radę Budżetu Obywatelskiego. Na mocy zarządzenia nr 13/2017 z dnia 02.01.2017 r., Rada Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa ma następujący skład:

1. Sześciu przedstawicieli organizacji pozarządowych:

- Aleksandra Bałyk – Klub Jagielloński,
- Małgorzata Bochenek – Inicjatywa Prawo do Miasta,
- Agnieszka Tyman – Inicjatywa Pracownicza Kraków,
- Jakub Wójcik – Federacja Anarchistyczna Kraków,
- Krzysztof Jankowski – Klub Jagielloński,
- Przemysław Dziewitek – Stowarzyszenie Pracownia Obywatelska.

2. Dziewięciu przedstawicieli Prezydenta Miasta Krakowa:

- Andrzej Kulig – Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji Miasta,
- Mateusz Płoskonka – Biuro Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych,
- Iwona Król – Zarząd Infrastruktury Komunalnej i Transportu,
- Beata Kowalówka – Kancelaria Rady Miasta i Dzielnic Krakowa,
- Dorota Aslanidis – Kancelaria Rady Miasta i Dzielnic Krakowa,
- Rafał Perłowski – Wydział Promocji i Turystyki,
- Przemysław Walaszczyk – Wydział Promocji i Turystyki,
- Rusłana Krzemińska – Wydział Rozwoju Miasta,
- Bogusław Jurczak – Zarząd Zieleni Miejskiej.

3. Sześciu przedstawicieli Rady Miasta Krakowa:

- Bogusław Kośmider – Przewodniczący Rady Miasta Krakowa,
- Anna Szybist – Radna Miasta Krakowa,

---

¹⁰⁴ Zarządzenie nr 13/2017 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 02.01.2017 r. zmieniające zarządzenie nr 579/2015 w sprawie powołania Rady Budżetu Obywatelskiego miasta Krakowa, http://www.bip.krakow.pl/zarządzenie/2015/579/w_sprawie_powolania_Rady_Budzetu_Obywatelskiego_miasta_Krakowa.html (dostęp: 13.03.2017).

- Aleksander Miszański – Radny Miasta Krakowa,
  - Adam Grelecki – Radny Miasta Krakowa,
  - Michał Drewnicki – Radny Miasta Krakowa,
  - Adam Migdał – Radny Miasta Krakowa.
4. Dziesięciu przedstawicieli Rad i Zarządów Dzielnic:
- Tomasz Daros – Rada Dzielnicy I Stare Miasto,
  - Łukasz Mańczyk – Rada Dzielnicy V Krowodrza,
  - Bogdan Smok – Rada Dzielnicy VI Bronowice,
  - Szczerzy Filipiak – Rada Dzielnicy VII Zwierzyniec,
  - Krzysztof Kwarciak – Rada Dzielnicy VII Zwierzyniec,
  - Krzysztof Gacek – Rada Dzielnicy VIII Dębniki,
  - Jan Pietras – Rada Dzielnicy IX Łagiewniki-Borek Fałęcki,
  - Angelika Kuczaj – Rada Dzielnicy X Swoszowice,
  - Marek Ziemiański – Rada Dzielnicy XIV Czyżyny,
  - Łukasz Sęk – Rada Dzielnicy XVII Wzgórza Krzesławickie.
5. Sześciu przedstawicieli Wnioskodawców do Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa:
- Artur Buszek,
  - Anna Jakubiak,
  - Łukasz Maślona,
  - Natalia Nazim,
  - Urszula Rutka,
  - Piotr Sendor¹⁰⁵.

---

¹⁰⁵ *Skład Rady Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa*, Budżet Obywatelski, http://budzet.krakow.pl/strona_glowna/207142,artykul,sklad_rady_budzetu_obywatelskiego_miasta_krakowa.html (dostęp 17.03.2017).

Załącznik 5.

Lista dziennikarzy lokalnych, którzy pisali o dialogu obywatelskim w badanym okresie (wyniki badań)

Imię i nazwisko dziennikarza	Medium reprezentowane przez dziennikarza	Liczba artykułów sygnowanych nazwiskiem dziennikarza
Piotr Ogórek	Gazeta Krakowska	69
Dawid Serafin	Krakow.Onet.pl	43
Marzena Rogozik	Dziennik Polski	39
Piotr Tymczak	Gazeta Krakowska	38
Bartosz Dybała	Gazeta Krakowska	37
Renata Radłowska	Gazeta Wyborcza	28
Agnieszka Maj	Dziennik Polski	22
Piotr Drabik	Dziennik Polski	22
Aleksander Gurgul	Gazeta Wyborcza	21
Małgorzata Mrowiec	Dziennik Polski	19
Arkadiusz Maciejowski	Dziennik Polski	17
Gabriela Łazarczyk	Gazeta Wyborcza	16
Jakub Drath	LoveKrakow.pl	15
Monika Waluś	Gazeta Wyborcza	14
Paulina Szymczewska	Dziennik Polski	13
Dawid Kuciński	LoveKrakow.pl	10
Dominika Wantuch	Gazeta Wyborcza	10
Piotr Rapalski	Gazeta Krakowska	10
Anna Agaciak	Dziennik Polski	9
Magdalena Kursa	Gazeta Wyborcza	8
Łukasz Grzesiczak	Gazeta Wyborcza	7
Beata Bialik	Gazeta Wyborcza	6
Marcin Banasik	Dziennik Polski	6
Paweł Figurski	Gazeta Wyborcza	5
Przemysław Kantorski	Gazeta Wyborcza	5
Grzegorz Skowron	Dziennik Polski	4
Jarosław Sidorowicz	Gazeta Wyborcza	4
Nicole Makarewicz	Gazeta Krakowska	4

Imię i nazwisko dziennikarza	Medium reprezentowane przez dziennikarza	Liczba artykułów sygnowanych nazwiskiem dziennikarza
Olga Szpunar	Gazeta Wyborcza	4
Joanna Urbaniec	Dziennik Polski	3
Martyna Nowicka	Gazeta Wyborcza	3
Bartłomiej Kuraś	Gazeta Wyborcza	2
Jakub Kusy	LoveKrakow.pl	2
Katarzyna Kazanecka	Gazeta Wyborcza	2
Katarzyna Kojzar	Gazeta Krakowska	2
Łukasz Dankiewicz	LoveKrakow.pl	2
Marek Fronc	Gazeta Wyborcza	2
Marta Gruszecka	Gazeta Wyborcza	2
Paulina Piotrowska	Gazeta Krakowska	2
Włodzimierz Knap	Dziennik Polski	2
Amadeusz Calik	Gazeta Krakowska	1
Andrzej Kaczmarczyk	Dziennik Polski	1
Anna Kaczmarz	Gazeta Krakowska	1
Barbara Cirył	Dziennik Polski	1
Bartosz Piłat	Gazeta Wyborcza	1
Jakub Łoginow	Gazeta Wyborcza	1
Jerzy Bukowski	KRKnews.pl	1
Julia Kałęba	Gazeta Krakowska	1
Justyna Słowikowska	KRKnews.pl	1
Katarzyna Janiszewska	Gazeta Krakowska	1
Michał Knura	LoveKrakow.pl	1
Natalia Grygny	LoveKrakow.pl	1
Patryk Salamon	LoveKrakow.pl	1
Piotr Subik	Dziennik Polski	1
Przemysław Franczak	Gazeta Krakowska	1
Tadeusz Styński	Gazeta Wyborcza	1

URZĄD MIASTA KRAKOWA
Biuro Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych
os. Centrum C10, 31-931 Kraków
tel. 12 616 78 00, faks 12 616 78 13
mowis@um.krakow.pl
ngo.krakow.pl

mamy narzędzia, żeby realizować idee

MIEJSKI OŚRODEK WSPIERANIA INICJATYW SPOŁECZNYCH w KRAKOWIE

Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych od 10 lat jest partnerem organizacji pozarządowych.

---

ngo.krakow.pl

„Obserwatorium dialogu obywatelskiego”
jest projektem realizowanym przez Gminę Miejską Kraków i Uniwersytet Jagielloński.
Głównym celem projektu jest obserwacja i analiza dialogu obywatelskiego w Krakowie,
diagnozowanie problemów, przygotowywanie rekomendacji oraz propozycji ich
rozwiązania.

ISBN 978-83-946879-3-9